

**ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ
ХАБАРШЫ**

№ 4 (34)

2010

**Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы
Мемлекеттік терминология комиссиясының бюллетені**

№ 4 (34)

2010 жылғы қараша

Құрылтайшы:
Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат
министрлігі

ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық
келісім министрлігінде тіркеліп, тір-
кеу туралы 2002 жылғы 27 мамырда
№ 2993-Ж куәлігі берілген.

Редакциялық алқа:

М. Құл-Мұхаммед
Мемтерминком
төрағасы

С. Абдрахманов
Ө. Айтбайұлы
М. Айымбетов
Ж. Әбуов
Е. Әбдірәсілов
С. Әлісжанов
Ж. Бейсенбайұлы
С. Ибраим
Ә. Кекілбаев
Ш. Құрманбайұлы
К. Құрманәлиев
Б. Омаров
Д. Омашұлы
Ғ. Телебаев
А. Щегорцова
К. Юсуп

Бас редактор
Шерубай ҚҰРМАНБАЙҰЛЫ

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҮКІМЕТІНІҢ ЖАНЫНДАҒЫ
МЕМЛЕКЕТТІК ТЕРМИНОЛОГИЯ
КОМИССИЯСЫНЫҢ
РЕСМИ ҚҰЖАТТАРЫ**

Қазақстан Республикасының Президенті	Қазақстан Республикасының Президенті
Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі	Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі
Қазақстан Республикасының Министрлер Кабинетінің мүшесі	Қазақстан Республикасының Министрлер Кабинетінің мүшесі
Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет ісін жетілдіру жөніндегі комиссиясының мүшесі	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет ісін жетілдіру жөніндегі комиссиясының мүшесі

**Қазақстан Республикасы Үкіметінің
кейбір шешімдеріне өзгерістер енгізу туралы**

Қазақстан Республикасының Үкіметі **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

1. Қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдеріне енгізілетін өзгерістер бекітілсін.
2. Осы қаулы қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

**Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі**

К. Мәсімов

Қазақстан Республикасы Үкіметінің
2010 жылғы «26» қазандағы
№ 1113 қаулысымен
бекітілген

Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдеріне енгізілетін өзгерістер

1. «Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясы туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1998 жылғы 21 сәуірдегі № 367 қаулысында (Қазақстан Республикасының ПУАЖ-ы, 1998 ж., № 12, 98-құжат):

көрсетілген қаулымен бекітілген Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясы (Мемтерминком) туралы ережеде:

7-1-тармақтағы «және ақпарат» деген сөздер алынып тасталсын;

көрсетілген қаулымен бекітілген Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясының құрамына мыналар енгізілсін:

Омаров Бауыржан Жұмаханұлы	-	Қазақстан Республикасы Мәдениет министрлігі Тіл комитетінің төрағасы,
Щегорцова Анастасия Геннадьевна	-	Қазақстан Республикасы Мәдениет министрлігі Тіл комитеті төрағасының орынбасары, хатшы,
Әлісжанов Сарқыт Қалымұлы	-	Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» республикалық мемлекеттік кәсіпорнының кафедра меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, профессор,
Әбдірәсілов Ербол Құралбайұлы	-	Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» республикалық мемлекеттік кәсіпорнының профессоры, филология ғылымдарының докторы,

Әбуов Жұмағали Әбуұлы	-	Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Қазақ гуманитарлық заң университеті» республикалық мемлекеттік кәсіпорнының кафедра меңгерушісі, филология ғылымдарының докторы, профессор,
Құрманәлиев Кәрімбек Арыстанбекұлы	-	«Қазақ ұлттық жаратылыстану ғылымдары академиясы» акционерлік қоғамының вице-президенті, филология ғылымдарының докторы, профессор (келісім бойынша);

мына:

«Құл-Мұхаммед Мұхтар Абрарұлы	-	Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрі, төраға»,
«Телебаев Ғазиз Тұрысбекұлы	-	Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат вице-министрі, төрағаның орынбасары»

деген жолдардағы «және ақпарат» деген сөздер алынып тасталсын;
мына:

«Кекілбаев Әбіш	-	Қазақстан Республикасының Парламенті Сенатының депутаты (келісім бойынша)»
--------------------	---	--

деген жол мынадай редакцияда жазылсын:

«Кекілбаев Әбіш	-	Қазақстанның халық жазушысы (келісім бойынша);
--------------------	---	--

көрсетілген құрамнан Төлеубек Жұмагелдіұлы Алпысбаев, Мұхамедия Ахметов, Байынқол Қалиұлы Қалиев, Бағдан Қапайқызы Моынова, Ербол Шаймерденұлы Шаймерден шығарылсын.

ТЕРМИНОЛОГИЯНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ, ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ, ӘДІСТЕМЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Хабаршының бұл айдарымен Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе мемлекеттік университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы С. Исақованың «Терминологияны нормалаудағы терминшінің рөлі», әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті журналистика факультетінің доценті Сағатбек Медеубекұлының «Телерадиодағы шешенсөздің кәсіби аталымдары», Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, қазақ тілі кафедрасының аға оқытушысы А.Е. Әубәкірованың «Неонимия ұғымы мен болмысы», әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Шығыстану факультеті Қытайтану кафедрасының аға оқытушысы А.К. Анипинаның «Қазіргі қытай тілі термин сөздерінің кірме сөздер арқылы жасалу жолдары» атты мақалалары беріліп отыр.

С. Исақова,

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе
мемлекеттік университетінің профессоры,
филология ғылымдарының докторы

ТЕРМИНОЛОГИЯНЫ НОРМАЛАУДАҒЫ ТЕРМИНШІНІҢ РӨЛІ

Терминді нормалау, біріздендіру, стандарттау, реттеу жұмыстарының қай қайсысында болсын терминшінің рөлі ерекше. Терминші жұмысы аталған мәселелермен ғана шектелмейді, оның жұмыстарын тағы да бірнеше кезеңге бөліп көрсетуге болады.

1. Ғылым мен техника ұғымдарын терминдендіру тілшілердің сала мамандарымен бірлесе отырып жүргізген жұмыстарының нәтижесі. Жеке-леген ғылым салаларының терминдік жүйесі құрылып, оларды белгілеуге барынша сәйкес келетін лексикалық бірліктер іріктелінеді.

2. Сала мамандары тілшілермен бірлесе отырып, тілдегі терминдердің қолданысын нормалау және әрбір ғылым саласы үшін жаңа жасалатын терминдерге арналған нұсқаулар дайындаумен айналысады. Реттеудің бірінші кезеңінде тілдегі кездесетін сөзқолданыстың барлығы жиналады. Олардың ішінен сауаттысын, жүйелісін, қалыптасқанын, сөзжасамдық мүмкіндігін ескере отырып таңдап алынады. Екінші кезеңде терминші қалыптасқан үлгі бойынша терминдердің жүйелілігін, ғылым тіліне жеңіл енетінін, лайықтылығын тексере отырып, өзі жаңа термин жасай бастайды. Егер мұндай терминдер заң жүзінде қабылданатын болса, онда олар ресми құжаттарда жалпыға бірдей міндетті қолданысқа айналады. Қалыптасқан терминдерді ғылымның қазіргі даму деңгейіне сәйкестендіру үшін жүйелі түрде терминдік жүйені сын көзбен қайта қарап отыру қажет. Ресми қолданысқа ұсынылмаған терминдер кәсіби сөйлеу тілінде қалып, түрлі өзгерістерге ұшырайды. Мысалы, психологияда *Бугер – Вебер заңы* ресми бекітілген термин болса, ол кәсіби қарым-қатынас тілінде *Вебер заңы* деп те қолданыла береді.

Отандық терминшілердің көп жылғы тәжірибесі, егер қабылданған, қалыптасқан ұлттық термин болатын болса халықаралық терминді алудың қажеті жоқтығын көрсетті; егер кірме сөз терминологиялық жүйеге сәйкес келіп тұрса, одан қашудың реті жоқ; синонимдерді күшпен жою да артық, өйткені абсолютті синонимдер кездеспейді. Егер қандай да бір ұғымды білдіру үшін әр түрлі терминдер қолданылатын болса, оның себебін іздеу

қажет, мүмкін бұл жерде әр түрлі құбылыс болуы мүмкін. Егер әр түрлі құбылыс болатын болса, екі терминде сақталып, әрқайсысы анықтамаға ие болады.

3. Салалық терминологиялық сөздіктерді жасау: біртүлді түсіндірме, екі тілді аударма т.б. Мұндай сөздіктердің көпшілігі ұғымдар иерархиясының бір-бірімен қатынасын көрсететін жүйелілік принцип бойынша жасалынады. Материалдарды әліпбилік негізде жинау қосымша рөл атқарады. Сондықтан да көп тілді терминологиялық сөздіктер жасау өте қиын болып келеді.

4. Ғылыми, техникалық және басқа да арнайы терминдерді аудару практикалық терминологиялық жұмыстардың тағы бір бағыты болып есептеледі. Арнайы мәтіндерді аудару кезінде ондағы терминдерді дұрыс, дәл аударудың маңыздылығын айту керек. Аудармашылардың конференциялары мен семинарларында терминдерді аудару тәсілдерін таңдау мәселелері басты орынды алатыны тегін емес. Аталған тәсілдерді пайдалануға арналған ұсыныстар жасалды (Лейчик, Шелов, 1989-1990). Олардың мазмұнын қысқаша былай беруге болады.

а) Аудару тәсілдерінің тиімдісі түпнұсқа тілдегі (ТТ) терминнің баламасын аударма тілден (АТ) табу болып есептеледі. Бұл тәсілді пайдалану егер АТ мен ТТ тараған елдер қоғамдық дамудың бірдей деңгейінде тұрса немесе бұл деңгейді өздерінің тарихында басып өткен жағдайда ғана мүмкін болады. Мәселен, неміс тілінің әлеуметтік-экономикалық *Bauer* термині орыс тіліне *крестьянин* деп аударылса, қазақ тіліне *шаруа* деп аударылады, ал орыс тілінің *рабочий* термині ағылшын тіліне *worker* деп аударылса, қазақ тіліне *жұмысшы* деп аударылады. Француз тілінің физикалық термині *vareur* орыс тіліне *пар* деп аударылса, қазақ тіліне *бу* деп аударылады, ал орыс тілінің *управление* термині – неміс тіліне *leitung*, қазақ тіліне *басқару* деп аударылады. Көрсетілген терминдердің жаңа терминдермен салыстырғанда айырмашылығы балама терминдер әдетте екі тілде де қатар өмір сүретіндігімен, олардың аудару кезінде анықталатындығымен түсіндіріледі.

б) Егер аударылатын лексикалық бірліктің семантикалық құрылысы екі тілде де бір-біріне сәйкес келсе, оларды семантикалық калька деп атайды. Семантикалық калька жаңа мағына бермейді, ол тілде бұрыннан бар сөзде жаңа мағына пайда болады. Сөздің өзі емес, оның мағынасы, семантикасы көшіріледі. Мысалы, *қағаз-ақша валютасы (валюта бумажно-денежная)*, *ғылыми-ақпараттық басылым (издание научно-информационное)*, *мүліктік жауапкершілік (имущественная ответственность)*, *инвестициялық*

ахуал (инвестиционный климат), тергеуді ұйымдастыру (организация расследования), қозғамдық бірлестік (общественное объединение) т.б. Семантикалық калька арқылы ТТ жасалынған терминнің құрылысы ТТ нормасына сәйкес келеді, ал АТ жасалынған терминнің құрылысы АТ нормасына сәйкес келеді. Екі тілге де терминнің мағынасы ортақ болады, сондықтан бұл тәсілді семантикалық калька деп атайды.

в) Аударма кезінде лексикалық бірліктің құрылысы сол бірлікпен қоса алынатын болса, онда құрылымдық калька туралы айтуға болады. Мысалы, *дүниеге көзқарас* (мировоззрение), *халықаралық* (международное) құқық, *қозғамдық-саяси* (общественно-политическая) жүйе, *аралық ми* (промежуточный мозг), *борыш сезімі* (чувство долга) т.б.

г) Аударма кезінде терминнің семантикасы да, құрылысы да, формасы (дыбыстық құрамы мен жазылуы) да алынатын болса, онда кірме терминдер туралы сөз болады. Бұл жерде кірме сөздердің екі түрін, яғни екі тілдің бір-бірімен араласуы негізінде пайда болғандары мен грек-латын элементтерінен тұратын және еуропалық мәдениеттің белгілі бір ерекшеліктерін білдіріп тұратын халықаралық терминдердің аражігін анықтап алу қажет.

Егер ТТ термин АТ өзі білдіріп тұрған ұғымымен немесе өзі бейнелеп тұрған нысанымен енетін болса, онда ол терминді кірме термин ретінде қабылдауға болады. Мәселен, *валюта, съезд, конференция, экология, компьютер, дисплей, сепаратизм, коллоквиум, коллизия* т.б. Дегенмен, ТТ мен АТ қолданылатын елдердің ғылыми-техникалық деңгейі бірдей болса, аудармашылар немесе редакторлар ТТ терминнің баламасын АТ табуға немесе АТ бірліктерінен жаңа термин жасауға тырысуы керек. Мысалы, ағылшын тілінің *know-how* терминін орыс тілі *ноу-хау* деп алғандықтан, қазақ тіліне де *ноу-хау* деп алынып отыр. Т. Білдебаевтың «Қазіргі заман ұғымдары мен терминдерінің қысқаша түсіндірме сөздігінде» (2001) *ноу-хау* – 1) шеберлік, ептілік, жоғары біліктілік жұмысы; ұзақ уақыт іс жүзінде алынған, біліктілік пен тәжірибе; 2) ұлттық және халықаралық нарықта тауар болып табылатын арнаулы техникалық құжаттамалар түріндегі өндіріс, бір затты жасау, қызмет көрсету, өндірістік тәжірибе және т.с.с. техникалық, технологиялық немесе коммерциялық ақпарат деп анықтама беріледі. Аталған терминді *өндіріс құпиясы (секреты производства)* деп аударуға әбден болады.

д) Кейбір жағдайларда термин сипаттамалы конструкциялар арқылы аударылуы мүмкін. Бұл тәсіл ТТ ғылым мен техника, мәдениет т.б. салаларындағы жетістіктерін бейнелейтін терминдердің баламасы АТ

болмаған жағдайда қолданылады. Мәселен, кеңестік саяси-экономикалық екіпінді (ударник) терминін ағылшын тіліне аудару барысында сипаттамалы конструкцияны пайдаланғанын студенттерге арналған Уэбстердің сөздігінен байқауға болады: *a worker who had excelled in voluntary increase of production* – «өндірісте өз еркімен жоғары көрсеткіштерге қол жеткізген жұмысшы» (рабочий, который на добровольных началах добился высоких показателей в производстве).

5. Терминологиялық редакциялау техникалық және әдеби редакциялау сияқты мәтіндерді ғылыми редакциялаудың бір түрі болып табылады. Терминологиялық редакциялау туралы сөз еткенде оның мақсатын, міндеттерін, әдістері мен принциптерін анықтап алған жөн.

Оның мақсаты – мәтіннен танымдық, білім алу және тәрбиелік жағынан барынша тиімді мәліметтерді алуға қол жеткізу болып есептеледі.

Терминологиялық редакциялау барысында аталған мақсатқа белгілі бір тілге, терминдік жүйедегі орнына тәуелді болып келетін терминдермен жұмыс істеу арқылы қол жеткізуге болады. Сондықтан терминологиялық редакциялаудың міндеттері – терминдер мен сөздерді, оларды ауыстырып тұрған бірліктерді олардың нақты бір мәтіндегі орны, терминнің аталған ғылым немесе техника саласының басқа терминдері арасындағы, сол терминдік жүйе ішіндегі орны тұрғысынан дұрыс қолданумен айқындалады.

Терминологиялық редакциялау принциптері редакцияланатын мәтіннің жанры мен стиліне байланысты анықталады. Мысалы, таза ғылыми мәтіндерде, яғни монография, ғылыми мақалаларда арнайы терминдер өте көп кездеседі. Оларда аталған терминдер түсіндірілмейді, өйткені мұндай мәтіндердің оқырмандары ол терминдердің түсіндірмесін қажет етпейді деп есептеледі. Ал ғылыми-көпшілік мақалаларда немесе газет очерктерінде терминдердің түсіндірмесі берілуі мүмкін, өйткені оқырмандар көтеріліп отырған ғылыми мәселемен, саяси немесе экономикалық жағдайлармен алғаш рет таныс болуы мүмкін.

Терминологиялық редакциялау әдістері туралы сөз еткенде, көбінесе екі әдістің қолданылатынын айту керек. Біріншісі – редактор мәтіндегі терминдерді олардың анықтамаларымен сәйкестікке келтіреді немесе оларды бекітілген нормативтік құжаттарға сәйкес (стандарттар, ұсынылған терминдер жинағы), немесе аталған ғылым мен техника саласында кеңінен қолданылатын варианттарымен салыстыра отырып реттейді. Екінші әдіс – егер мәтінді редакциялаған автор белгілі бір жаңа терминдерді енгізуді ұсынса, онда ол сол мәтінде терминдердің түсіндірмесін, анықтамаларын беруі тиіс.

6. Терминологиялық жұмыстардың соңғы жаңа бағыттарының бірі – ТБЖ (терминологиялық банк жиынтығы) жасау болып табылады. Ол терминологиялық картотекалар жасау жұмыстарынан бастау алады. ТБЖ ғылыми, техникалық, экономикалық және тағы басқа терминдердің санының жедел өсуімен байланысты және терминологиялық ақпараттарды қолмен өңдеудің мүмкін еместігінен пайда болды. Қазіргі кезде компьютерлендіру түрлі деңгейдегі арнайы ақпараттарды өңдеу тәсілдерінің маңыздысы болып есептеледі. Ол еңбек көлемін төмендетеді және ақпараттық жұмыстардың сапасын арттырады, ақпараттарды өңдеу және беру мерзімдерін қысқартады. Бұл салада мамандар мен ғалымдарды терминдердің дәл және бекітілген нормативтік құжаттарымен қамтамасыз ету жұмыстары ерекше орын алады. Дәл осындай терминологиялық мәліметтерді жинау, сақтау, беру қажеттіліктері ТБЖ – терминдердің автоматтандырылған қоймасын жасауға әкеледі. ТБЖ әрбір термин қосымша ақпаратпен қамтамасыз етіледі: терминнің мағынасы көрсетіледі, яғни анықтамасы беріледі, басқа тілдердегі баламалары беріледі, қысқа формалары, оның қолдануға болатын немесе болмайтын синонимдері, термин қандай құжатпен бекітілген және т.б.

ТБЖ жасаудың мақсатына қарай оларды ғылыми-техникалық әдебиеттер мен құжаттарды аудару жұмыстарына бағытталған және стандартталған, ұсынылған терминдер туралы ақпараттармен қамтамасыз етуге арналған деп екіге бөлуге болады.

Қазіргі уақытта ондаған ірі ТБЖ бар. Ресейде стандартталған терминдер банкі, медициналық терминдер банкі және т.б. жұмыс істейді. Ең ірі германиялық “Сименс” фирмасының ТБЖ 8 тілде 2,5 млн. жуық терминдерді қамтиды. Францияда стандарттау ұйымы құрған ТБЖ, Канадада екі ТБЖ жұмыс жасайды. Германияда ТБЖ стандарттау институтында және басқа да басқару органдарында жұмыс істейді.

ТБЖ болашағы зор. Терминдер автоматтандырылған қоймалардан ірі ғылыми зерттеулердің құралдарына айналады. Олардың практикалық маңызы өте үлкен.

7. Қолданбалы терминтанымға ұйымдастыру-әдістемелік жұмыстарды да жатқызуға болады. Ол терминологиялық стандарттар мен сөздіктер жасауға, ТБЖ құруға, терминология мәселелері бойынша конференциялар, семинарлар және т.б. кездесулер ұйымдастыруға, терминтаным негіздеріне түрлі деңгейдегі мамандарды, атап айтқанда, аудармашыларды, стандарттау мамандарын, қолданбалы лингвистика саласындағы ғылыми қызметкерлерді оқыту сияқты жұмыстарға басшылық жасаудан тұрады.

Аталған және тағы да басқа ұйымдастыру-әдістемелік сипаттағы терминологиялық жұмыстардың барлығын ұлттық және халықаралық органдар атқарады. Олардың белгілі бір бөлігі арнайы терминологиялық жұмыстарға арналса, екіншілері бұларды басқа қызметтермен бірге орындайды.

Таза терминологиялық жұмыстармен төмендегі ұйымдар айналысады. Мәскеуде терминологияны стандарттауға жауап беретін және «Ғылыми-техникалық терминология» деп аталатын журнал шығаратын Стандарттау және сапа ақпараттарының кешенді ғылыми-зерттеу институты (ВНИИ-КИ); жаратылыстану және техникалық ғылым салаларындағы терминологияны реттеу жұмыстарына басшылық жасайтын Ғылыми-техникалық терминология комитеті (КНТТ) РАН; арнайы сөздіктерді шығаратын «Орыс тілі» және тағы басқа баспалар; медициналық терминдер банкін жасайтын және медициналық түсіндірме сөздіктер мен анықтағыштар шығаратын «Медициналық энциклопедия» ғылыми-өндірістік бірлестігі жұмыс істейді. Мәскеуде ғылыми-техникалық терминологияның әдіснамалық мәселелеріне арналған семинарлар және қоғамдық ұйымдар жұмыс істейді. ТБЖ жасаудағы үлкен жұмыстарды Санкт-Петербург университеті және Омск терминологиялық орталығы атқарады. Нижегородский университеті «Термин және сөз» мәселесіне арналған ғылыми еңбектердің жинағын шығарып тұрады.

Тәуелсіз мемлекеттер терминшілерінің жетістіктеріне Украина ғылым Академиясы жанындағы ғылыми терминология Комитетін, Ужгород, Днепрпетровск қалаларындағы университеттеріндегі ірі мамандарды, Латвия ғылым Академиясы жанындағы ғылыми терминология Комитетін, олардың латыш терминологиясын реттеумен, латыш, неміс, ағылшын, орыс тілдерінде терминдердің жинағын шығарумен айналысатындығын айтуға болады.

Біздің елімізде терминологиялық жұмыстармен Тіл комитеті мен Мемтерминком айналысады. Мемтерминком – кеңесші орган болғандықтан, оның бекіткен терминдері бірізді қолданылмай келеді. Нәтижесінде термин мәселесі толастар емес. Бізде бұл тұрғыда атқарылар жұмыстар әлі жетерлік.

Халықаралық ұйымдар қатарына Венада орналасқан терминология бойынша Халықаралық ақпарат орталығын (Инфотерм), Варшавадағы «Neoterm» журналын шығаратын жаңа терминдерді біріздендіретін Халықаралық ұйымын (МОУТН) жатқызуға болады.

Жоғарыда сөз болған мәселелердің барлығы мынадай қорытынды жасауға негіз болады. Қазіргі кезде бүкіл дүние жүзінде теориялық және практикалық тұрғыдан болсын, терминологиялық жұмыстарға баса назар аударылып отыр. Бұл ғалымдар мен мамандардың ғылыми, техникалық, сауда және экономикалық табыстар дәл, тиімді, шындық болмысқа сай келетін терминологияға тәуелді екенін түсінгендігімен байланысты болса керек.

Қорыта айтсақ, қазақ терминтанымының шешілуге тиіс өзекті мәселелерінің бірі – терминологияны нормалау болып табылады. Терминологиялық норма дегеніміз – ғылым тіліне қызмет ететін тілдік бірліктердің дәлдік, қысқалық, бірмағыналылық, ақпараттық толықтық т.б. талаптарға сай қолданылуын реттейтін қабылданған ережелер жиынтығы.

Сағатбек Медеубекұлы,
ф.э.к. *әл-Фараби атындағы*
Қазақ ұлттық университеті журналистика
факультетінің доценті

ТЕЛЕРАДИОДАҒЫ ШЕШЕНСӨЗДІҢ КӘСІБИ АТАЛЫМДАРЫ

Телерадио журналистика саласында ана тіліне аударылмаған қаншама кәсіби сөздердің ұлт тілінде баламасы бар. Соларды аршып алып әуелі ғылыми айналымға қосып, өндірісте қолданылуына жол ашу – бұл зерттеудің басты мақсаттарының бірі. Рас, радио мен теледидар қазақ даласына келгелі бір ғасырға жуықтады. Қазақ радиосы тарихын арнайы зерттеген ғалым Н. Омашевтің айтуынша, біздің ұлтымыздың атамекеніне радио-телеграфтар 1917 жылдан бастап ене бастаған, «...1921 жылдың күзіне қарай радионы дұрыс жолға қоюмен бірге, ол арқылы ақпарат хабарларының жақсаруына да қол жетті»(1). Ал теледидардың Қазақстанға енуі туралы зерттеушілердің пікіріне сүйенсек, С. Масғұтов: «1958 жылы телевизия Қазақстанда да пайда болды. Республика астанасы тұрғындары 8 мартта тұңғыш рет өз экрандарында Қазақ телевизиясының алғашқы дикторлары З. Жұматова мен Н. Омарованың дидарын көрді», – дейді. (2) Ғалым Қ. Тұрсын: «...қазақ топырағында «көгілдір экран» деген атпен өнердің жаңа түрі «теледидар» өмірге келді. Қазақ телевизиясы ресми түрде 16 наурыз күні ашылды», – дейді. (3)

Сол жылдардан бері қазақ телерадио журналистерінің кәсіби аталымдарды ұлт тілінде жасауына, қолдануына көп кедергі болғаны шындық. Біріншіден, телерадио техникасының өзі де, оның атауы да бұрын қазақ даласында болмағандығы; екіншіден, оларды пайдалану, қолдануға, игеруге қатысты сөздердің де, ұғым-түсініктердің қалыптасқан жүйесінің де болмағандығы; үшіншіден, орыстандыру саясатының қарқынды жүргізілуі; төртіншіден, телерадио техникаларының тілін білетін ұлттық кадрлардың өте аз дайындалуы немесе кей жерде мүлдем дайындалмауы; бесіншіден, қазақ тілі мәртебесінің күрт төмен түсірілуі басты кедергі болған деп білеміз. Десек те, кейбір ана тіліндегі аталымдардың әр жылдар әртүрлі қолданыста болғаны да шындық. Біз әлі күнге «передача» дегенді «хабар» деп қолданып жүрміз. «Передача» деген сөздің қазақ тіліндегі баламасын егер радиода болса «айтылым», теледидарда болса, «көрсетілім» деп енді-енді ғана тілдік қолданысқа енгізіп келеміз.

Осыған орай телерадиопублицистикаға қатысты сөзгерлер арасында ара-тұра қолданылып жүрген, бірақ әлі тұрақталып болмаған ана тіліндегі аталымдарға анықтама беруді, сөйтіп осы саланың термині ретінде ғылыми айналымға ұсынуды жөн көріп отырмыз.

Айтаман – алдынала дайындалған хабарат, жаңағат топтамасын жәрдемердің (суфлер) көмегімен эфир арқылы айтып беруші. Шын мәнінде олар жәрдемер бетіне шыққан немесе алдындағы қағазға жазылған сөйлемдерді оқиды. Айтаман кейде қағаздағы дайын мәтінді жаттап алып айтады, кейде айтылған ақпараттарға қатысты өз ойын, байлам-тұжырымын қыстыра кетеді. Айтаман экран арқылы айтарын қабылет-қарымы жетсе өзі дайындайды. Мұндай болмаған жағдайда арнайы редактор дайындап береді. Бірақ көбінесе болған оқиғаларға байланысты пікірлерді өзі дайындап, өзі айтқаны әлдеқайда сенімді шығады. Жәрдемерден оқылып тұрған мәтіннің ауызша айтылуы барысында кейбір айтымдардың жансыз шығатын бір себебі оның әу баста жазбаша дүниеге келуінде. Және оны жазу барысында экраннан дыбысталу мүмкіндігі мен естілу ерекшелігі ескерілмегендіктен, болмаса дұрыс оқымағандықтан болады. Бұл тұста Р. Сыздық арнайы зерттеп, ғылыми айналымға қосқан қазақ тілінің өзіндік сөз сазы қағидалары (4) қаперде болғаны керек. Ауызша айтудағы тіл оралымы мен дыбыстық топтар естуге, тыңдауға оңтайландырылғаны тиімді.

Айтушы – ойдың, пікірдің төлиесі (авторы). Қоғамдық пікірді сараптап, талдап, тарқатып айтып беруші. Өзінің сөзін де, өзгенің сөзін де болған оқиғаға байланысты жинақтап, қорытып эфирден сөйлеуші. Бұл таңдалған тақырыпқа орай мәселені терең білетін маман, сол бағытта елге танымал тұлға болуы мүмкін, болмаса қоғамда орын алған жағдаяттарға қатысты өзіндік пікірі бар және онысын эфир арқылы жұртқа жеткізуші қатардағы азамат та болуы мүмкін. Айтушы алдымен өз көзқарасын білдіреді. Оның айтушы болатыны да сондықтан. Ол қоғамдық санаға қозғау салар елге жеткізер сөзін нанымды да ықпалды ету үшін дәлелдер мен дәйектерді және өзге айтушының жұрт назарына бұрын ұсынылған айттындысын да пайдалана алады. Айтушыға шешендік өнер шеберліктерін меңгерген әлдеқайда пайдалы. Шешендік өнер дегенде ежелгі Римді еске алтынымыз – сол заманда біздің арғы ата-бабаларымыз шешендік өнерді білмеді дегендіктен емес, сол заманнан тасқа басылып бізге жеткен жәдігердің жоқтығынан деп түсінген дұрыс. Шешендік өнердің мектебін ұйымдастырып, онда шәкірт тәрбиелеп отыру дәстүрін қалыптастырған ежелгі Рим данышпандары Сократ (б.з.д. 471-399 жж.), оның шәкірті

Платон, әйгілі сөз зергерлері Марк Антоний, Лициний Красс, Квинт Гортензий, Цицерондардың шешендік мектептері қоғамдық сананы қозғаушы және игеруші алып күш болғаны тарихтан белгілі. Сол замандарда жазбаша пікір айтудан гөрі жұрттың алдында ауызша айтудың биік өнер деңгейіне жетуіне түрткі болған елдегі қоғамдық-әлеуметтік саяси жағдай еді. Римде б.з.д. II және I ғасырларда бұқаралық сөздің қарқын алуына қара халық арасында тұрмыс-тіршілікке көңіл толмастықтан наразылықтардың күшеюі әркімнің өз пікірін көшеге шығып жиналған топтың алдында айтуына мұрындық болды. Әркім елдің алдына шығып арыз арманын ғана айтпады, қоғамда орын алған кемшіліктер мен келеңсіздіктерді жоюдың жолын іздеуге шақырды. Қаумалаған топтың алдына шығып сөйлегендердің қайсысының ойы орынды, нанымды әрі өтімді соның соңынан ел ілесті. Соның сөзін көбірек тыңдады. Осындай ортада ел алдына суырылып небір шешендер шықты. Сөздің құдіретімен елдің ең құрметті адамдарының алдына шешендер шықты. Дәл осындай тарихи жағдайларға ұқсас құбылыс біздің қазақ даласында да болды. «Түгел сөздің түбі бір, Түп атасы Майқы би» деген тәмсілдің шығуына да себепкер болған қазақ халқының сөз өнерін ерекше бағалап, сөз ұстаған адамдарды айырықша құрмет тұтқаны римдіктерден еш кем емес. Қазақ халқының ортасынан да не бір шешендердің жүзден жүйрік мыңнан тұлпар шығуының басты-басты мынадай алға шарттары бар: Бірінші алғышарт – қазақтардың көшпелі өмір сүру қалыбы. Бір орында тұрақты отырмайтын, үнемі бір жерден екінші жерге ауысып қоныс тебетін елдің жазумен айналысатын, айналысқанмен оны жалпыхалықтық үрдіске айналдыратын мүмкіндігі болған жоқ еді. Яғни жазуды өнер деп бағалау әдебі оянбады. Екіншіден, айту әдеті мен әдебі әр қазаққа тән болған соң әрі ақпаратты тек ауызша алмасатындықтан, кім ақпаратты шебер де шешен жеткізеді, соның беделі артқан табиғи орта қалыптасты. Ондай ортада тыңдаушылар институты қалыптасады. Осы жоғары деңгейдегі тыңдаушылар институты айтушылар институтының қалыптасуына да, дамуына да игі ықпал жасайды. Сол айтушылар институты кешегі кеңестік дәуірде жоғалуға айналған еді. Тәуелсіздік алғаннан кейін қайта жандана бастады. Ол институттың бұтақ жайып өркендеуіне радио мен телевидение де атсалысып отырады. Айтушы тек журналистиканың осы салаларында ғана қызмет атқарады деген ой тұмауы керек. Айтушы кез келген саланың да адамы болуы мүмкін. Ол жасқа да, жынысқа да, кәсіпке де, қызметке де бөлінбейді. Кім қоғам алдында тұрған мәселелерді алқа топтың алдында айта алса, сол айтушы есебінде болады. Бірақ, айтылған сөз көпшіліктің

көкейіне қонса ғана ол айтушының беделі артады. Журналистикадағы айтушылар сол деңгейден көрінуге тырысады. Тегінде телерадио журналистикада осы функцияны атқаратын мамандарға «айтушы» деген ат беріп ресми бекіту керектігі сұранып-ақ тұр.

Айташы – радио немесе теледидарда айтармандар мен көрермендердің (тындармандардың) арасын байланыстырушы, айтылымды немесе көрсетілімді (бағдарламаны, ток-шоуды, т.б.) басқарып, жүргізіп отыратын маман. Екінің бірі айташы бола алмайды. Бұған арнайы маманданған және жұртты таңдалған тақырыпқа жұмылдыра алатын және ойды іендете тарқата, жан-жақты қамтуға жетелей алатын ойға кемел, тілге жүйрік және кәсіби ысылған адам лайықты. Әдетте айташының сырт келбеті, жұрт алдында өзін ұстауы, дауысының бояуы, сөйлеу машығы, дыбыстық-тілдік аппаратының дұрыстығы басты назарда болады. Көрермен ең алдымен айташының, айтаманның сыртқы кескін-жамалына мән береді. Одан кейін дауысының ұнажарына (тембр) құлақ түреді. Содан кейін сөйлеу мәнеріне, сөз саптауына, сөздік қорына көңіл қояды. Содан соң айтылған ақпарат және оның астарындағы айтпақ болған түпкі ойына дендейді. Егер айтылған ой оның санасына бәлендей әсер етпесе оның ажарына да, ғажап дауысына да, киген киіміне де қарауды қояды. Телеэкрандағы жүріп жатқан бағдарламаны өшіріп, басқа арнаға ауыстыруы мүмкін. Бұл – айташы мен айтаманға үлкен мін. Өйткені, халық экранға шыққан тұлғаның сыртына қарап қарсы алады да, айтқан ойының мәні мен мағынасына және дәл осы күнге қатыстылығына қарап шығарып салады. Көрерменге ең қажеті – айтаманның түр-тұрпаты емес, ең негізгі талап ететіні – оның ақпараттық сұранысын қанғаттандыра алу қабілеті. Айтқан сөзінің ақиқаты, өмірдегі шындыққа сай келуі.

Айтарман – студия қонағы. Таратып айтқанда, көрсетілім немесе айтылымда көтерілер мәселеге өз көзқарасын, пікірін, ойын айту үшін студияға келген адам. Ол айтушы мен айташыға экран сыртындағы көрермен немесе тындармандардың арман, мүддесін, тілек, талабын, пікірін жеткізуші.

Оқылат (оқылатын ақпарат) – бұл эфирден оқу үшін дайындалған мәтін. Басқа мәтіндерден мұның өзіндік өзгешелігі болады. Мұнда айтуға икемделген, естуге бейімделген дыбыстар мен сөз және сөз тіркестерінен құралған айтымдар (сөйлемдер) алдынала арнайы дайындалады. Көбінесе айтамандар үшін әзірленеді. Оқылатта басы артық сөз болмайды. Барлығы айтылар ақпараттың өтімді және жетімді болуы үшін құрылады.

Жәрдемер. Біз сырттан келген сөзді тікелей аударуға құмармыз. Өз сөздік қорымыздан дәл сондай аталым табуға болатынына шүбә келтіреміз. Жаңа сөз жасауды артық іс көреміз. Осы тұста академик Ә. Хайдаровтың мына уәжі орынды: «қазақ тілінің байлығын сарқа пайдалана алмадық. Ең басты себеп – замана үрдісі, тіл саясаты мен идеология ықпалы, орыс тілінің аз ұлттар тіліне жасаған үстемдігі мен өктемдігі. Екінші себеп – еліміздегі ұлт, ұлыс тілдерінің дамудан кенжелеп қалуына байланысты ғылым тілі болып, орыс тілімен терезесі тең тұра алмайды» деген пікірдің орталықта да, жергілікті мамандар арасында да қалыптасуы. Үшіншіден, терминдік ұғымдардың қайнар көзі орыс тілі болып саналды да, қалған жүздеген тілдердің бәрі тек «қабылдаушы» пассив тілдер болып келді. Төртінші себеп – ғасырлар бойы өз дәстүрімен еркін дамып келген ана тілі ғылыми-техникалық прогреске икемдеумен шұғылданбағандықтан, бірден лап берген терминология тасқынына төтеп бере алмады. Бесінші себеп – ана тілінің мүмкіншілігін толық ашып, терминология тасқынына қарсы қоярлықтай ұлт кадрлары тоталитарлық үкімет тарапынан кезінде жойылған болатын». Академик ағамыздың бұл сөзіне қазақ тіліндегі терминология мәселесін терең зерттеп жүрген ғалым Шерубай Құрманбайұлының мына сөзін қоса жалғасақ, ойымызды одан сайын аша түсетіні хақ: «Ең алдымен лек-легімен өзгеріссіз қабылдап алған мыңдаған терминдеріміз әбден орнығып, көзімізге ыстық көрінетін дәрежеге жетті. Сондықтан да оларды шаң жуытпай қорғаушылар аз емес. Екіншіден, термин жасаудағы тәжірибеміздің жеткіліксіздігінен, ...термин жасау ісінде тіліміздің мүмкіндігін сарқа пайдалануға дағдыланбағандығымыздан, ... әлі де дәстүрлі принциптерімізден шыға алмай отырғанымыздан ...қазіргі ғалымдарымыз бен салалық мамандарымыздың бәрі бірдей ғасыр басындағы қазақ зиялылары сияқты ана тілін жетік білмейтіндігінен... термин жасау ісі өз бағытын анықтай алмай отыр». (5)

Иә, қазақ тілінде қазақша термин жасауға әбден болатынын Ахмет Байтұрсынұлы ағамыз дәлелдеп кеткен.

«Дайын асқа тік қасық» жасап, бүгінгі біздерше тікелей сөзбе-сөз қотара салуға ана тілінің алдындағы ары мен ұяты, ұлт ұрпағы алдындағы жауапкершілігі жібермеді. Ұлттық намысы жолатпады Аханды ондай іске. *(Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті теориясының терминдерін жасау тәжірибесін еске алыңыз.)*

Намыс демекші, «суфлер» деген сөзді біз естігелі қашан. Бұл сөз сонау ХХ ғасырдың басында европалық театр өнерімен бірге келген еді қазаққа. Бірақ қазақша баламасы табылмаған күйде енді темір жәшікпен

бірге төрімізге шығып алмақ. «Темір жәшік» деп отырғаным – тележурналистикада айтаман алдында оқуға лайықталып алдынала жазылып қойылған мониторды да «суфлер» деп атайды.

Осы сөзді магистрант шәкірттерімізбен бірге апта бойы талқылап жүріп, ақыры оншақты баламаның ішіндегі «жәрдемер» деген сөзге тоқтадық. Шәкірттеріміз қазір «суфлер» демейді, «жәрдемер» дейді.

Қосажар. Телерадиожурналистикада спорттық көрсетілімдерге қосымша түсініктеме, анықтама, сипаттама беріп отыратын арнайы кәсіби мамандар жұмыс істейді.

«Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде» (б) «қосамжар», «қосамжарлану» деген сөздің анықтамасы, айқындамасы, түсіндірмесі берілген. Біреу сөйлеп жатқанда, соған қабаттаса сөйлеуді осылай дейді. Сөздікте бір ғана әрпі басқа екен, яғни онда «қосанжар» деп беріліпті. Қайсысы дұрыс, ол – басқа әңгіме.

Телевизорда футбол көрсетілімі. Ойыншылар алаңда зыр жүгіріп жүр. Бәрін көріп отырған көрермен өзі де баға беріп отырады. Оның да өз талғамы бар. Соған қарамастан болып жатқан оқиғаға қосымша түсініктеме беріп, экранның ар жағынан арнайы дайындығы бар адам көрініске қосарлана сөйлеп, яғни қосамжарланып жатыр. Оны кәсіби тілде «комментатор» деп атайды. Қазіргі шұбарланған тілмен айтсақ: «Комментатор футболға комментарий беріп жатыр» немесе «комментатор футбол матчың комментарийлеп жатыр» болып шығады. Осындағы етістіктен басқа бір де бір сөз қазақша емес.

«Комментарий» деген терминді терминком «түсініктеме» деп бекітіпті. Қазақ тілі қолданысындағы «түсініктеме» деген сөз «объяснительная» деген орыс сөзінің орнына жүреді.

Ал «комментарий», «комментатор» сөздерінің баламаларын алыстан іздемей, жоғарыда тілге тиек болған қазақы сөзді кәсіби қолданысқа алсақ болғаны. «Қосамжар», «қосанжар» деген тұлғасын сол бұрынғы қалпында қалдырайық та, кәсіби салаға «қосажар» деп енгізелік. Бұл аталым өтіп жатқан істі қосыла жарлау мағынасын береді. Сонда «комментарий» дегеніңіз – «қосажар», ал «комментатор» дегеніңіз – «қосажаршы» болып шығады. Мысалы, «қосажаршы Есей Жеңісұлы» немесе «Амангелді Сейітханұлы бүгінгі ойынды қосажарлап берді» десек, сөз қазақы естіледі әрі түсінікті болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. *Омашев Н.* Ақпарат әлемі. Таңдамалы шығармаларының көптомдығы. Екінші том. Алматы. Қазығұрт. 2006. 32-бет
2. *Масғұтов С.* Телевизиялық журналистика негіздеріне кіріспе. – Алматы, 1975. – 97 б.
3. *Тұрсын Қ.* Қазақ тележурналистикасы: қалыптасу, даму проблемалары. Монография, Алматы, «Білім», 2006. 9-б.
4. *Сыздық Р.* Қазақ тілінің анықтағышы. Астана: Елорда, 2000, – 120-201 бб.
5. *Құрманбайұлы Ш.* Қазақ лексикасының терминденуі. А., «Ғылым», 1998. 142-144 бб.
6. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. 6-том, Алматы, 1984, 321-б.

Әубәкірова А.Е.,

*М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан
мемлекеттік университеті, қазақ тілі
кафедрасының аға оқытушысы***НЕОНИМ ҰҒЫМЫ МЕН БОЛМЫСЫ**

Тілдің сөздік қорын дамытуға, соны байыту мен жетілдіруге әсерін тигізетін негізгі процеске лексикалық жаңа сөздердің пайда болуының есебінен тұрақты түрде өсу процесі болады. Халықтың тарихымен байланысты болғандықтан, тілдің сөздік құрамы соның өмірінің барлық сан-алуандығын көрсетеді: қоғамдық-саяси құрылымындағы, өндірістің, ғылымның, техниканың, мәдениеттің дамуындағы өзгерістерді. Тілдің сөздік құрамының кеңею процесі әсіресе терең қоғамдық-саяси күйзелістер мен әлеуметтік-мәдени өзгерістер кезеңінде қарқынды түрде жүріп отырады. Тілдің лексикасы өмірдегі қоғамдық өзгерістермен туындалған құбылыстарға өте сезімтал келеді.

Тілде салыстырмалы түрде жақын арада пайда болған, жаңа және әдеттен тыс реңін сақтап отырған жаңа реалияны (затты не ұғымды) білдіретін жаңа сөздер не сөз тіркестері неологизмдер деп аталады [1, 235 б.].

Тілдегі неологизмдердің пайда болуын тудырған себептерге байланысты олар мынадай түрлерге бөлінеді:

- тілде тілді тасымалдаушылардың өміріндегі ғылыми-техникалық, қоғамдық-саяси, әлеуметтік және өзге өзгерістерге байланысты туындаған, қоғам өміріндегі жаңа реалияны білдіретін неологизмдер;

- елеулі реалийлердің ескірген атауларын ығыстырып отырған соларды білдіретін неологизмдер. Неологизмдердің бұл түрі тілде өзінің атауы болған затқа жаңа, бұрынғысынан анағұрлым дәлірек атау берудің қажеттігіне орай пайда болып отырады.

Дамыған тілдерде баспасөзде бір жыл ішінде пайда болған неологизмдердің саны бірнеше мыңды құрайды.

Тіл фактілері ретінде неологизмдерден окказионализмдер концептуалды түрде бекітілген сөйлеу туындысының фактілері ретінде өзгешеленеді. Окказионализмдер (лат. occasionalis – кездейсоқ) – бұл автордың (не сөйлеушінің) белгілі бір стилистикалық мақсатпен шығарған сөздері, сол себептен олар көп жағдайда жеке дара-стилистикалық неологизмдер деп аталады. Олар, әдетте, кең тарауға ие болмайтындығымен және тілдің

сөздік құрамына енбейтіндігімен ерекшеленеді. Мұндай концептуалды – бекітілген сөздер тиісті жағдайдан тыс жерде өзінің мағынасын жоғалтады және тіл тасымалдаушылары үшін түсініксіз болып қалады. Алайда мән-мәтінде қолданылған жағдайда олар бейнелі сөзді, белгілі бір көркемдік әсерлерді, астарлы бірлескен ойынды шығарудың құралына айналады.

Окказионализмдер мен неологизмдердің қызметтік ерекшеліктерін сипаттай отырып, О. И. Александрова неологизмдерге былай деп анықтама береді: «зияткерлік-коммуникативтік қызметті орындауға арналған номинативтік (сәйкестендірілетін) лексикалық бірліктер ретінде туындап және қалыптасып отыратын жаңа сөздер. Ал окказионализмдер болса – бұл сипаттайтын (предикаттық) бірліктер ретінде туындап және қалыптасып отыратын жаңа сөздер» [2, 3 б.].

Қазіргі уақытта, «терминдердің басып қалуы» жағдайында (тілде пайда болып отыратын жаңа сөздердің 90%-дан артығын терминдер құрайды). Лингвистикалық терминология, бір жағынан, жоғары дәрежеде консервативті (не сонау антиктік кезеңде пайда болған терминдерді қолданады), ал екінші жағынан – бұл ашық, үнемі түрде толықтырылып отыратын жүйе. Мамандардың есептеуі бойынша, орыс, ағылшын, француз тілдері сияқты тілдердің неологизмдерін тіркеп отыратын сөздіктерде жаңа сөздер мен мағыналар 50% бастап 80% дейін құрайды [3, 118 б.].

Отандық тіл тану білімінде терминологиялық неологизмдерді – неонимдерді зерттеу мен суреттеу ісіне ерекше көңіл бөлінеді (Г. Рондонның термині). Солар өзінің зерттеу тақырыбы болып табылатын терминтану бөлімі неонимия, не неонимика деп аталады [4, 197 б.].

Неонимдерді белгілі бір саланың мамандары тұңғыш рет қолданады және олар тар мамандандырылған мәтіндерде туындап отырады. Жалпы әдеби тілдің неологизмдеріне қарағанда неонимдер терминнің ерекшеліктерімен негізделген бірқатар ерекше қасиеттерге ие, бұлар:

- ұғымдардың жіктемесіне негізделген жүйелілік;
- сол не өзге білім саласының сол даму кезеңіндегі белгілі бір терминдік жүйенің шеңберіндегі мазмұнының тұрақтылығымен;
- пайда болуының болжамдалатын сипатымен (жаңа термин аяқталған зерттеудің нәтижесінде туындайды);
- экспрессивтік-стилистикалық қабаттасулардың болмауы және, әдетте, өзінің бастапқы пайда болу кезеңіндегі полилексемалық құрылымымен.

Неонимдердің лингвистиканың метатілінде пайда болуының негізгі (экстралингвистикалық) себебіне өзге арнайы тілдердегідей

адамның танымдық қызметі жатады, ол ғылыми ойдың (бұл жағдайда лингвистикалық) дамуына және әлем туралы ғылыми білім көлемінің артуына ықпал етеді.

Осылайша, неонимдердің ерекшеліктері тікелей терминнің ерекшелігінен шығып отырады, соңғысы жалпы әдеби неологизмге қарағанда белгілі бір терминологиялық қатарға (жүйеге, ішкі жүйеге) жататындығымен, пайда болуының «орындылығымен» және ақталғандығымен (автордың пікірінше) сипатталады.

Неонимдер – ғылым тілінің міндетті атрибуты, себебі әрбір нешамамен алғанда әрбір ғылыми басылымда не жаңа термин шығарылып, не қолданыстағы нұсқасының мағынасы өзгеріп, не екеуі бірдей орын алып отырады. Лингвистика тарихында жаңа идеяларды білдіру үшін жаңа терминдердің дербес жүйесін құру мысалдары бар.

XX ғасырдың 20-шы жылдары глоссематиканың негізін қалаушылар Л. Ельмслев мен Г. Улльдаль (ядролық физика мамандары идеяларының әсерімен) мынадай қорытындыға келді: XX ғасырдың лингвистикасы антикалық ғылымнан онша көп өзгешеленбейді, ал ядролық физика ежелгілердің білімімен салыстыруға келмейді, және мұның себебін біз лингвистиканың ежелгі замандардағыдай заттың болмысына үңілмей тек сыртқы пішімін ғана сипаттауынан байқадық. Олардың пікірінше, заттың сыртқы пішімін емес, болмысын сипаттау үшін зерттеліп отырған нысан өздеріне түсіп отыратын қатынастардың жүйесін сипаттау керек. Ескі терминология мұндай мақсатқа арнап қолдануға келмейді, сол себептен олар өздерінің жаңа терминдер жүйесін құрды.

Көп жағдайда неонимдер терминологиялық сәйкессіздікті, хаос пен әбігерлікті жеңу үшін енгізіліп отырады. Алайда терминологиялық новациялар авторларды жаңалық енгізулердің тұтқындарына айналдырады. Мұндай авторларға енгізілген терминдер бойынша үнемі түрде түсіндірулер беріп отыруға тура келеді.

Белгілі болғандай, неологизмді ондайға жатпайтын сөзден өте анық түрде айыруға мүмкіндік беретін критерий жоқ. Көбінеки психолингвистикалық критерий ескеріліп отырады: тіл тасымалдаушылардың сезімі, олардың сөзді жаңа ретінде қабылдауы (лексикографиялық критерийдің маңызы одан да сенімсіз болып келеді, себебі сөздіктер неологизмдердің тасқын тәрізді ағынына ілесе алмай қалып жатады). Сірә, терминдік лексикада қолдану кезінде де тек қана психолингвистикалық критерий жаңа терминді көрсете алады.

Жаңа лингвистикалық терминдердің пайда болуы көбінеки қазіргі тілтану ғылымының дамуының басты беталысының нәтижесіне айна-

луда, бұл беталыс «экспансизм» деген атауға ие болды. Лингвистика өз сауалдарына жауапты өзге ғылымдардың ареалдарына не әдістеріне жүгінумен іздеп отырады. Жалпы алғанда лингвистика тәрізді осыншама күшті пәнаралық байланыстарға ие болатын ғылымдар аздап саналады.

Мысалы, социология мен саясат тану саласындағы *саяси сауаттылық* терминге айналып кеткен. Арнайы тілде игерілмеген кірме сөздерге ағылшын тілінен шыққан неонимдер жатады. Қазіргі уақытта ағылшын тілінің таралу серпінінің күшті болуы соншалықты ағылшын тілін екінші тіл ретінде пайдаланатын адамдардың саны жуық арада ол өздері үшін ана тілі болып табылатын адамдардың санынан асып кетеді. Ағылшын тілі «XX ғасырдың латын тілі» деп аталады. Ол ғылым саласында да *lingua franca* қызметін атқарады. XX ғасырдың соңындағы бес мың жетекші ғылыми журналдың 80% артық бөлігін америкалық не ағылшын баспалары ағылшын тілінде шығаруда. Бүкіл әлем бойынша ғылыми деректер қорларындағы ақпараттың жуықтап алғанда 90%-ы ағылшын тілінде сақталады.

Ағылшын тілінен шыққан неонимдер әртүрлі тілдерде кеңінен тараған және олардың, әдетте, ұлттық баламасы жоқ (мысалы, *Global English*), не, керісінше, белгінің бірнеше нұсқасына ие, бұл номинацияның анағұрлым оңтайлы және баламалы нұсқасын іздестірудің белгісі болып табылады (А. Вежбицкаяның мына терминдерін салыстырыңыз: *lingua mentalis* – ментальді тіл және ой тілі, *cultural scripts* – мәдени негізделген сценарийлер, мәдени сценарийлер, мәдени жазбаша өкімдер, мәдени скриптілер; германистика термині *Language for Special (Specific) Purposes* – арнайы мақсатқа арналған тіл және арнайы тіл).

«Саяси сауаттылық» (*political correctness – PC*) деген атауға ие болған күшті мәдени-іс-қимылдық және тілдік беталыс ағылшын тілінің негізінде АҚШ-та қалыптасқан. Батыстық социологиядан өзінің отандық баламасы жоқ *гендер* термині де келген.

Күрделі неонимдердің пайда болу себептері жайлы айта отырып [5], ғалымдар ішкі лингвистикалық факторларға көңіл бөлуде, оларға мыналар жатады:

1) «тіл жүйесінің тудырғыш қызметі, ол тілде ешқашан өзінің толық құрамында қолданылмайтын сөз құрылу ұяшығының сол не өзге мүшелерінің пайда болуын мүмкін етеді»[6];

2) жаңа сөздердің құрылуының ішкі тілдік стимулы деп «тілдік үнемдеу» принципі (О. Есперсен) не «тілдік күш салуларды үнемдеу заңы» (А. Мартине) саналады;

3) құрама-неонимдердің пайда болуына орыс тілінде бұрыннан бар қосу әдісінің орын алуы ықпал етеді, бұл әдіс, ғалымдардың пікірінше, сонау праиндосуропалық кезеңнен басталады [7].

Терминологиялық неологизмдердің «ендірілу» критериіне сөздікті құрастырушының ғылыми тәжірибесі (сарапшының пікірі) және лингвистикалық метатілде әрекет етуінің мерзімділігі жатады [8, 5 б.]. Терминнің ендірілу дәрежесі «ену критеріі» арқылы бағаланып отыруы мүмкін [9, 11–13 б.]. Соған сәйкес барынша көбірек қолданылатын неонимдер аз қолданылатын жаңа сөздерге қарағанда көбінеки полилексемалық терминдердің құрамында ұсынылған.

Дәстүрлі терминологиялық аппараттың шеңберінен тыс шығып отырған және қазіргі сөйлеу сөзінде қолданылып жүрген неонимдер «ендірілу» кезеңінде болып отыр, себебі олар мамандардың мойындауына ие болып және уақытпен сыннан өткен. Елімізде тарихи-экономикалық тұрғыда орын алған өзгерістер лексикадан өз көрінісін тапты. 90-шы жылдардан бастап ұзақ уақыт бойы сөздіктерде идеологиялық белгілермен (төңкеріске дейінгі), (капиталистік) беріліп жүрген ескі лексика өзектіленіп, сөздіктерде идеологиялық белгісіз берілуде: «елеулі жағы сол, бұл сөздік сырттан мәжбүрлі түрде енгізіліп отырған идеологиялық және саяси сипаттамалардан толықтай босаған. Бұл ең алдымен ғылым, саясат, іскерлік өмір, өндіріс, қаржы, сауда тәрізді салаларға қатысты.

Соңғы он жылдағы жаңа лексикографиялық дереккөздерді талдау аталған топтармен қатар сөздіктерге жаргондық экономикалық лексиканың, кәсіби сөздер мен жаргондардың кіргенін көрсетті:

- *грин-беки/green backs* (сөзбе-сөз: «жасыл арқалар», АҚШ доллары, ауызш.);

- *бул-маркет /bull market* (сөзбе-сөз: «бұқа базары»), осылайша биржалық алып-сатарларды атайды, олар бағалар өсіп кетеді деген оймен бұрын сатып алынған келісімшарттарды сатып алады немесе сақтап қояды;

- *блю-чипс* – (сөзбе-сөз «көгілдір қабықшалар»), аса белгілі және акционерлеріне тұрақты түрде дивиденді төлеп отыратын компаниялардың жоғары бағамды акциялары.

Осылайша, қазіргі уақытта терминология саласында барынша жарқын прагматикаға шет тілінен шыққан терминдер мен неологизм-терминдер – неонимдер ие болуда.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Вендина Т. И. Введение в языкознание – М.: Высшая школа, 2005 – 391 б.
2. Александрова О. И. Неологизмы и окказионализмы // Вопросы русского современного словообразования, лексики и стилистики: Научные труды Куйбышевского государственного педагогического института. – Куйбышев, 1974, Т. 145.
3. Лейчик В.М. Новое в советской науке о терминах (обзор тематических сборников ИРЯ АН СССР) // Вопросы языкознания. 1983. № 5. 118-127 б.
4. Суперанская А.В. Общая терминология: Вопросы теории. М., 2003.
5. Гак В.Г. Новые слова и новые словари // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1983. – 15-29 б.
6. Волков С.С., Сенько Е.Е. Неологизмы и внутренние стимулы языкового развития // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1983. – 43-57 б.
7. Коломиец В.Т., Линник М.Т., Лукинова Т.Е. Историческая типология славянских языков. Фонетика, словообразование, лексика, фразеология / Под ред. А.С. Мельничука. – К.: Наукова думка, 1986. – 47 б.
8. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М., 2004.
9. Пекарская Л.А. Разграничение терминов языка и терминов речи // Термины в языке и речи: Межвуз. сб. Горький, 1984.

Анипина А.К.,

*ал-Фараби атындағы ҚазҰУ**Шығыстану факультеті**Қытайтану кафедрасының**аға оқытушысы*

ҚАЗІРГІ ҚЫТАЙ ТІЛІ ТЕРМИН СӨЗДЕРІНІҢ КІРМЕ СӨЗДЕР АРҚЫЛЫ ЖАСАЛУ ЖОЛДАРЫ

Бір тілдің термин сөздері әртүрлі жолдармен жасалады, ол жолдар тілдің өзіндік ерекшеліктеріне байланысты болады. Сондай жолдардың бірі – терминологияға дайын бірліктер – термин сөздердің кірме сөздер арқылы жасалу жолы.

Қазіргі қытай тілінде көптеген терминдер шет тілден енген сөздер. Шет тілден енген сөздер толықтай, грамматикалық толық сөз емес, тек лексикалық материалдың бір бөлігі, басқа тілдің жүйесі мен жолымен өзгертілген сөз болып табылады.

Лингвистика саласында кірме сөздер себептерін қарастырғанда, оларды ішкі және сыртқы себептер деп бөледі. Сыртқы себептерге мемлекеттің әлеуметтік-саяси, экономикалық, ғылыми және мәдени байланыстарын жатқызуға болады.

Қытай тіліндегі биологиялық терминдер біздің ғасырымыздың басында қалыптасты. Осы уақытта Орталық Азиядан мынандай термин сөздер кірген: 安息香树 anxiangshu – «стиракстік ағаш», 石榴 shiliu – «анар», 胡椒hujiao – «қара бұрыш». [1, 1]

X ғ. дейін қытай тіліне санскриптік тіл әсер ете бастады, осыдан қытай тіліне мынандай сөздер енді: 苹果pingguo – «алма», 茉莉 moli – «жасмин», 檀树tanshu – «сандал ағашы». Азия мен Европа елдерімен байланыс дамыған сайын, кірме сөздер де көптеп ене бастады, мысалы: 槟榔 binlan – «арек пальмасы» (малайзия тілінен), 阿符荣 afurong – «опиум» (араб тілінен), 淡巴孤 danbagu – «табак», 金级纳霜 jinjinashuang – «хинит» (испан тілінен).

Бұл терминдердің көп бөлігі ботаника саласына тиесілі. XVIII ғ. биология мен химия дамуына байланысты ғылым мен техника саласы жаңа терминдермен толықты. Негізінен бұл фонетикалық кірме сөздер болып табылады. Мысалы: 爱古斯光 aigusiguang – «X-сәуле», 百布省 baibusheng – «пепсин» (неміс тілінен), 百布顿 baibudun – «пептон» (неміс тілінен),

苏打 suda – «сода» (итальян тілінен), 体素 tisu – «ткань» (ағылшын тілінен), 阿摩尼亚 amoniya – «аммоний» (ағылшын тілінен), 伊供 yigong – «йон» (грек тілінен), 荷尔蒙 heermeng – «гормон» (грек тілінен), 可提因 keteyin – «кодеин» (грек тілінен), 维他命 weitashen – «витамин» (латын тілінен), 淋巴 linba – «лимфа» (латын тілінен), 马铃薯 malinshu – «картоп» (жапон тілінен), 马林果 malinguo – «малина» (орыс тілінен). [2, 1]

Кейде қолданылып жүрген сөздердің де кірме сөздері болады. Осындай жағдайда біреуі ысырылады немесе қолданылуы мен стилі жағынан өзгеріс болады.

Кірме сөздердің ішкі себептеріне: қолданыста жүрген сөзге қосымша кірме сөз енеді, қолданыста бар сөзге қосымша термин сөз қосылады. Бұл себеп әр түрлі мемлекетте әртүрлі жолмен жүреді. Қазіргі қытай тіліне енген сөздер фонетикалық жағынан қатты өзгеріске ұшырайды, сондықтан көп сөздер фонетикалық жағынан емес, семантикалық жағынан еніп жатады.

Термин сөздерді термин сөздермен толықтыру кезінде кірме сөздердің талабы қаралады. Географиялық жағдайына қарамастан, қазір қытай тілінде кірме сөздер саны өсіп жатыр. Мысалы: Апиын соғысынан кейін Қытайға ағылшын, неміс, француз тілдерінен ғылыми және басқа саланың сөздері көптеп ене бастаған. Көптеген кірме сөздер екі елдің адамдарының сөйлесуінсіз-ақ, ғылыми-техникалық әдебиетке өздігінен ене бастады.

Термин – шетел сөзі дегеніміз – шет тілден енген сөз, шет тілден әртүрлі жолдармен қытай тілінің терминдер жүйесіне енген сөздер. Қытай тілінің биологиялық термин сөздері негізінен Европа мен Америка елдерінде даму қарқынының тездігінен енген. XX ғ. 30 жылдарында биологиялық кірме сөздер қытай тіліне дайын түрде, жаңа түсініктермен ене бастады, көбінесе ағылшын тілінен енді. Мысалы: 基因 shenyin – «ген», 染色体 ranseti – «хромосома», 无融合 wuchonghe – «амиксис», 二倍性 erbeixing – «диплоидия», 分离子 fenlizi – «сепрегант». Бұл термин сөздер биология саласының затына, процесіне, жағдайына, ашылуларына байланысты енген.

Термин сөздерді енгізгенде екі тілдің фонетикалық, морфологиялық, семантикалық деңгейі қаралады. Осыған сәйкес қытай тілінде кірме сөздерді енгізуде 2 жол қаралады: фонетикалық және семантикалық (калька).

Фонетикалық кірме – қытай тіліне мағынасын және формасын сақтап енетін сөздер. Термин сөздердің дыбыстық жүйесі енетін тілдің фонетикасына сәйкестендіріледі. Мысалы: 伊浑 yihun – «ион», 荷尔蒙 heermeng – «гормон», 幅尔马林 fuermalin – «формалин».

Фонетикалық жағынан кірме сөздерді толық фонетикалық және жартылай фонетикалық деп бөледі. Биология саласындағы толықтай фонетикалық жолмен кірген сөздер – заттар мен биологиялық атаулар. Мысалы: 盘尼西林 pannixilin – «пенициллин», 因素林 yinsulin – «инсулин», 阿米巴 amiba – «амеба», 维他命 weitashen – «витамин».

Қазіргі кезде бұл термин сөздердің семантикалық мағынасы да бар. Мысалы: 盘尼西林 pannixilin мен 紧霉素 qiweisu = «пенициллин», 阿米巴 amiba мен 变心群 bianxinqun = «амеба», 维他命 weitashen мен 维生素 weishengsu = «витамин».

Кейбірі екі графикалық вариант иеленеді. Бұл варианттарда оқылуы сақталады да, басқа омонимдік иероглиф қолданылады.

Мысалы:

阿摩尼亚 amoniya – 呵摩尼亚 amoniya = «амоний»;

荷尔蒙 heermeng – 贺尔蒙 heermeng = «гормон».

Жартылай фонетикалық жолмен кірген сөздер – қытай тілінің және шетел сөзінің бірігуі, термин сөздердің бір бөлігі фонетикалық транскрипция бойынша, екінші бөлігі мағына беретін морфема арқылы беріледі. Мысалы: 爱克斯光 aikesiguang – «Х-сәуле» (爱克斯- ағылшын тілінен Х деген мағынаны береді); 单宁酸 danningsuan – «таниндік қышқыл» (单宁 ағылшын тілінен – «танин»); 萨门鱼 samenyu – «арқан балық, семга» (萨门 – ағылшын тілінен «salmon»); 阿列布树 aliebushu – «зәйтүн ағашы» (阿列布 – европа тілінен «зәйтүн»).

Осы сөздердің сөз құрау форманттары: 光 guang - «сәуле», 酸suan – «қышқыл», 鱼yu – «балық», 树shu – «ағаш». Бұл форманттар сөздердің мазмұнын аша түседі. Жартылай фонетикалық жолмен енген кірме сөздер екі түрлі жолмен қолданылады. Бірінші жолы, кірме сөзде алдымен фонетикалық бөлік қойылады, содан кейін сөз құрайтын формант келеді. Мысалы: 泰加区 taijiagu – «тайга» (泰加 – тайга, + 区 аудан – морфема, сөз құрайтын формант ретінде). Екінші вариант негізінен сирек қолданылады, сөздің басында сөз құрайтын формант немесе морфема, содан кейін кірме сөздің фонетикалық бөлігі қойылады. Мысалы, 抗荷尔蒙 kanheermeng – «антигормондық» (抗 – анти + 荷尔蒙 гормон), 为古柯碱

weigukejian – «псевдококаин» (为 – «өтірік», «псевдо-» + 古柯碱 кокаин). Жартылай фонетикалық кірме сөздерге көбінесе шет тіл атаулары кіреді.

Фонетикалық жағынан кірме сөздердің мақсаты жайлы Қытайда 50 жылдары ғылыми әдебиетте талқыланды. Талқылау барысында әртүрлі көзқарастар қалыптасты, осы жолмен кірме сөздер оңай, тез, қолайлы енеді, осы жолмен ғылыми терминдер оңай жасалады, тіпті халықаралық терминология фондына кіруге мүмкіндік береді. Фонетикалық жолмен кірме сөздердің кемшілігі, қытай тілінің қатты фонетикасына үйлеспейді, дыбыстық түрі тез өзгереді. Қытай тіліне енген сөздердің ішкі мағынасы түсініксіз болып қалады. Транскриптік белгілердің анық жүйесі жоқ болғандықтан, сөздің ішкі формасы түсініксіз болады. Иероглифтерді әр жерде әртүрлі оқиды, яғни қытай тілінде диалектілер көп, сондықтан қосымша қиындық туады. Кірме сөздің сыртқы формасының түсініксіздігі, сөздер арасында интервалдың болмауы, екі кірме сөз қатар келсе, оларды түсіну қиынға соғады.

1952 жылдың 29 қазанында өткен «Ғылыми терминология жайлы конференцияда» сәтсіз транскрипция мысалдары қаралады, содан кейін мынандай шешім қабылданды: ғылыми термин сөздер жасағанда мұқият болу керек.

Семантикалық жолмен жасалатын сөздер – шеттілдің құрылысты-семантикалық моделі бойынша, өз тілінің сөз жасау жолымен дайындалады. Фонетикалық жолмен енетін сөздер мен семантикалық жолмен енетін сөздердің ұқсас жақтары мен айырмашылықтары бар. Ұқсас жақтары, калька жолымен енетін сөздердің себебі фонетикалық жолмен енетін сөздердікіндей. Бірақ бұлар әртүрлі лингвистикалық құбылыс болып табылады. Фонетикалық кірме сөздер көбінесе калька жолымен ауыспайтын жағдайда қажет болады (жай сөздер, дәлелденбеген атаулар, жеке атаулар, географиялық атаулар), және де дерек-сөздің ішкі формасы оның мағынасына, терминологиялық мазмұнына сәйкес келмейтін жағдайда қолданылады.

Басқа тілдердегідей, қазіргі қытай тілінде калька жолымен енетін сөздер шеттілдің материалын жазбаша түрде қолданудан пайда болған.

Қытай тілінде биологиялық термин сөздердің көпшілігі – калька жолымен енетін сөздер. Кейбір кірме сөздер шеттіл терминінің құрылысы бойынша ауысады және бөліктер бойынша аударылып беріледі.

Кейбірі термин сөздің мағынасын ғана береді, оның ішкі формасын көшірмейді. Калька жолымен енетін сөздердің мысалы ретінде: 两性现象 liangxingxianxiang – «екі жынысты құбылыс» (两性 «екі жынысты» + 现象 «құбылыс»); екінші түрде 突变 tubian – «мутация» (突 – лезде + 变 – өзгеріс). Екі түр өз жолымен жүргізіледі, шеттіл мағынасын беруде және мысал келтіргенде әсер етеді. Барлық калькалар күрделі терминдер болып табылады және де термин сөздер жасаудың мынандай жолдары арқылы жасалады: сөз құрау және аффиксация жолы. [3, 2]

Мысалы: 茎因 jinyin – «ген» (тұқым қуалайтын негізгі элемент), 再生 – zaisheng – «ұдайы өндіріс», «екінші рет туу»; 联合 lianhe – «синапсис» (хромосома жақындасуы), 移植 yizhi – «трансплантация» (тканьді алмастыру), 2-ші жолы: 自体受精 zitishoujin – «автогамия» (өздігінен ұрықтану), 配子配合 peizipeihe – «сингамия» (гамет қосылуы), 体系突变 tixitubian – «жүйелі мутация» (мутация, организм белгілерінің өзгеруі), 易位异性接合体 yiweiixingjiejheti – «транслокация гетерозигот» (жұп гендердің орналасуы), 杂种优势 zazhongyoushe – «гетерозис» (ата-аналық түрмен салыстырғанда өмірге деген құштарлықтың көбеюі), 初级卵原细胞 chujiluanyuanchibao – «алғашқы ооциттер» (алғашқы жұмыртқаклеткалар), 不育性 buyuxing – «стерильді» (өсімдіктің тұқым шашбауы), 四倍性 sibeixing – «тетраплоидность» (организм клеткасында 4 хромосома болуы), 古植物学 guzhiwuxue – «палеоботаника» (ерте кездегі өсімдік туралы ғылым), 拟辛和性 nixinhexing – «жалған тіркеушілік» (генетикалық сыйымсыздық арқылы ұрықтану), 超茎因 chaojinyin – «суперген» (ерекше қозғалатын гендер), 出生率 chushenglu – «туу коэффициенті».

Әр тілдің бірдей графикалық жүйесі бар сөздер мен терминдер көп қызығушылық тудырады. Мысалы: қытай мен жапон тілі. Осындай жағдайда «графикалық ену» жайында айтуға болады, негізгі сөздің графикалық формасы енетін сөзге ауысады. Бұндай техника идеографикалық жазбаны қолданатын тілдерде жүзеге асырылады. Осындай жолмен енетін сөздер негізінен жапон тілінен: 克服 kefu – жапон тілінен «кокофуку», қытай тілінде – «жеңу», «шыдау»; 手续 shouxi – қытайша, «тэцудзуки» – «процедура», европа тілдерінен жапон транскрипциясымен 瓦斯 wasi – жапонша – «басу», қытайша – «газ»; 混英土 hunyintu – жапонша – «курито», қытайша – «бетон»;

Жапон калькасымен шетел сөздері: 超短波 – жапонша – «тетампа», ағылшын тілінен «ultra – short wave», қытайша – «ультрақысқа толқындар»;

Көптеген жапон тілінен енетін сөздер кез-келген қытайлыққа түсінікті, оларға дәлелденген сөздер ретінде қабылданады, бірақ ерекшелігі, қытай фонетикасының тәртібімен оқылады. Мысалы, жапон тілінен енген 反应 «ханно», «реакция», қытай тіліне сол графикалық жазылумен, сол мағынамен, бірақ басқаша оқылуымен енді: 反应 fanying. Жапондық кірме сөз 马铃薯 варэйсе «картоп» қытай тілінде басқа мағына береді, бірақ malingshu деп оқылады. Семантикалық жоспар бойынша термин сөздер бір мағыналы болып келеді, ортақ қолданысқа ие сөздер – көпмағыналы. Жаңа сөз ауысып келген кезде, көпмағыналы сөз бір тілден екінші түрге өткенде сол семантикалық аумағын сақтап еніп жатады, яғни барлық лексикалық мағыналарын сақтайды. Ол сөздің негізгі мағынасы болып табылмайтын сөздер де ауысып жатады. Ауысқан тілінде кей кездері сөз мүлде иеленбеген мағына иеленуі де мүмкін. Мысалы, 控制 kongzhilong «кибернетика», ағылшын тілінен енген сөз, ең алғаш корабльдерді басқару мағынасында болған, қазір – электрі есептеуіш техниканы қолданып қиын процестерді басқару; 讨论会 taolunhui – «симпозиум», бұрын «сөйлесу», «мереке, той» деген мағынада қолданылған, қазір халықаралық, ғылыми мәселелерге байланысты кеңестің атауы. [4, 1]

Семантикалық жолмен енетін сөздердің артықшылығы мен кемшіліктері жайлы айтпай кетуге болмайды. Артықшылығына, сөздердің қытай тілінің барлық жүйесіне үйлесіп кетуі, ортақ қолданылатын сөздермен тұрақты қатынаста болатындығын жатқызуға болады. Ван Ли айтуынша, жақсы «қытайланады», транскрипция жағдайға қарай үйлесіп қолданылады. Бірақ бұл әдістің кемшіліктері де жоқ емес. Көп жағдайда транскрипция жеңіл және қолайсыз болып жасалады. Семантикалық әдіс кейде қиын семантикалық құрылыс иеленеді: затты анықтау басқа зат арқылы жүргізіледі, кейде басқа заттар арқылы да жүргізіледі. Қытай тілінде терминді түсіндірудің бірнеше жолы бар: бұл варианттылықты көбейтеді: 传声器 chuanshengqi – «микрофон» сөзінің 15 варианты бар. Кейбір сөздер тіпті калькіге ұшырамайды (ацесал, абазин, акапрон және т.б.).

Шет тілден енетін сөздер қытай тіліне әртүрлі жолдармен енеді және енетін ортаға байланысты өзгертіледі. Негізінен көп күш жапон мен ағылшын тілінен енетін сөздерге түседі. Қытай тарихының дамуы барысында көптеген қытай сөздері жапон тіліне кірді, ал кейінгі кезде кері процесс байқалуда. Бұны жапондықтардың ғылым мен техниканы тез

игеруімен түсіндіруге болады. Қытай тіліне ғылыми-техникалық терминдер жапон тілінен енеді, олар химия, физика, биология, медицина және математика саласының терминдер лексикасын толықтыруда.

Қолданылған әдебиеттер:

1. О.П. Фролова. «Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка». – Новосибирск, 1981 г.
2. В.И. Горелов. «Лексикология китайского языка». – М., 1984 г.

ҰСЫНЫСТАР, ШКІРЛЕР

Бұл айдармен физика-математика ғылымдарының кандидаты, филология ғылымдарының докторы Шерәлі Біләл дайындаған «Математикалық жаңа ұлттық атаулар», А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты терминология бөлімінің қызметкерлері дайындаған «Қоғамдық ғылымдар терминдерінің орысша-қазақша сөздігінен» үзінді ұсынылып отыр.

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЖАҢА ҰЛТТЫҚ АТАУЛАР

- Абстрактное понятие – Дерексіз ұғым
 Абсцисса – Бүйірлік
 Апостериорная вероятность – Шартты ықтимал
 Аппликата – Төбелік
 Арифметика – Сантану
 Асимптота – Шектеме
 Бариеентр – Жүккіндік
 Биссектриса – Жарма
 Вектор – Мензер
 Вырождение – Бейқалыптану
 Геометрия – Пішіндеме
 Гипербола – Қосиін
 Гиперболоид – Қосиінбет
 Гипотенуза – Қима
 Гистрограмма – Тіксызба
 Годограф – Ұшсызық
 Гомеоморфизм – Ұқсаскейіптеу
 Гомоморфизм – Сайкейіптеу
 Гомотетия – Ұқсастыру, ұқсату
 Гомотопия – Жалғастыру
 Дедукция – Жалқылау
 Детерминированный процесс – Анықталған құбылыс
 Диагональ – Қия
 Диаметр – Баскерме
 Директриса – Бағыттауыш
 Дифференциал – Диференсиал
 Имитация – Еліктеу
 Индикатор – Анықтағыш
 Индукция – Жалпылау
 Интеграл – Интеграл
 Интерполирование – Ішбуындау
 Инцидентность – Тиістілік
 Иррациональное число – Одағай сан
 Итерация – Ырғақ
 Коллокация – Тұтқырластыру

Комбинаторика – Тіркестеме
Компонента – Құрауыш, түзгі
Конгруэнтность – Қабыспалық
Конус – Сүмбі
Концентрация – Кіндіктесу
Координат – Тұрағиат
Корреляция – Тәуелдестік
Коэффициент – Еселеуіш
Лакуна – Жолак
Логарифм – Логарифм
Объект – Нысан
Овал – Сопак
Ордината – Беттік
Парабола – Иінше
Параболоид – Иінбет
Параллелепипед – Қиығжак
Параллелограмм – Қиықша
Параллелоэдр – Қатаржак
Пентагон – Бесбұрыш
Периметр – Оракездем
Перпендикуляр – Тік
Пирамида – Кілшоқы
Планигон – Теңгіл
Планиметрия – Тарпішіндеме
Поперечник – Кесіндік
Призма – Кеспел
Радииан – Өрелік
Радиус – Өре
Разряд – Реттік
Рандомизация – Тосындау
Рациональное число – Оңтай сан
Регрессия – Керігу
Редукция – Оңайлату
Рефлексивность – Шағылтпалық
Ромб – Теңкиық
Свертка – Үйірткі
Сегмент – Кесік
Сектор – Қиынды

Семейство – Үйір
 Сигнатура – Белгілік
 Сигнум – Таңбалық
 Симплекс – Жәйжәк
 Сингулярность – Бейжөндік
 Стереометрия – Кеңпішіндеме
 Столбец – Тігжол
 Супремум – Өтінді
 Таксономия – Таптама
 Тензор – Тікшеме
 Тетраэдр – Төртжәк
 Толерантность – Ұқсамалық
 Топология – Аратаным
 Траектория – Жолсызық
 Трансверсаль – Айқаспа
 Транспозиция – Алмастыру
 Транспортир – Көшіргіш
 Трапеция – Қостабан
 Триангуляция – Үшбұрыштау
 Тривиальное решение – Қарапайым шешім
 Тригонометрия – Үшкілдеме
 Фигура – Пішін
 Формула – Кейінтеме
 Хорда – Керме
 Центр – Кіндік
 Цикл – Дүркін
 Цилиндр – Күбіше
 Шкала – Меже
 Экстраполяция – Сыртбуындау
 Эксцентриситет – Тыскіндік
 Ядро – Өзек.

Шерәлі БІЛӘЛ,
физика-математика ғылымдарының кандидаты,
филология ғылымдарының докторы

**А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты
терминология бөлімінің қызметкерлері дайындаған
«Қоғамдық ғылымдар терминдерінің
орысша-қазақша сөздігінен» үзінді**

иберийско-кавказская семья языков

иблис

иврит

игра в буриме

игра в воде

игра в шары

игра Каулена

игра на внимание

игра на находчивость

игра Рамма-Цукерника

игра Романычева

игра слов

игра Филиппова

игра Шммуляна

игра

игралище

игровая дисциплина

игровая сцена

игровые упражнения

игрок защиты

игрок

игры доброй воли

игры и обряды

игумен

идеал

идеализация

идеализировать

идеалистический монизм

идеалистическое понимание истории

идеальная деятельность

идейно-политический

идейно-творческий

идейно-художественный

идейно-эстетический

тілдердің иберия-кавказдық
семьясы (лингв.)

ібіліс (діни)

еврей тілі (лингв.)

буриме ойыны (спорт)

суда ойнау (спорт)

шар ойыны (спорт)

Каулен ойыны (спорт)

зейінге арналған ойын (психол.)

тапқырлық ойыны (психол.)

Рамм-Цукерник ойыны (спорт)

Романычев ойыны (спорт)

сөз ойыны (пед.)

Филиппов ойыны (спорт)

Шммулян ойыны (спорт)

ойын (спорт)

ойнақ (спорт)

ойын тәртібі (спорт)

ойын сахнасы (спорт)

ойын жаттығулары (спорт)

қорғаныс ойыншысы (спорт)

ойыншы (спорт)

ізгі ниет ойындары (спорт)

ойын-сауықтар мен салт-дәстүрлер
(этногр.)

монастырь бастығы (діни)

мұрағият (филос.)

дәріптеушілік (филос.)

мұрағияттау (филос.)

идеалистік монизм (филос.)

тарихты идеалистік тұрғыдан
түсіну (филос.)

идеалдық іс-әрекет (филос.)

саяси-идеялық (саяс.)

идеялық-шығармашылық (филос.)

идеялық-көркемдік (филос.)

идеялық-эстетикалық (филос.)

идейное воспитание	идеялық тәрбие (филос.)
идейность	идеялылық (филос.)
идейный разброд	идеялық алауыздық (филос.)
идентификационная связь	сәйкестендірушілік байланыс (филос.)
идентификационный комплекс признаков	сәйкестендірушілік белгілердің кешені (филос.)
идентификационный признак	сәйкестендірушілік белгі (филос.)
идентификационный период	сәйкестендірушілік кезең (филос.)
идентификация, уподобление	сәйкестендіру, ұқсастыру (филос.)
идеограмма	идеограмма (лингв.)
идеографизм	идеографизм (лингв.)
идеографическое письмо	идеографиялық жазу (лингв.)
идеография	сурет жазу, идеография (лингв.)
идеографические синонимы	идеографиялық синонимдер (лингв.)
идеологизация политики	саясатты идеологизациялау (филос.)
идеологическая борьба	идеологиялық күрес (саяс.)
идеология	идеология (саяс.)
идея проекта	жоба идеясы (мәден.)
идея фильма	фильм идеясы (мәден.)
идея	идея (филос.)
идиллия	жұмақтық, идиллия (діни)
идиограмма	нышансөз (лингв.)
идиолект	идиолект (лингв.)
идиома	идиома (лингв.)
идиоматизм	идиоматизм (лингв.)
идиоматика	идиоматика (лингв.)
идиоматическое сочетание	идиомалық тіркес (лингв.)
идол, икона	пұт (діни)
идолопоклонство	пұтқа табыну (діни)
иезуит	иезуит (діни)
иерархический	бағыныштылы (саяс.)
иерархия мотивов	түрткілер иерархиясы (саяс.)
иерархия	сатылы бағыныстылық (саяс.)
иероглиф	иероглиф (лингв.)
иероглифика	иероглифика (лингв.)
иероглифическое письмо	иероглифтік жазу (лингв.)
изафет	изафет (лингв.)
изафетная конструкция	изафеттік құрылым (лингв.)
избежание налогов	салықтан жалтару (экон.)
избирательность	сайланушылық (саяс.)
избиратель, выборщик	сайлаушы (саяс.)
избирательная комиссия	сайлау комиссиясы (саяс.)

избирательная компания	сайлау науқаны (саяс.)
избирательная повестка	сайлауға шақыру қағазы (іс қағаз)
избирательная система	сайлау жүйесі (саяс.)
избирательное воспроизведение	талғамалы жаңғырту (филос.)
избирательное воспроизведение	таңдап қайта жаңғырту (филос.)
избирательное право, избираемость	сайлану құқы, сайланушылық (заң)
избирательное право	сайлау құқығы (заң)
избирательное прямое право	төте сайлау құқы (заң)
избирательность	іріктелушілік, сайланушылық, таңдап алушылық (саяс.)
избирательные документы	сайлау құжаттары (іс қағаз)
избирательный бюллетень	сайлау бюллетені (іс қағаз)
избирательный закон	сайлау заңы (заң)
избирательный корпус	сайлау корпусы (саяс.)
избирательный округ	сайлау округі (саяс.)
избирательный пункт	сайлау орны (саяс.)
избирательный участок	сайлау учаскесі (саяс.)
избрание	сайлану (саяс.)
избранник народа	халық қалаулысы (саяс.)
избранные	таңдамалы (мәден.)
избранные сочинения	таңдамалы шығармалар (мәден.)
избыток денег в обращении	айналыстағы артық ақша (экон.)
избыток рабочей силы	жұмыс күшінің артылуы (экон.)
избыточный запас	артық қор (экон.)
избыточный спрос	артық сұраныс (экон.)
избыточный товар	артық зат, артық тауар (экон.)
извятие	тас мүсін, мүсіндеу (өнер)
известия	хабарлар (мәден.)
известный	таныс, белгілі (филос.)
извещать, известить, оповещение	хабарлау (мәден.)
извещение	хабарлама қағаз (іс қағаз)
извещение банка	банктің хабарламасы (экон.)
извещение лиц, участвующих в деле	іске қатысушы тұлғаларды хабардар ету (іс қағаз)
извинение	кешірім (заң)
извинить	кешіру (заң)
извлечение	шығару, бөліп алу, ажыратып алу (заң)
изготовка	ыңғайлау (экон.)
издание на правах рукописи	қолжазба құқығындағы басылым (мәден.)
издание	басылым (мәден.)
издатель	баспагер (мәден.)
издательский договор	баспа келісім шарты (іс қағаз)
издательское дело	баспа ісі (мәден.)

издательство	баспа (мәден.)
издевательство	тәлкектеу (саяс.)
издержки потребления, потребительские расходы	тұтыну шығындары (экон.)
издольщина	сыбағаластық (экон.)
излишество	ысырапшылық (экон.)
изложение нового материала	жаңа материалды баяндау
изложение; коммюнике	мазмұндама (пед.)
излучение	себептілік (псих.)
изменение значения слова	сөз мағынасының өзгеруі (лингв.)
изменение иска	талапты өзгерту (заң)
изменение к худшему дела на суде	соттағы істің ауырлауы (заң)
изменение объема потребления	тұтыну көлемінің өзгеруі (экон.)
изменение оснований и предмета иска	талаптың негізі мен мәнін өзгерту (заң)
изменение приговора	үкімді өзгерту (заң)
изменение решения	шешімді өзгерту (заң)
изменение стоимости товара	тауар құнының өзгеруі (экон.)
изменения налоговых правоотношений	салықтық құқықтық қатынастардың өзгеруі (экон.)
измененное состояние сознания	сапаның өзгертілген қалыптары
измерение спортивных результатов	спорттық көрсеткішті өлшеу (спорт)
изнасилование	зорлау (заң)
изображение	бейнелеу, бейне (мәден.)
изображение образа	тұлға бейнелеу (мәден.)
изображение экрана	экран көрінісі (мәден.)
изобразительная способность	кескіндеу қабілеттілігі (мәден.)
изобразительное искусство	бейнелеу өнері (мәден.)
изобразительность качества памяти	ес сапасы талғамдылығы (психол.)
изобразительные средства языка	тілдің бейнелеу құралдары (лингв.)
изобразительные средства	бейнелеу құралдары (мәден.)
изобразительные средства	көріністі айқындаушы құралдар (мәден.)
изобразительный материал	бейнелеу материалы (мәден.)
изоглосса	изоглосса (лингв.)
изолирующие (корневые) языки	дараланушы (түбірлі) тілдер (лингв.)
изолятор временного содержания	уақытша ұстау изоляторы (капасы) (заң)
изометрическая строфа	изометрикалық шумақ (әдеб.)
изоморфизм	изоморфизм (филос.)
изосемия	изосемия (лингв.)
изосиллабизм	изосиллабизм (лингв.)
изумление	таң қалу, таңдану, таңырқау (психол.)

изумленный	таңырқаған, аң-таң болған (психол.)
изучение потребителей	тұтынушыларды зерделеу (экон.)
изучение противника	қарсыласты зерттеу (спорт)
изучение спроса	сұранысты зерделеу (экон.)
изъявительное наклонение	ашық рай (лингв.)
изъяснительное придаточное предложение	түсіндірмелі бағыныңқы сөйлем (лингв.)
изъятие	алу, айыру (*)
изъятие ценностей из банка	банктен құндылықтарды алу (экон.)
изыскание	іздігіру, қарастыру (*)
изысканность; взыскательность	талғампаздық, таңдамалылық (филос.)
икона	икона (діни)
иконопись	пұтжазба (діни)
иконическая память	кескінді ес (психол.)
иконоборчество	пұттан безушілік (діни)
иконографический стиль	иконографиялық стиль (діни)
иконография	иконатану (діни)
иконография	пұтнама, иконография (діни)
иконология	пұттану (діни)
икт	икт (әдеб.)
иллюзии	иллюзиялар, көз байлау (психол.)
иллюзии насыщенности	түс қанығулығындағы иллюзиялар (психол.)
иллюзии органов чувств	сезім мүшелерінің иллюзиялары (психол.)
иллюзии пространства	кеңістік иллюзиялары (психол.)
иллюзии света	жарық иллюзиялары (психол.)
иллюзии тембра	тембр иллюзиялары (психол.)
иллюзии цвета	түс иллюзиялары (психол.)
иллюзии шума	шуыл иллюзиялары (психол.)
иллюзионизм	көз байлау (психол.)
иллюзионист	көзбайлаушы (психол.)
иллюзионное искусство	көзбайлаушылық өнер (мәден.)
иллюзия	жалған үміт, құрғақ қиял (психол.)
иллюминация	самала (мәден.)
иллюстрация	иллюстрация, көрнекілеу (мәден.)
иллюстрации к заключению эксперта	сарапшының қорытындысына иллюстрация (мәден.)
иллюстрированный каталог	суретті каталог (мәден.)
имажинизм	имажинизм (әдеб.)
имажинист	имажинист (әдеб.)
имам	имам (діни)

имамат	имамдық (діни)
иман	иман (діни)
имбецильность	имбецильдік (туа біткен кем ақыл) (психол.)
именительный падеж	атау септік (лингв.)
именная основа	есім түріндегі негіз (лингв.)
именное подлежащее	есім бастауыш (лингв.)
именное предложение	есім сөйлем (лингв.)
именное сказуемое	есім баяндауыш (лингв.)
именное составное сказуемое	есім құрамды баяндауыш (лингв.)
именное составное сказуемое	күрделі есімді баяндауыш (лингв.)
именное сочетание (словосочетание)	есімді тіркес (лингв.)
именное управление	есім меңгеру (лингв.)
именной аккредитив	атаулы аккредитив (экон.)
именной вексель	атаулы вексель (экон.)
именной сертификат	атаулы сертификат (экон.)
именные акции	атаулы акциялар (экон.)
именные вклады	атаулы салымдар (экон.)
именные слова	есім сөздер (экон.)
имидж марки	таңба бейнесі (экон.)
имидж	имидж (*)
имитатор	имитатор
имитатор	ұқсатқыш (психол.)
имитация	еліктеу, елестету (психол.)
имитационный рефлекс	еліктеу рефлексі (психол.)
имманент	имманент (филос.)
имманентная философия	имманенттік философия (филос.)
имманентная школа	имманенттік мектеп (филос.)
империализм	империализм (саяс.)
императив, повелительное наклонение	бұйрық рай; 2. тегеурінді талап (лингв.)
императивное междометие	бұйрықты одағай (лингв.)
императивный метод	тегеурінді талап әдісі (пед.)
император	император (тар.)
императорские (казенные) театры	императорлық (қазыналық) театр (мәден.)
империя	империя (саяс.)
имперфект	имперфект (лингв.)
импичмент	импичмент (саяс.)
имплицитная (скрытая) категория	имплицит (жасырын) категория (лингв.)
имплицитная скрытая категория	имплицит жасырын категория (лингв.)
импловивные согласные звуки	импловив дауыссыз дыбыстар (лингв.)

импонировать	жағымды әсер қалдыру (психол.)
импорт сырья	шикізат импорты (экон.)
импорт	импорт (экон.)
импресарио	импресарио (мәден.)
импрессивная речь	импрессивті сөздер (лингв.)
импрессивный аграмматизм	импрессивтік аграмматизм
импрессионизм	импрессионизм (мәден.)
импрессионистический	импрессионистік (мәден.)
импровизатор	суырыпсалма (ақын) (әдеб.)
импровизаторство	суырып салып, жанына шығарып айтушылық (әдеб.)
импровизация	суырып салып айту (әдеб.)
импульс	импульс (*)
импульсивная покупка	серпінді түрде сатып алу (экон.)
импульсивное поведение	жеңілтек мінез-құлық (психол.)
импульсивное поведение	ұшқалақ мінез-құлық (психол.)
импульсивность	импульсивтік (*)
импульсивные действия	импульсивті әрекеттер
имуществва потребительского начинания	тұтыну мүліктері (экон.)
имуществвенное неравенство	дәулет теңсіздігі (экон.)
имуществвенное положение	дәулетті жағдай (экон.)
имуществвенный ценз	дәулет цензі (экон.)
имущество	мүлік (экон.)
имущество личного пользования	жеке пайдалану мүлкі (экон.)
имуций класс	дәулетті тап (филос.)
имя нарицательное	жалпы есім (лингв.)
имя существительное (субстантив)	зат есім (лингв.)
имя числительное	сан есім (лингв.)
инаугурация	ұлықтау, инаугурация (саяс.)
инвалидный спорт	мүгедектер спорты (спорт)
инвалюта	шетел валютасы (экон.)
инвариант	инвариант (лингв.)
инвектива	инвектива (лингв.)
инвентаризация	түгендеу (экон.)
инверсия (нарушение обычного порядка слов)	инверсия (лингв.)
инвентаризационная разница	түгендемелік айырым (экон.)
инвентарный риск	түгендемелік тәуекелділік (экон.)
инвестиция	қаржы салымы (экон.)
инвестор	қаржы салушы (экон.)
индекс	индекс (*)
индекс заработной платы	жалақы индексі (экон.)
индекс курсов	бағамдар индексі (экон.)
индекс оптовых цен	көтерме баға индексі (экон.)

индекс потребительских цен	тұтыну бағаларының индексі (экон.)
индекс сплоченности	ұйымшылдық индексі (экон.)
индекс стоимости жизни	тұрмыс құнының индексі (экон.)
индекс хеджирования	хеджирлеу индексі (экон.)
индекс цен	баға индексі (экон.)
индекс цен текстильных изделий	тоқыма өнімдері бағасының индексі (экон.)
индектант	индектант (экон.)
индепенденты	индепенденттер (діни)
индивид	индивид, жеке тұлға (филос.)
индивидуализация	даралау (филос.)
индивидуализация наказания	жазаны дараландыру (заң)
индивидуализм	индивидуализм (филос.)
индивидуалист	дарашыл (филос.)
индивидуальная выработка	жеке адамның өнімі (экон.)
индивидуальная гимнастика	жеке гимнастика (спорт)
индивидуальная заработная плата	жеке адам жалақысы (экон.)
индивидуальная игра	жеке ойнау (спорт)
индивидуальная игра	жеке ойын (спорт)
индивидуальная собственность	жеке адам меншігі (экон.)
индивидуальная тактика	жеке тәсіл (спорт)
индивидуальная тренировка	жеке жаттығу (спорт)
индивидуальная трудовая деятельность	жеке еңбек қызметі (экон.)
индивидуальная цена	жеке баға (экон.)
индивидуально-бригадное обучение	жеке-дара бригадалық оқыту (пед.)
индивидуальное крестьянское хозяйство	жеке шаруа қожалығы (экон.)
индивидуальное обложение	жекеше салық (экон.)
индивидуальное обучение	жеке-дара оқыту (пед.)
индивидуальное описание	дара сипаттама (филос.)
индивидуальное потребление	жете тұтыну (экон.)
индивидуальное присвоение	жеке иемдену (экон.)
индивидуальное рабочее время	жеке жұмыс уақыты (экон.)
индивидуальное сознание	даралық сана (филос.)
индивидуальное страхование	жеке сақтандыру (экон.)
индивидуальное строительство	жекеше құрылыс (экон.)
индивидуальное хозяйство	жеке шаруашылық (экон.)
индивидуальность личности	тұлға даралығы (филос.)
индивидуальность личности	жеке бас даралығы (филос.)
индивидуальность	даралық, жеке тұлғалық, жеке (филос.)
индивидуальные особенности	жеке тұлғалық ерекшеліктер (филос.)
индивидуальный автор	жеке автор (мәден.)

индивидуальный капитал	жеке капитал (экон.)
индивидуальный опыт	жеке тәжірибе (филос.)
индивидуальный пакет	жеке пакет (экон.)
индивидуальный подход	даралап тіл табу (пед.)
индивидуальный производитель	жеке өндіруші (экон.)
индивидуальный срок деятельности	іс-әрекеттің даралық мерзімі (психол.)
индивидуальный стиль	даралық стиль (*)
индивидуальный труд	жеке еңбек (экон.)
индивидуальный характер	дара мінез (психол.)
индивидуальное развитие	даралық даму (филос.)
индивидум; физическое лицо	жеке тұлға (филос.)
индийская арабика	үнді арабикасы
индийская защита	үнді қорғанысы (спорт)
индийская культура	үнді мәдениеті (мәден.)
индикатив, изъяснительное наклонение	индикатив (ашық рай) (лингв.)
индо-буддийская цивилизация	үнді-буддалық өркениет (филос.)
индо-европейские языки	үнді-еуропа тілдері (лингв.)
индоевропейская семья языков	тілдердің индоеуропалық семьясы (лингв.)
индивидуальность личности	жеке адам даралығы (филос.)
индуктивное умозаключение	индукциялық ой қорытындысы (филос.)
индукционное торможение	индукциялық тежелу (психол.)
индукция нервных процессов	жүйке процестерінің индукциясы (психол.)
индукция	индукция (филос.)
индугльгенция	индугльгенция (діни)
индустриализация	индустрияландыру (экон.)
индустрия	индустрия (экон.)
инертность	салғырттық (психол.)
инертный	салғырт (психол.)
инертность нервных процессов	жүйке процестерінің енжарлығы (психол.)
инерция	екпін
инициал	инициал (іс қағаз)
инициатива	ынта-ықылас, бастама (филос.)
инициативность	талаптылық, ынталылық (филос.)
инициативный аудит	бастамашылық аудит (экон.)
инициативный	талапты, ынталы (психол.)
инициатор	бастамашы (психол.)
инкапсулирующие языки	инкапсуляциялаушы тілдер (лингв.)
инквизиция	инквизиция (діни)
инкорпорация	инкорпорация (*)

инкорпорирующие языки (полисинтетические языки)	инкорпорациялаушы тілдер (полисинтетикалық, көп құрамды тілдер) (лингв.)
инкриминируемое деяние подсудимому	сотталушыға айып тағылған іс (заң)
инкрустация	сәнді қондырма (мәден.)
инновация	инновация (*)
иносказание, аллегория	тұспалдау, астарлы сөз (әдеб.)
иностранная помощь	шетелдік көмек (экон.)
иностранная собственность	шетелдік меншік (экон.)
иностранное юридическое лицо	шетелдік заңды тұлға (заң)
иностраннные займы	шетел заемдары (саяс.)
иностраннные инвестиции	шетелдік қаржы салымдары (заң)
иностраннные организации	шетелдік ұйымдар (саяс.)
иностраннные предприниматели	шетелдік кәсіпкерлер (экон.)
иностраннные слова	шетел сөздері (заң)
иностраннный атташе	шетел атташесі (саяс.)
иностраннный вариант	шетелдік нұсқа (саяс.)
иностраннный гражданин	шетел азаматы (саяс.)
иностраннный посол	шетелдік елші (саяс.)
иностранцы и лица без гражданства	шетелдіктер және азаматтығы жоқ адамдар (саяс.)
иностранцы	шетелдіктер (саяс.)
иноязычное мышление	басқа тілде ойлау (психол.)
иноязычные слова, заимствованные слова	кірме сөздер (лингв.)
инсинуация	жала жабу (заң.)
инспектирование	бақылау (заң)
инспектор	инспектор (*)
инспекция товара	тауар инспекциясы (экон.)
инспекция	инспекция (экон.)
инспирация	инспирация (филос.)
инстанция	инстанция (филос.)
инстинкт защиты	сақтану түйсігі (психол.)
инстинкт, интуиция	түйсік (психол.)
инстинктивная деятельность	түйсіктік іс-әрекет (психол.)
институт	институт (пед.)
институт журналистов	журналистика институты (пед.)
институт истории искусств	өнер тарихы институты (пед.)
институт питания	тағамтану институты (пед.)
институт судебной экспертизы	сот сараптамасы институты (заң)
институт сценических искусств	сахналық өнер институты (пед.)
институт театрального искусства	театр өнері институты (мәден.)
инструктор-методист	нұсқаушы-әдістемеші (пед.)
инструкция	нұсқау, нұсқаулық (іс қағаз)
инструментальный (орудийный) падеж	көмектес септік (лингв.)

инструментив	инструментив (мәден.)
инструменты щипковые музыкальные	шертіп ойналатын музыкалық аспаптар (мәден.)
инсценировка	сахналау, сахнама (мәден.)
инсценировщик	сахналаушы (мәден.)
интеграция, объединение языков (схождение языков)	интеграция, тілдердің бірігуі (тұтасуы) (лингв.)
интеграция	интеграция, біріктіру (*)
интеллект	зият, парасат, зерде (психол.)
интеллектуализм	зерделілік, зияттық (психол.)
интеллектуальная активность	зерделі белсенділік (психол.)
интеллектуальная активность	зият белсенділігі (психол.)
интеллектуальная одаренность	зерделі дарындылық (психол.)
интеллектуальная одаренность	зияттық дарындылық (психол.)
интеллектуальная эмоция	зерделі әсерленгіштік (психол.)
интеллектуальное действие	зерделі әрекет (психол.)
интеллектуальное умение	зерделі іскерлік (психол.)
интеллектуальное умение	зият ептілігі (психол.)
интеллектуальные действия	зияттық әрекеттер (психол.)
интеллектуальные интересы	зияттық мүдделер (психол.)
интеллектуальные процессы	зияттық процестер (психол.)
интеллектуальное тестирование	зияттық тестін жүргізу (психол.)
интеллектуальные чувства	зияттық сезімдер (психол.)
интеллектуальные эмоции	зияттық эмоциялар (психол.)
интеллектуальный интерес	зерделі мүдде (психол.)
интеллектуальный процесс	зерделік процесс (психол.)
интеллектуальный труд	зерделі еңбек (психол.)
интеллектуальный (человек)	зиятты, зерделі (адам) (психол.)
интеллигентность	зиялылық (филос.)
интеллигенция	зиялы қауым (филос.)
интенсивное хозяйство	қарқынды шаруашылық (экон.)
интенсивность	қарқындылық (экон.)
интенсивность внимания	зейіннің қарқындылығы (психол.)
интенсивность ощущений	түйсіктің қарқындылығы (психол.)
интенсивность речи	сөйлеу үдемелілігі (сөйлеу интенсивтілігі) (лингв.)
интенсивность труда	еңбек қарқындылығы (экон.)
интенсивный труд	қарқынды еңбек (экон.)
интенсификация	қарқындау (экон.)
интенция	интенция (*)
интерактивная технология	интерактивтік технология (мәден.)
интерактивное телевидение	интерактивті теледидар (мәден.)
интеративные глаголы	қайталама етістіктер (лингв.)
интервент	интервент (саяс.)
интервенция, агрессивность	басқыншылық, күштеп кіру (саяс.)

интервидение	интервидение (мәден.)
интервокальная позиция	интервокалдық позиция (мәден.)
интервокальные согласные	интервокалдық дауыссыздар (лингв.)
интервьюер	сұхбат алушы (мәден.)
интервьюирование	сұхбат алу (мәден.)
интервью-анкета	сұхбат-сауалнама (мәден.)
интервью-диалог	сұхбат-диалог (мәден.)
интервью-мнение	сұхбат-пікір (мәден.)
интервью-монолог	сұхбат-монолог (мәден.)
интервью-факт	сұхбат-дерек (мәден.)
интервью, диалог, беседа	сұхбат (мәден.)
интегральный метод (метод системного исследования языковых явлений)	интегралдық әдіс (лингв.)
интердентальные согласные	тіс аралық дауыссыздар (лингв.)
интерес	мүдде
интересы народа	халық мүдделері (саяс.)
интериоризация	ішке ену
интерлингвистика	интерлингвистика (лингв.)
интерлюдия	интерлюдия (мәден.)
интермедия	интермедия (мәден.)
интермеццо	интермеццо (мәден.)
интернат	интернат (пед.)
интернационал	интернационал (саяс.)
интернационализм	интернационализм (саяс.)
интернациональная лексика	халықаралық лексика (лингв.)
интернациональная терминология	халықаралық терминология (лингв.)
интернациональные слова	халықаралық сөздер (лингв.)
интернет	интернет, әлемдік ақпарат (мәден.)
интерпол	интерпол (заң)
интерполяция	интерполяция (заң)
интерпретация, растолковать	түсіндіру (филос.)
интерференция	интерференция (лингв.)
интерфикс (вставной звук)	интерфикс (қыстырма дыбыс) (лингв.)
интимная лирика	интимді лирика (әдеб.)
интимная лирика	сыршыл лирика (әдеб.)
интимные отношения	сырластық қатынастар (психол.)
интонационный контур	интонациялық контур (лингв.)
интонационный метод	интонациялық тәсіл (лингв.)
интонация	интонация (лингв.)
интонация голоса	дауыс екпіні (лингв.)

интонация сообщения	хабарлау интонациясы (лингв.)
коммуникативная интонация	шиеленіс (филос.)
интрига, напряжение, завязка	шағыстырушы (филос.)
интриган	шығарма кіріспесі (әдеб.)
интродукция	түйсіктік, интуитивизм (психол.)
интуитивизм	ішкі түйсіктік ойлау (психол.)
интуитивное мышление	түйсікті, интуициялық (психол.)
интуитивный	түйсіктілік, интуицияшылық (психол.)
интуиционизм	тамұқ азабы (діни)
инфернальные муки	тамұқ оты (діни)
инфернальный огонь	инфикс (лингв.)
инфикс (аффикс, вставляемый внутрь основы)	инфинитив (тұйық егістік) (лингв.)
инфинитив (именная форма глагола)	іздің ақпараттылығы (заң)
информативность следа	ақпарат базасы (лингв.)
информационная база	ақпараттық қызмет (мәден.)
информационная деятельность	ақпаратты талдау (мәден.)
информационный анализ	ақпараттық ізденіс (мәден.)
информационный поиск	ақпараттық прогресс (мәден.)
информационный прогресс	ақпарат (мәден.)
информация	оқыс оқиға (саяс.)
инцидент	іс жүргізушілік мәжбүрлеудің өзге
иные меры процессуального принуждения	де шаралары (заң)
ионийский лад	ионик сазы (өнер.)
ионик	ионик (өнер.)
ипотеза	ипотеза
ипподром	ипподром (спорт)
ирисовая диаграмма	иристік диаграмма (мәден.)
ирония, произвол	ирония, тәлкек (психол.)
иррадиация	иррадиация (психол.)
ирреальная форма	ирреалды тұлға (филос.)
иск	талап, қуыным (заң)
иск, требование, ультиматум	талап (заң)
искажение факта	фактіні бұрмалау (заң)
искажение	бұрмалау (заң)
исключение, списание	шығарып тастау (*)
исключительная неустойка	ерекше тұрақсыздық төлемі (экон.)
исключительная подсудность	ерекше соттылық (заң)
исключительная юрисдикция	ерекше юрисдикция (заң)
исключительное полномочие	ерекше өкілеттілік (заң)
исключительное положение	ерекше жағдай (заң)
исключительное право	ерекше құқы (заң)

исключительные обстоятельства дела	істің ерекше мән-жайлары (заң)
исковая давность	талаптың көнелігі (заң.)
исковое заявление	талап арыз (заң.)
исковое производство	талап іс жүргізу (заң.)
искоренение	жою (экон.)
искоренить недостатки	кемшіліктерді жою (психол.)
искренность	адалдық (психол.)
искусственный	жасанды (филос.)
искусственная классификация	жасанды топтастыру (филос.)
искусственное катание	жасанды сырғанау (спорт)
искусственное препятствие	жасанды кедергі (спорт)
искусственность	жасандылық
искусственные препятствия	жасанды тосқауылдар (спорт)
искусственный бассейн	жасанды бассейн (спорт)
искусственный гласный	жасанды дауысты (лингв.)
искусственный гласный звук	жасанды дауысты дыбыс (лингв.)
искусственный звук	жасанды дыбыс (психол.)
искусственный интеллект	жасанды зерде (психол.)
искусственный каток	жасанды мұз айдыны (спорт)
искусственный лед	жасанды мұз (спорт)
искусственный слог	жасанды буын (лингв.)
искусственный согласный звук	жасанды дауыссыз дыбыс (лингв.)
искусственный согласный	жасанды дауыссыз (лингв.)
искусственный условный рефлекс	жасанды шартты рефлекс (психол.)
искусство книги	кітап өнері (мәден.)
искусство режиссера	режиссер өнері (мәден.)
искусство речи	сөз өнері (әдеб.)
искусство спектакля	қойылым өнері (мәден.)
искусство сценического реализма	сахналық шындық өнері (мәден.)
искусство телевидения,	теледидар өнері (мәден.)
телевизионное искусство	
искусство	өнер (өнер)
ислам	ислам (діни)
исламизация	исламдандыру (діни)
исмаилиты	исмаилдықтар (діни)
исповедь	жалбарыну (діни)
исповедь	тәуба (діни)
исполком ФИДЕ	ФИДЕ-нің атқару комитеті (спорт)
исполнение иностранных арбитражных	шетелдік төрелік шешімдерді
решений	орындау (заң)
исполнение иностранных судебных	шетелдік сот шешімдерін орындау
решений	(заң)
исполнение налогового обязательства	салық міндеттемесінің орындалуы
	(заң)
исполнение приговора	үкімнің орындалуы (заң)

исполнение приговора суда
 исполнение решения
 исполнение решения
 исполнение судебных решений
 исполнение требования о выдаче
 гражданина иностранного государства
 исполнительское творчество

исполнитель
 исполнительная власть
 исполнительные соглашения
 исполнительный комитет совета
 народных депутатов
 исполнительская дисциплина
 исполнительское искусство
 исполнительское мастерство
 использование рабочей силы
 использование техники
 испольтщина
 исправимость
 исправительно-воспитательное
 заведение
 исправительно-трудовая колония
 исправительно-трудовые работы
 исправительное заведение
 исправительные меры
 исправительные работы
 исправление
 исправление автора
 исправник
 испытательный фильм
 исследование
 исследователь
 исследовательская работа
 исследовательский метод
 исследовательский принцип
 исследовательский рефлекс
 исследовательское поведение
 истерический характер
 истерия
 истец
 истечение исковой давности
 истечение полномочий депутата
 истечение процессуальных сроков

сот үкімінің орындалуы (заң)
 шешімді орындау (заң)
 шешімнің орындалуы (заң)
 сот шешімінің орындалуы (заң)
 шет мемлекеттің азаматын ұстап
 беру туралы талапты орындау (заң)
 орындаушылық шығармашылық
 (мәден.)

орындаушы (мәден.)
 атқарушы билік (саяс.)
 атқару келісімдері (саяс.)
 халық депутаттары кеңесінің
 атқару комитеті (саяс.)
 атқарушылық тәртіп (заң)
 орындаушылық өнер (өнер)
 орындаушылық шеберлік (өнер)
 жұмыс күшін пайдалану (экон.)
 техниканы пайдалану (экон.)
 жарма-жаршылық (экон.)
 жөнделу, ондалу (экон.)
 түзеу-тәрбиелеу мекемесі (заң)

еңбекпен түзеу колониясы (заң)
 еңбекпен түзеу жұмыстары (заң)
 түзеу мекемесі (заң)
 түзеу шаралары (заң)
 түзеу жұмыстары (заң)
 түзету, жөндеу (мәден.)
 автор түзетуі (мәден.)
 түзетуші (мәден.)
 сынақ фильм (мәден.)
 зерттеу (пед.)
 зерттеуші (пед.)
 зерттеу жұмысы (пед.)
 зерттеу әдісі (пед.)
 зерттеу ұстанымы (психол.)
 зерттеу рефлексі (психол.)
 зерттемапз мінез-кұлық (пед.)
 долы мінез (психол.)
 долылық (психол.)
 талап қоюшы; қуынушы (заң)
 талап заңды мерзімінің өтуі (заң)
 депутат өкілеттілігі мерзімінің өтуі
 (заң)
 іс жүргізу мерзімінің өтуі (заң)

истинная демократия	шынайы демократия (филос.)
истинная стоимость банковских активов	банк активтерінің ақиқат құны (экон.)
истолкование	түсіндірме
историзм	тарихаят (*)
историко-естественный процесс	табиғи-тарихи процесс (тар.)
историко-революционное движение	тарихи-революциялық қозғалыс (тар.)
историко-этимологический (идеологический) анализ	тарихи-этимологиялық (идеологиялық) талдау (пед.)
историковедение	тарихтану (тар.)
историограф	тарихнамашы (тар.)
историография	тарихнама (тар.)
историсофия	тарихи даналық (филос.)
историческая грамматика	тарихи грамматика (лингв.)
историческая диалектология	тарихи диалектология (лингв.)
историческая драма	тарихи драма (мәден.)
историческая живопись	тарихи кескіндеме (мәден.)
историческая изменчивость	тарихи құбылмалылық (филос.)
историческая карта	тарихи карта (мәден.)
историческая лексика	тарихи лексика (лингв.)
историческая лексикология	тарихи лексикология (лингв.)
историческая лингвистика	тарихи лингвистика (лингв.)
историческая морфология	тарихи морфология (лингв.)
историческая песня	тарихи жыр (әдеб.)
историческая поэма	тарихи поэма (әдеб.)
историческая поэтика	тарихи поэтика (әдеб.)
историческая проза	тарихи проза (әдеб.)
историческая психология	тарихи психология (психол.)
историческая пьеса	тарихи пьеса (әдеб.)
историческая фонетика	тарихи фонетика (лингв.)
исторические кюи	тарихи күйлер (мәден.)
исторический жанр	тарихи жанр (әдеб.)
исторический материал	тарихи материал (мәден.)
исторический материализм	тарихи материализм (филос.)
исторический метод	тарихи әдіс (пед.)
исторический синтаксис	тарихи синтаксис (лингв.)
исторический словарь	тарихи сөздік (лингв.)
исторический фильм	тарихи фильм (мәден.)
историческое, историзм	тарихилық (тар.)
историческое событие	тарихи уақиға (тар.)
историческое толкование	тарихи түсінік беру (пед.)
историческое чередование	тарихи алмасу (филос.)
историческое языкознание	тарихи тіл білімі (лингв.)
история древнего мира	ежелгі дүние тарихы (тар.)

история искусства	өнер тарихы (пед.)
история Казахстана	Қазақстан тарихы (пед.)
история киноискусства	кино өнері тарихы (мәден.)
история музыки	музыка тарихы (мәден.)
история театра	театр тарихы (мәден.)
история телевидения	теледидар тарихы (лингв.)
история философии	философия тарихы (филос.)
история языка	тіл тарихы (лингв.)
история языкознания	тіл білімінің тарихы (лингв.)
источник доходов	табыс көзі (экон.)
источник налога	салық төлеу көзі (экон.)
источник налога	салықтың дереккөзі (экон.)
источник торговой прибыли	сауда пайдасының көзі (экон.)
источники внутреннего накопления	ішкі қорлану көздері (экон.)
источники комплектования книг	кітап қорын жинақтау арналары (мәден.)
источники международного права	халықаралық құқық көздері (заң)
источники налогового права	салықтық құқықтың дереккөздері (заң)
источники сырья	шикізат көздері (экон.)
источники формирования оборотных средств	айналым қаражатының құралы көздері (экон.)
исходный падеж	шығыс септік (лингв.)
исходящий документ	шығыс құжаты (іс қағаз.)
исходящий номер	шығыс нөмірі (іс қағаз.)
исчерпывающий ответ	толық жауап (пед.)
исчисление задач	тапсырмаларды есептеу (экон.)
исчисление процессуальных сроков	іс жүргізу мерзімдерін есептеу (заң)
итальянская защита	итальян қорғанысы (спорт)
итальянская рапира	итальян рапирасы (спорт)
итога	жиынтығы (экон.)
итоговый учет	қорытынды есеп
иудаизм	иуда діні (діни)
ишан	ишан (діни)
кабальные сделки	тәуелді қылатын мәмілелер (іс қағаз)
кабаре	кабаре (мәден.)
кабинет профорientации	кәсіптік бағдарлау кабинеті (пед.)
кабуки	кабуки (мәден.)
кавалер	иегер (мәден.)
каватина	каватина (мәден.)
кавказские языки	кавказ тілдері (лингв.)
кавычка	тырнақша (лингв.)
каган	қаған (тар.)
каганат	қағанат (тар.)

кадастр	тізімдеме, кадастр (іс қағаз.)
каде	кәде (этногр.)
кади	қәди (діни)
кадр	кадр, көрініс (мәден.)
кадриль	кадриль (мәден.)
кадровая политика	кадр саясаты (саяс.)
кадровое поле	кадр айдыны (саяс.)
кадровый состав	тұрақты құрам
казакша күрес	қазақша күрес (спорт)
казанская школа в языкознании	тіл біліміндегі қазан мектебі (лингв.)
казанская лингвистическая школа	қазан лингвистикалық мектебі (лингв.)
казахизмы	қазақи сөздер (лингв.)
казахская драматургия	қазақ драматургиясы (лингв.)
казахская фонетика	қазақ фонетикасы (лингв.)
казахская фонология	қазақ фонологиясы (лингв.)
казахский театр	қазақ театры (мәден.)
казахский язык	қазақ тілі (лингв.)
казахское кино	қазақ киносы (мәден.)
казахское театральное общество	қазақ театр қоғамы (мәден.)
казахское языкознание	қазақ тіл білімі (лингв.)
казна	қазына (экон.)
казначей	қазынашы (экон.)
казы; кази; арбитр	қазы; арбитр (спорт)
кайзер	кайзер (саяс.)
кайым айтыс	қайым айтыс (әдеб.)
кайым өлен	қайым өлен (әдеб.)
кайымдасу	қайымдасу (әдеб.)
какуминальный звук	какуминалды дыбыс (лингв.)
какология	какология
какофония	какофония (лингв.)
каламбур	сөзойнатым, каламбур (әдеб.)
каламбурная рифма	сөзойнатым ұйқасы, каламбур ұйқасы (әдеб.)
календарная игра	күнтізбелік ойын (спорт)
календарное соревнование	күнтізбелік жарыс (спорт)
календарный план	күнтізбелік жоспар (спорт)
календарь соревнования	жарыс күнтізбесі (спорт)
каллиграфист	хұснихатшы (әдеб.)
каллиграфия	хұснихат (мәд.), құсни жазу (мәден.)
калпе	калпе (діни)
калым	қалың мал (этногр.)
кальвинизм	кальвинизм (діни)

калька (лексическая калька)	калька (лексикалық калька) (лингв.)
калькирование	калькалау, сөзбе сөз аудару (лингв.)
каменноугольный век	тас көмір дәуірі (тар.)
каменный век	тас ғасыры (тар.)
каменный театр	тас театры (мәден.)
камера	камера (заң)
камерваген	камерваген
камерная музыка	камералық музыка (мәден.)
камерная опера	камералық опера (мәден.)
камерная симфония	камералық симфония (мәден.)
камерная соната	камералық соната (мәден.)
камерный ансамбль	камералық ансамбль (мәден.)
камерный оркестр	камералық оркестр (мәден.)
камерный хор	камералық хор (мәден.)
камертонное электропианино	камертонды электропианино (мәден.)
камзол	қамзол (этногр.)
кампанелла	қоңырау дыбыстары (өнер)
кампания	науқан (саяс.)
канадское кино	канада киносы (мәден.)
канал развлекательных передач	көңіл көтеретін хабарлар арнасы (мәден.)
канал распределения	тарату арнасы (мәден.)
канва, лейтмотив	арқау (мәден.)
кандидат	кандидат (пед.)
кандидат в мастера спорта	спорт шеберлігіне кандидат (спорт)
кандидат наук	ғылым кандидаты (пед.)
кандидат филологических наук	филология ғылымдарының кандидаты (пед.)
канон	канон, қағида (филос.)
каноз	каноз (спорт)
кантата	кантата (өнер.)
кантеле	кантеле (өнер)
кантилена	кантилена (өнер)
кантон	кантон
канцеляризмы	кеңсе сөздер, канцеляризмдер (іс қағаз.)
канцелярист	кеңсеші (іс қағаз.)
канцелярия	кеңсе (іс қағаз.)
канцелярские принадлежности	кеңсе жабдықтары (іс қағаз.)
канцелярский стиль	кеңсе стилі (іс қағаз.)
канцелярский язык	кеңсе тілі (пед.)
канцлер	канцлер (саяс.)
канцона	канцона (*)

капелла	капелла (мәден.)
капельмейстер	капельмейстер (мәден.)
капитал	капитал (экон.)
капитализация денег	ақшаның капиталға айналуы (экон.)
капитализация ренты	рентаны капиталдандыру (экон.)
капитализация	капиталдану (экон.)
капитализм	капитализм (филос.)
капиталист	капиталист (экон.)
капиталистическая система	капиталистік жүйе (филос.)
капиталистический уклад	капиталистік уклад (филос.)
капитальное (монументальное) письмо	капиталды (монументалды) жазу (лингв.)
капитан команды	команда капитаны (спорт)
капитан яхты	желкенді қайық капитаны (спорт)
капитан	капитан (спорт)
каприччио	каприччио (өнер)
кара кағыс	қара қағыс (мәден.)
кара олен	қара өлең (әдеб.)
кара соз	қара сөз (әдеб.)
караймский язык	қарайым тілі (лингв.)
карамболь	карамболь (спорт)
карасуская культура	қарасу мәдениеті (мәден.)
карательная политика	жазалау саясаты (саяс.)
кардинал	кардинал (саяс.)
кардинальная экономическая реформа	түбегейлі экономикалық реформа (экон.)
кардинальные гласные	дауыстылар (лингв.)
кардинальный, радикальный	түбегейлі (филос.)
кариатура	кариатура, келемежсурет
карлуко-уйгурские письменные памятники	қарлұқ-ұйғыр жазба ескерткіштері (лингв.)
карлукский язык	қарлұқ тілі (лингв.)
карманы сцены	сахна қалтарыстары (мәден.)
картавый звук	мүкіс дыбыс (лингв.)
картблаки	тепе-теңдік жағдай (экон.)
картель	картель (экон.)
картина	көрініс, сурет (мәден.)
картинная галерея	сурет галереясы (экон.)
картограмма	картограмма (экон.)
картография	картография (экон.)
картотека	картотека (іс қағаз.)
картотека заглавий	тақырыптар картотекасы (іс қағаз.)
картотека новых поступлений	жаңа түскен басылымдар картотекасы (іс қағаз.)

карточка платежа	төлем карточкасы (іс қағаз.)
карьер	мансап (саяс.)
карьеризм	мансапқорлық (саяс.)
карьерист	мансапқор (саяс.)
каскад	каскад (мәден.)
каскадер	каскадер (мәден.)
каскадерская группа	каскадерлік топ (мәден.)
касса расходов	шығыс кассасы (экон.)
касса театра	театр кассасы (экон.)
кассационная жалоба, апелляция, обжалование	шағым арыз, жүгіну (заң)
кассационное основание	шағым беру негізі (заң)
кассационный порядок	шағым беру тәртібі (заң)
кассация	кассация (заң)
кассовый фильм	кассалық фильм (мәден.)
каста	каста (филол.)
каталектика	каталектика
каталог	каталог, тізбе (іс қағаз.)
каталог местных изданий	жергілікті басылымдар каталогы (іс қағаз.)
каталог фильма	фильм тізімдемесі (іс қағаз.)
каталонское начало	каталон бастамасы (филол.)
катарсис	катарсис (эстетикалық сезім) (әдеб.)
категориальное значение	категориялық мағына (лингв.)
категориальный анализ	категориялық талдау (лингв.)
категориальный эффект	категориялық эффект (психол.)
категорический вывод эксперта	сарапшының түпкілікті қорытындысы (*)
категория	категория; 2. санат (спорт)
категория весовая	салмақ дәрежесі (спорт)
категория времени	шақ категориясы (лингв.)
категория имен	есім категориясы (лингв.)
категория лица	жақ категориясы (лингв.)
категория личности-безличности	жақты-жақсыз категория (лингв.)
категория склонения	рай категориясы (лингв.)
категория одушевленности-неодушевленности	жанды-жансыз категория (лингв.)
категория определенности-неопределенности	белгілік-белгісіздік категориясы (лингв.)
категория оценки	бағалаушы категориясы (экон.)
категория падежа	септік категориясы (лингв.)
категория переходности-непереходности	салт-сабақтылық категориясы (лингв.)
категория принадлежности	иелік категориясы (лингв.)

категория притяжательности	тәуелдік категориясы (лингв.)
категория рода	тек категориясы (лингв.)
категория состояния	қалып-күй категориясы (психол.)
категория турнира	жарыс дәрежесі (спорт)
категория фильма	фильм санаты (мәден.)
категория числа	сан-мөлшер категориясы (лингв.)
категория	категория, санат (филос.)
катехизис	катехизис (діни)
каток	мұз айдыны (спорт)
католик	католик (діни)
католицизм	католиктік (діни)
католическая лига	католиктер лигасы (діни)
катрабан	төрт жиекке тиетін соққы (спорт)
катрен	төрт тармақ, катрен (әдеб.)
каузальная сделка	себепті мәміле (саяс.)
каузальность	себептілік, себепті байланыс (саяс.)
каузальный рефлекс	себепті рефлекс (психол.)
каузатив (понудительный залог)	каузатив (өзгелік етіс) (лингв.)
кафа	кафа
кафе-театр	кафе-театр (мәден.)
кафедра	кафедра (пед.)
качественная редукция	сапалық редукция (филос.)
качественная характеристика	сапалық сипат (филос.)
качественное имя прилагательное	сапалық сын есім (лингв.)
качественное наречие	сапалық үстеу (лингв.)
качественное определение	сапалық анықтауыш (лингв.)
качественное стихосложение	сапалық өлең құрылысы (әдеб.)
качественное ударение	сапалық екпін (әдеб.)
качественный анализ	сапалық талдау (филос.)
качественный признак	сапалық белгі (филос.)
качество внимания	зейін сапасы (психол.)
качество ощущений	түйсіну сапасы (психол.)
качество памяти	ес сапасы (психол.)
качество суждения	тұжырымдау сапасы (*)
качество товаров	тауар сапасы (экон.)
кашированный кадр	каширленген кадр (мәден.)
кашированный фильм	каширленген фильм (мәден.)
квазикультура	талғамсыз мәдениет (мәден.)
квазипредложение	сөйлемше (лингв.)
квалитативный, качественный	сапалы (*)
квалификация	сапаны бағалау, біліктілік (*)
квантативный анализ	квантативтік талдау (пед.)
квантативное стихосложение	квантативтік өлең (әдеб.)

квантитативное ударение	сан-мөлшерлік екпін (әдеб.)
квантификация	сандану, квантификация
квартал	тоқсан (экон.)
квартальный баланс	тоқсандық баланс (экон.)
квартальный отчет	тоқсандық есеп (экон.)
квартальный план	тоқсандық жоспар (экон.)
квартет	квартет (мәден.)
квартсектакорд	квартсектакорд (мәден.)
квестор	квестор (*)
квинта	квинта (мәден.)
квинтовый круг	квинталық шеңбер (мәден.)
квинтовый строй	теріс бұрау (мәден.)
квинтовый тон	квинталық үн (мәден.)
квинтсектакорд	квинтсектакорд (мәден.)
квинтэссенция	сөз түйіні, тоқ етері
квитанция	түбіршек (*)
кворум	толық жиналым (саяс.)
квота	үлес, квота (экон.)
кебеже	кебеже (этногр.)
кегель, шрифт	қаріп (мәден.)
кегли	кегли (мәден.)
кеды	кеды (спорт)
кемпинг	кемпинг (мәден.)
кибернетический и математический метод	кибернетикалық және математикалық әдіс (пед.)
кибернетический метод экспертного исследования	сараптық зерттеудің кибернетикалық әдісі (пед.)
киклические поэмы	киклик поэма (әдеб.)
кикс	жалап кету; тайып кету (спорт)
кимограмма	кимограмма (лингв.)
кимограф	кимограф (лингв.)
кинематическая пара	жұптасып қозғалу (спорт)
кинематическая цепь	қозғалыс тізбегі (мәден.)
кинематограф	кинематограф (мәден.)
кинематографист	кинематографист (мәден.)
кинематографическая пресса	кинематография баспасөзі (мәден.)
кинематографические планы	кинематографиялық жоспарлар (мәден.)
кинематографический взгляд	кинематографиялық көзқарас (мәден.)
кинематографический процесс	кинематографиялық үдеріс (мәден.)
кинематографическое решение	кинематографиялық шешім (мәден.)
кинематография	кинематография (мәден.)
кинесика	кинесика (*)

кинестезическая амнезия	кинестезиялық ұмытшақтық (психол.)
кинестезическая апперцепция	кинестезиялық апперцепция (психол.)
кинестезические ощущения	кинестезиялық (қозғалыс) түйсіктер (психол.)
кинетическая речь	кинетикалық тіл (лингв.)
кинетический язык, язык жестов, мимический язык	ым тілі (лингв.)
кинетоскоп	кинетоскоп (мәден.)
кинорецензия	кино рецензиясы (мәден.)
киноактер	киноактер (мәден.)
киноархив	киномұрағат (мәден.)
киновед	кинотанушы (мәден.)
киноведение	кинотаным (мәден.)
киноверсия	кинонұсқа (мәден.)
киновидеотехника	кинобейнетехника (мәден.)
киновикторина	киновикторина (мәден.)
киногруппа	кинотоп (мәден.)
кинодекорация	кинобезендіру (мәден.)
кинодокументалистика	кинодерек (мәден.)
кинодраматург	кинодраматург (мәден.)
кинодраматургия	кинодраматургия (мәден.)
киножанры	киножанрлар (мәден.)
киножурнал	киножурнал (мәден.)
кинозал	кинозал (мәден.)
кинозвезда	киножұлдыз (мәден.)
кинозритель	кинокөрермен (мәден.)
киноиндустрия	киноөндірісі (мәден.)
киноинститут	киноинститут (мәден.)
киноискусство	кино өнері (мәден.)
кинокадр	кинокадр (мәден.)
кинокамера	кинокамера (мәден.)
киноклип	киноклип (мәден.)
киноклуб	киноклуб (мәден.)
кинокомедия	кинокомедия (мәден.)
киноконцерт	киноконцерт (мәден.)
кинокопировальная фабрика	кинокөшіру фабрикасы (мәден.)
кинолаборатория	кинозертхана (мәден.)
кинолетопись	киношежіре (мәден.)
киномастерская	киношеберханасы (мәден.)
кинематографический сценарий	кинематографиялық сценарий (мәден.)
киномеханик	киномеханик (мәден.)
киномизансцена	киносахна аясы (мәден.)

киномонтажер	киноқұрастырушы (мәден.)
киномонтажная	киномонтаждау (мәден.)
киномузыка	киномузыка (мәден.)
кинонаблюдение	кинобақылау (мәден.)
киноновелла	киноновелла (мәден.)
киноновинка	киножаңалық (мәден.)
кинообразование	кино білімі (мәден.)
кинообслуживание	кино көрсету (мәден.)
кинооператор	кинооператор (мәден.)
киноосвещение	кино жарығы (мәден.)
кинопавильон	кинопавильон (мәден.)
кинопанорама	киномэнзара (мәден.)
кинопередвижка	көшпелі кинокөрсеткі (мәден.)
киноплёнка	кинотаспа (мәден.)
киноповесть	киноповесть (мәден.)
кинопостановка	киноқойылым (мәден.)
кинопроекторная оптика	кинокөрсеткіш оптика, кинотүсіру оптикасы (мәден.)
кинопроба; киноэксперимент	киносынақ (мәден.)
кинопродюсер	кинопродюсер (мәден.)
кинопроектор	кинопроектор (мәден.)
кинопроекция	кинопроекция (мәден.)
кинопрокат	кинопрокат (мәден.)
кинопромышленность	киноөндіріс (мәден.)
кинорама	кинорама (мәден.)
кинореакционный аппарат	кино көрсеткіш аппарат (мәден.)
кинорежиссерская гильдия	кинорежиссерлар бірлестігі (мәден.)
кинореклама	киножарнама (мәден.)
кинореклама	киножарнама (мәден.)
кинорепортаж	кинорепортаж (мәден.)
кинорепортер	кинорепортер (мәден.)
кинороль	кинорөл (мәден.)
кинороман	кинороман (мәден.)
киносеанс	кинокөрініс (мәден.)
киносеминар	киносеминар (мәден.)
киностудия	киностудия (мәден.)
киносценарий	киносценарий (мәден.)
киносъемка	кино түсірімі (мәден.)
киносъемочная оптика	кино түсіргіш оптика (мәден.)
киносъемочный аппарат	кино түсіргіш аппарат (мәден.)
киносюжет	киножелі (мәден.)
кинотеатр	кинотеатр (мәден.)
кинетелетехника	кинетелетехника (мәден.)
киноустановка	кинокондырғы (мәден.)

кинофабрика	кинофабрика (мәден.)
кинофатализм	кинофатализм (мәден.)
кинофестиваль	кинофестиваль (мәден.)
кинофикация	киноландыру (мәден.)
кинохроника	кинохроника (мәден.)
киноцентр	киноорталық (мәден.)
киношоу	кинодуман (мәден.)
киноэкран	киноэкран (мәден.)
киноэкспедиция	киноэкспедиция (мәден.)
киноэстетика	киноэстетика (мәден.)
киноэтюд	киножосық (мәден.)
киноязык	кино тілі (мәден.)
кириллица	кириллица (лингв.)
кисса	қисса (әдеб.)
китаевед	қытайтанушы (лингв.)
китаеведение, китаистика	қытайтану
китайская поэтика	қытай поэтикасы (әдеб.)
китайский язык	қытай тілі (лингв.)
клавиатура	пернетақта (пед.)
кланство	рулық, қауымшылық, туысжақиялық (филос.)
клапштос	шар орнында қалатын соққы (спорт)
класс	сынып, тап, дәреже (филос.)
классик	классик (филос.)
классика	классика (*)
классификатор	классификатор, топтастырғыш (филос.)
классификаторы	топтастырушылар (филос.)
классификационное соревнование	топтастыру жарысы (спорт)
классификация	топтастыру, жіктеу (*)
классификация альпинистских маршрутов	шыңға өрмелеу жолбағытының жіктелуі (спорт)
классификация гласных	дауыстылардың жіктелуі (лингв.)
классификация мер уголовно- процессуального принуждения	іс жүргізушілік мәжбүрлеу шараларын жіктеу (заң)
классификация налогов	салықтарды топтастыру (экон.)
классификация ощущений	түйсінулерді топтастыру (психол.)
классификация предложений	сөйлемдердің жіктелімі (лингв.)
классификация процессуальных актов	іс жүргізушілік актілерінің жіктелуі (заң)
классификация согласных	дауыссыздардың жіктелуі (лингв.)
классификация языков	тілдерді таптастыру (лингв.)
классицизм	классицизм (филос.)
классицизм	классицизм (*)

классическая борьба	классикалық күрес (спорт)
классическая грамматика	классикалық грамматика (лингв.)
классическая литература	классикалық әдебиет (әдеб.)
классический вариант	классикалық вариант
классический мат	классикалық мат қою (спорт)
классное собрание	сынып жиналысы (пед.)
классный журнал	сынып журналы (пед.)
классный руководитель	сынып жетекшісі (пед.)
классовая борьба	таптық күрес (тар.)
классовая дифференциация	шаруалардың тапқа жіктелуі (тар.)
крестьянства	
классовая культура	таптық мәдениет (мәден.)
классовое общество	таптық қоғам (тар.)
классовое расслоение	тапқа жіктелу (филос.)
классовые диалекты	таптық диалектілер (лингв.)
классовый антогонизм	таптық антогонизм (*)
классовый жаргон	таптық жаргон (лингв.)
классовый интерес	тап мүддесі (саяс.)
классовое противоречие	тап қайшылығы (саяс.)
классовый характер	таптық сипат (саяс.)
классы	таптар (филос.)
клика	сыбайластар тобы (заң.)
климат коллектива	ұжым ахуалы (саяс.)
клиническая психология	клиникалық психология (психол.)
клинические невроты	клиникалық невроздар (психол.)
клиническое интервью	клиникалық сұхбат (психол.)
клинообразные письмена	сына тәріздес жазулар (мәден.)
клинопись	сына жазу (мәден.)
клип	клип (мәден.)
кличка	лақап ат (мәден.)
клише	клише (мәден.)
клоун	клоун, мейрампаз, қылжақай (мәден.)
клуб мастеров искусств	өнер шеберлері клубы (мәден.)
клуб	клуб (мәден.)
клубная сцена	клуб сахнасы (мәден.)
клюшка	имек таяқ (спорт)
книга арестованных	тұтқындар кітабы (іс қағаз.)
книга доверенностей	сенімхат кітабы (іс қағаз.)
книга жалоб и предложений	шағым және ұсыныс кітабы (іс қағаз.)
книга суммарного учета	жиынтық есеп кітабы (іс қағаз.)
книговедение	кітаптану (мәден.)
книголюб	кітапқұмар (мәден.)
книгоношество	кітап тасушылық (мәден.)

книгообеспеченность	кітаппен қамтамасыздандыру (мәден.)
книгопереплетение	кітапты түптеу (мәден.)
книгохранилище	кітап қоймасы (мәден.)
книжная лексика	кітаби лексика (мәден.)
книжная миниатюра	кітап миниатюрасы (мәден.)
книжная палата	кітап палатасы (мәден.)
книжная полка	кітап сөресі (мәден.)
книжные песни	кітаби әндер (мәден.)
книжный поэт, книжник	кітаби ақын (әдеб.)
книжный стиль	кітаби стиль (әдеб.)
книжный язык	кітаби тіл (лингв.)
кнут; плетка; нагайка	қамшы (этногр.)
коартикуляция	коартикуляция (лингв.)
кобанская культура	қобан мәдениеті (әдеб.)
кобзарь	кобзарь (әдеб.)
кобыз контрабас	контрабас кобыз (мәден.)
кобыз	қобыз (мәден.)
кобызист	қобызшы (мәден.)
ковер для борьбы	күрес кілемі (спорт)
когнитивная карта	когнитивті карта (лингв.)
когнитивная лингвистика	когнитивтік лингвистика (лингв.)
когнитивная психология	когнитивтік психология (психол.)
когнитивное развитие	когнитивтік даму (психол.)
когнитивный диссонанс	когнитивті диссонанс (мәден.)
когнитивный стиль	когнитивтік стиль (лингв.)
код	код (*)
кода	кода (мәден.)
кодекс торгового мореплавания	сауда теңіз жолының кодексі (заң)
кодекс	кодекс, заңдар жинағы (заң)
кодированная карта	кодталған карта (іс қағаз)
кодификация международного права	халықаралық құқықты қисындау (заң)
кодовая таблица	кодтық кесте (іс қағаз)
кожаные удила	қайыс ауыздық (этногр.)
кожемялка	талқы (этногр.)
кожаная фляга	торсық (этногр.)
кокпар	көкпар (этногр.)
колбочки	шақша (этногр.)
количественная редукция	сандық редукция (лингв.)
количественное (долготное) ударение	сандық (созылықы) екпін (әдеб.)
количественное стихосложение	сандық өлең құрылысы (әдеб.)
количественное числительное	есептік сан есім (лингв.)
количественные изменения	сандық өзгерістер (экон.)
количественные методы в социологии	социологиядағы сандық әдіс (пед.)

количественный метод	сандық әдіс (пед.)
количественный показатель	сандық көрсеткіш (экон.)
количественный признак	сандық белгі (экон.)
количество суждения	тұжырымдау саны (филос.)
количество	сан, мөлшер (филос.)
коллаж	құрама (мәден.)
коллега, партнер	әріптес (филос.)
коллегиальная ответственность	үкіметтің алқалы жауапкершілігі
правительства	(заң)
коллегиальное рассмотрение дел в судах	істерді сотта алқалы түрде қарау
коллегиальность	(заң)
коллегиальность суда	алқалылық (заң)
коллегиальный состав суда	сот алқалылығы (заң)
коллегия	соттың алқалы құрамы (заң)
коллегия спортивных судей	коллегия, алқа
	спорттық төрешілер алқасы
колледж	(спорт)
коллектив художественной	колледж (пед.)
самодетельности	көркемөнерпаздар ұжымы (мәден.)
коллектив	ұжым (филос.)
коллективизация	ұжымдастыру (саяс.)
коллективизм	ұжымшылдық (филос.)
коллективная безопасность	ұжымдық қауіпсіздік (заң)
коллективная бессознательность	ұжымдық бейсаналық (психол.)
коллективная рефлексология	ұжымдық рефлексология (психол.)
коллективная собственность	ұжымдық меншік (экон.)
коллективное мышление	ұжымдық ойлау (экон.)
коллективное предприятие	ұжымдық кәсіпорын (экон.)
коллективное сознание	ұжымдық сана (психол.)
коллективное творчество	ұжымдық шығармашылық (мәден.)
коллективный голос	ұжымдық дауыс (саяс.)
коллективный договор	ұжымдық келісімшарт (іс қағаз.)
коллективный опыт	ұжымдық тәжірибе (филос.)
коллективный паспорт	ұжымдық паспорт (филос.)
коллизия законов	заңдар қайшылығы (заң)
коллият	коллият
коллоквиум	коллоквиум (пед.)
колпачок-наглазник	томаға (этногр.)
колчан	қорамсақ (этногр.)
колыбельная музыка	бесік жыры (этногр.)
кольчуга	кіреуке (этногр.)
колядка	колядка (мәден.)
команда яхты	желкенді қайық командасы (спорт)
командировка	іссапар (экон.)

командировочные расходы	іссапар шығындары (экон.)
командировочное удостоверение	іссапар куәлігі (іс қағаз)
командная игра	командалық ойын (спорт)
командно-бюрократический стиль управления	әміршілдік-төрешілдік басқару стилі (саяс.)
командное первенство	командалық біріншілік (спорт)
командные гонки; командное соревнование	командалық жарыс (спорт)
командный бег	командалық жүгіру (спорт)
командный зачет	командалық сынақ (спорт)
командный результат	командалық нәтиже (спорт)
командор	командор (*)
комбинаторные (позиционные) звуковые изменения	комбинаторлық (позициялық, игерулі) дыбыстық өзгерістер (лингв.)
комбинационная игра	тәсілді ойын (спорт)
комбинационный бой	тәсілді ұрыс (спорт)
комбинационный ход	тәсілді жүріс (спорт)
комбинация	қиыстыру (*)
комбинированная атака	қиыстырылған шабуыл (спорт)
комбинированная защита	қиыстырылған қорғаныс (спорт)
комбинированная игра	қиыстырылған ойын (спорт)
комбинированная съемка	құрама (мәден.)
комбинированная эстафета	қиыстырылған қолжалғау (спорт)
комбинированное упражнение	қиыстырылған жаттығу (спорт)
комбинированные съемки	құрама түсіру (мәден.)
комбинированный бой	құбылта шайқасу (спорт)
комбинированный бросок	қиыстырылған әдіспен тастау (спорт)
комбинированный метод	қиыстырылған әдіс (спорт)
комбинированный прыжок	қиыстырылған секіру (спорт)
комбинированный удар	қиыстырылған соққы (спорт)
комбинированное торможение	қиыстырылған тежеу (спорт)
комбинированный акт	құрамалы акт (спорт)
комедийный актер	комедиялық актер (өнер)
комедийный жанр	комедия жанры (әдеб.)
комедия	күлкілі шығарма, комедия (өнер)
комедия-балет	комедия-балет (өнер)
комедия-буфф	комедия-буфф (өнер)
комбинация звуков	дыбыстар қиындасуы (лингв.)
комиссия	комиссия (филос.)
комиссия международного права	халықаралық құқық комиссиясы (заң)
комиссия местного совета	жергілікті кеңес комиссиясы (саяс.)

комиссия ООН по разоружению	БҰҰ-ның қарусыздану жөніндегі комиссиясы (саяс.)
комиссия по делам несовершеннолетних	кәмелетке толмағандар ісі жөніндегі комиссия (заң)
комитет молодежных организаций	жастар ұйымдары комитеті (саяс.)
комитет национальной безопасности	ұлттық қауіпсіздік комитеті (саяс.)
комитет спорта и туризма	туризм және спорт комитеті (саяс.)
комитет	комитет (*)
комическая акробатика	күлдіргі акробатик (өнер)
комическое	күлдіргілік, күлкілі (өнер)
комическая опера	күлкілі опера (өнер)
комичный балет	күлдіргі балет (өнер)
комментарий	комментарий, түсініктеме (филос.)
комментарий к закону	заңға түсінік беру (заң)
комментатор	түсініктемеші, комментатор (спорт)
коммерция, торговля	сауда (экон.)
коммерческая тайна	сауда құпиясы (экон.)
коммерческий канал	коммерциялық арна (мәден.)
коммерческий расчет	саудалық есеп (экон.)
коммерческое телевидение	коммерциялық теледидар (мәден.)
коммивояжер	сауда агенті (экон.)
коммуна	коммуна (филос.)
коммунизм	коммунизм (филос.)
коммуникативная единица	коммуникативтік бірлік (лингв.)
коммуникативная функция предложения	сөйлемнің қатынас қызметі (лингв.)
коммуникативная функция языка	тілдің коммуникативтік функциясы (лингв.)
коммуникативная функция	коммуникативтік қызмет (лингв.)
коммуникативная функция	қатысымдық қызмет (лингв.)
коммуникация	қатынас, байланыс (лингв.)
коммунистическая партия	коммунистік партия (саяс.)
компактные гласные	жиылыңқы дауыстылар (лингв.)
компактный анализ	сыңарлас талдау (лингв.)
компания	компания (*)
компановка кадров	кадрларды құрастыру (іс қағаз)
компановка телетекстов	телемәтінді біріктіру (мәден.)
компаньон, партнер	серіктес (экон.)
компаньон	серік, сыбайлас (экон.)
компаративизм	салыстырмалы (лингв.)
компаративистика (сравнительное языкознание)	компаративистика (салыстырмалы тіл білімі) (лингв.)
компаративная лингвистика	компаративті лексика (лингв.)
компенсация ощущений	түйсінулер өтемі (психол.)
компенсация функций	функция өтемі (экон.)

компетенция	күзыр, күзырет (заң)
компетентность специалиста	маманның күзыретгілігі (экон.)
компетенция правительства	үкімет күзыреті (заң)
компетенция суда	сот күзыреті (заң)
компетенция эксперта	сарапшы күзыреті (заң)
комплексная система образования	кешенді оқыту жүйесі (пед.)
комплексное изучение художественного творчества	көркем шығармашылықты кешенді зерттеу (пед.)
комплексное мышление	кешенді ойлау (психол.)
комплексное плавание	кешенді жүзу (спорт)
комплексное соревнование	кешенді жарыс (спорт)
комплексность	кешенділік
комплексные раздражители	кешенді тітіркендіргіштер (психол.)
комплексные условные рефлексы	кешенді шартты рефлекстер (психол.)
комплект	толық жиынтық (мәден.)
композиата	композиата (мәден.)
композитор	сазгер, композитор (мәден.)
композиция	композиция (мәден.)
композиция кадра	кадр композициясы (мәден.)
компонентный анализ	компоненттік талдау (пед.)
компонентный анализ	құрамдық талдау (пед.)
компоновать; составление	құрау, құрастыру (пед.)
компоновка блока программ	бағдарламалық блокты топтамалау (пед.)
компроментация, компромисс	ымыра, мәмілеге келу (*)
конвергент	конвергент (филос.)
конвергенция	бөліну, конвергенция (*)
конверсия	айырбастау, конверсия (экон.)
конвертируемая валюта	айырбасталатын валюта (экон.)
конвертируемый вексель	айырбасталымды вексель (экон.)
конгресс	конгресс (саяс.)
конгрессмен	конгрессмен (саяс.)
кондиция	кондиция (филос.)
конечное и бесконечное	шектілік және шексіздік (филос.)
конечное сальдо	ақырғы сальдо (экон.)
конкретно-исторический подход	нақтылы-тарихи көзқарас (*)
конкуренция, конгениальность	бәсеке, бақталастық (экон.)
консалтинг	ақыл-кеңес беру, консалтинг (*)
консалтинговые услуги	ақыл-кеңес беру қызметтері (*)
консанантное письмо	консонант жазу (лингв.)
консенсус	бәтуа, консенсус (филос.)
консерватизм	ескішілдік, кертартпалық (филос.)
консервация	тоқтатып қою (саяс.)
консолидированный долг	шоғырландырылған борыш (экон.)

консолидация	консолидация (филос.)
консонанс	консонанс (лингв.)
консонант, согласный звук	консонант (дауыссыз дыбыс) (лингв.)
консонантизм	консонантизм (лингв.)
консорциум	тәуелсіз, консорциум (экон.)
константа	тұрақты шама, константа (*)
констатирующий эксперимент	констатациялық сараптау (пед.)
конструктивизм	конструктивизм (*)
конструктивная игра	конструктивтік ойын (спорт)
конструктивная способность	конструктивтік қабілеттілік (психол.)
конструктивно-техническое умение	конструктивтік-техникалық икемділік (психол.)
конструктивный	сындарлы (филос.)
конструкторская ловкость	конструкторлық ептілік (психол.)
конструкция (оборот)	конструкция (орам, тізбек) (лингв.)
консульская виза	консульдық рұқсатнама (саяс.)
контакт	түйіспе, байланыс (*)
контактная ассимиляция	іргелес үйлесім (лингв.)
контактная группа	түйіспе топ (пед.)
контаминация	контаминация (*)
контекстное значение слова	сөздің контекстік мағынасы (лингв.)
контекст	мәтінмен (лингв.)
контекстуальные синонимы	мәтінмәндік синонимдер (лингв.)
контрабас	контрабас (мәден.)
контрагент	контрагент (мәден.)
контракт	шарт, келісім (іс қағаз.)
контракция, заключение договора, оформление договора	шарт жасау (іс қағаз.)
контрамарка	контрамарка (мәден.)
контрапункт	контрапункт, көпойлы, астарлы (мәден.)
контраст	қарама-қарсы (*)
контрастивная лингвистика	контрастивтік лингвистика (лингв.)
контрафагот	контрафагот (мәден.)
контрбатман	қарсы батман (мәден.)
контргамбит Янша	Янш қарсы гамбиті (спорт)
контрзахват	қарсы қапсыру (спорт)
контрманевр	қарсы маневр (*)
контрмеры	шараға қарсы шара (спорт)
контрнегатив	контрнегатив (мәден.)
контроверза	талас; талас мәселе (саяси)

контроль за уплатой налогов	салықтың төленуіне бақылау жүргізу (заң)
контроль за выполнением решения	шешімнің орындалуын бақылау (заң)
контроль качества	сапа бақылау (экон.)
контрольно-измерительная лаборатория	өлшемдік-бақылау зертханасы (экон.)
контрольно-технический пункт	техникалық бақылау пункті (экон.)
контрольно-учетное бюро	есеп-бақылау бюросы (экон.)
контрольное взвешивание	салмақты тексеру (экон.)
контрольный пакет акций	акциялардың бақылау пакеті (экон.)
контрольный удар, решительный удар	шешуші соққы (спорт)
контрподготовка	қарсы дайындық (спорт)
контрприем	қарсы тәсіл (спорт)
контрудар при защите	қорғану кезіндегі қарсы соққы (спорт)
контрудар при ударах	шабуыл кезіндегі қарсы соққы (спорт)
контрудар; встречный удар	қарсы соққы (спорт)
контурная резьба	сұлба ою (өнер)
контуровка	пішіндеу (өнер)
конфедерация	конфедерация (саяс.)
конференция	конференция
конфиденциальность	құпиялық
конфискация	тәркілеу (заң)
конфликт	дау-шар
конфликт внутриличностный	тұлғалық кикілжін (психол.)
конфликт межличностный	тұлғааралық кикілжің (психол.)
конфликтная комиссия	дау-шар комиссиясы (психол.)
конфликтная ситуация	кикілжіңдік жағдаят (психол.)
конфликтность личности	жеке бас даушылдығы (психол.)
конформизм	конформизм (психол.)
конформное поведение	иланғыш мінез-құлық (психол.)
конфронтация	текетірестік, тайталас (саяс.)
конфузный случай	ұятты жағдай (психол.)
конфуцианство	конфуцийлік (филос.)
концентрационный лагерь	тұтқындар лагері (тар.)
концентрация внимания	зейін қою (пед.)
концентрация внимания	зейін шоғырлануы (пед.)
концентрация	шоғырлану
концептуальная модель	тұжырымдамалық үлгі (лингв.)
концептуальный анализ	концептуалды талдау (лингв.)
концепция	тұжырымдама
концертно-эстрадный	концерттік-эстрадалық (өнер)
концерт	концерт (өнер)

концертмейстер	сүйемелдеуші (өнер)
концертная форма	концерттік қалып (өнер)
концертный кюй	концерттік күй (өнер)
конъюнктура рынка	рынок жағдаяты (экон.)
коньки	коньки (спорт)
конькобежное многоборье	коньки көпсайысы (спорт)
конькобежный спорт	коньки спорты (спорт)
коньковый ход	шыршалай жүру (спорт)
кооператив	кооператив (экон.)
кооперативное движение	кооперативтік қозғалыс (экон.)
кооперация	кооперация (экон.)
координационный совет	үйлестіру кеңесі
координация движений	қимыл-қозғалыс үйлесімділігі
координация отраслей	салаларды үйлестіру, салалар үйлесімі
координация	үйлестіру
координированное комплектование	үйлестірілген жинақтау
копийный документ	көшірме құжат (іс қағ.)
копировальная бумага	көшіргіш қағаз (іс қағ.)
копировальный аппарат	көшірме аппарат (іс қағ.)
копирующий	көшірмеші (іс қағ.)
копирэффект	көшіргі әсері (іс қағ.)
копия, выписка	көшірме (іс қағ.)
копье	найза (спорт)
копьёметатель	найза лақтырушы (спорт)
коран	құран (дін)
кордебалет	кордебалет (өнер)
кордебалетные танцы	кордебалеттік билер (өнер)
кордодром	корд алаңқайы (спорт)
корейская поэтика	корей поэтикасы (әдеб.)
корень (непроизводная основа)	түбір (негізгі түбір) (лингв.)
корень слова	сөз түбірі (лингв.)
корешок	түбіртек (экон.)
коридор для метания	лақтыру дәлізі (спорт)
коридоры власти	билік коридорлары (саяс.)
корифей	кемеңгер, көсем
корневая морфема	түбір морфема (лингв.)
корневая часть	түбір жағы (лингв.)
корневое слово	түбір сөз (лингв.)
корневой (непроизводный) глагол	түбір етістік (лингв.)
корневые языки	түбір тілдер (лингв.)
корнер	корнер (экон.)
корнет	корнет (өнер)
коробка сцены	сахна қорабы (өнер)

королевская чета	корольдік жұп (тар.)
королевский гамбит	король гамбиті (тар.)
королевский двор	король сарайы (тар.)
королевство	корольдік (тар.)
король	король (тар.)
корона	тәж (тар.)
коронация	тәж кигізу жорасы (тар.)
короткая дистанция; короткое расстояние	қысқа арақашықтық (спорт)
короткая рокировка	қысқа орын алмастыру (спорт)
короткий удар	қысқа соққы (спорт)
короткий шаг	қысқа адым (спорт)
короткометражный фильм	қысқа метражды фильм (өнер)
корпорация	корпорация (экон.)
корректив	ішінара түзету (іс қағаз)
корректирование	түзеу; нақтылау (іс қағаз)
корректирующая гимнастика	түзеу гимнастикасы (спорт)
корректор	корректор (іс қағаз)
корректорская вычитка	корректорлық оқып-түзету (іс қағаз)
корректорская правка	корректорлық түзету (іс қағаз)
корректур	түзетім (іс қағаз)
корректурные знаки	түзетімді белгілер (іс қағаз)
корректурный обмен	түзетімді алмасу (іс қағаз)
корректурный оттиск	түзетімді бедер (іс қағаз)
коррекция личности	тұлғаның түзетімі (психол.)
коррелят	коррелят (лингв.)
коррелятив	коррелятив (лингв.)
коррелятивный признак	коррелятивтік белгі (лингв.)
коррелятивный ряд	коррелятивтік қағар (лингв.)
корреляция	корреляция (лингв.)
корреляция в социологии	элеуметтанудағы корреляция (саяс.)
корреспондент	тілші (іс қағ.)
корреспондентский пункт	тілшілік пункт (іс қағ.)
корреспонденция-зарисовка	суреттеме корреспонденция (іс қағ.)
корреспонденция	хат-хабар, хабар-ошар; (іс қағ.)
коррупция	сыбайлас жемқорлық (заң)
корт	корт (спорт)
косвенная речь	төлеу сөз (лингв.)
косвенное доказательство	жанама дәлелдеме (заң)
косвенное дополнение	жанама толықтауыш (лингв.)
косвенные затраты	жанама шығындар (экон.)
косвенные методы исследования	зерттеудің жанама әдістері (лингв.)
косвенный выбор	жанама сайлау (саяс.)
косвенный карамболь	қисық карамболь (саяс.)

косвенный налог	жанама салық (экон.)
косвенный падеж	жанама септік (лингв.)
косвенный убыток	жанама зиян (экон.)
косвенный умысел	жанама қаскүнемдік (заң)
космополит	космополит (саяс.)
космополитизм	космополитизм (саяс.)
коснуться трамплина	тақтай серіппеге тию (спорт)
котировка	баға белгіленімі (экон.)
котировка акций	акциялардың бағасын белгілеу (экон.)
кочевник	көшпенді (тар.)
кочевничество	көшпелілік (тар.)
кочевье; миграция	көші-қон (тар.)
кошмоваляние	киіз басу (тар.)
коэффициент абсолютной ликвидности	абсолюттік өтімділік коэффициенті (экон.)
коэффициент воспроизводства	ұдайы өсу (өндіру) коэффициенті (экон.)
коэффициент долгосрочного привлечения заемных средств	ұзақ мерзімге сырттан тартылған қарыз қаражат коэффициенті (экон.)
коэффициент интеллекта	зият коэффициенті (пед.)
коэффициент интеллектуальности	зияттылық коэффициенті (пед.)
коэффициент котировки	баға коэффициенті (экон.)
коэффициент оборачиваемости	айналымдылық коэффициенті (экон.)
коэффициент текущей ликвидности	ағымдағы өтімділік коэффициенті (экон.)
коэффициент устойчивого роста	тұрақты өсу коэффициенті (экон.)
коэффициент устойчивости	тұрақтылық коэффициенті (экон.)
коэффициент чистой прибыли	таза пайда коэффициенті (экон.)
КПСС (Коммунистическая Партия Советского Союза)	КОКП (Кеңес Одағының Коммунистік Партиясы) (тар.)
кража (кража государственного, личного имущества)	ұрлық (мемлекеттің, жеке азаматтардың мүлкін ұрлау) (заң)
крайний защитник	шеткі қорғаушы (спорт)
крайний нападающий	қаптал шабуылшы (спорт)
красная линия	қызыл жолақ (лингв.)
красная юрта	қызыл отау (тар.)
красногвардейцы	қызылдар (тар.)
красное знамя	қызыл ту (тар.)
красноречие, риторика	шешендік, ділмарлық (әдеб.)
красноречие	шешендік өнер, қызылтілдік (әдеб.)
краткая рецензия	шағын рецензия (лингв.)
краткие гласные	ықшам дауыстылар (лингв.)
краткое прилагательное	толымсыз сын есім (лингв.)

кредит	кредит (экон.)
кредитор	алашак, кредитор (экон.)
кредо	ұстан (финанс.)
креольские языки	креол тілдер (лингв.)
крепление слаломных лыж	слалом шаңғысының бекіткіші (тар.)
крепостной театр	крепостнойлық (басыбайлы) театр (тар.)
крепостные труппы	крепостнойлық (басыбайлы) труппалар (тар.)
крестить, крещение	шоқындыру (дін.)
крестовый поход	крест жорығы (тар.)
крестоносцы	кресшілер (тар.)
крестьянин	шаруа (экон.)
крестьянская война	шаруалар соғысы (тар.)
крестьянский двор	шаруа үйі (тар.)
крестьянский класс	шаруа табы (тар.)
крестьянский комитет	шаруалар комитеті (тар.)
крестьянский союз	шаруалар одағы (тар.)
крестьянское восстание	шаруалар көтерілісі (тар.)
крестьянское движение	шаруалар қозғалысы (тар.)
крестьянская реформа	шаруалар реформасы (тар.)
крестьянское хозяйство	шаруа қожалығы (экон.)
крестьянство	шаруалық (тар.)
крещение	шоқыну (тар.)
крещеный	шоқынды (тар.)
кризис боя	ұрыс дағдарысы (спорт)
кризис перепроизводства	артық өндіру дағдарысы (экон.)
кризис	дағдарыс
криминал	қылмыстық іс (заң)
криптография	шарттық құпия жазу (лингв.)
критерий	критерий; өлшем
критерий практики	тәжірибе белгісі (пед.)
критерий принятия решения	шешім қабылдау өлшемі (пед.)
критерий эффективности воспитания	тәрбие тиімділігінің өлшемі (пед.)
критик	сыншы (әдеб.)
критика и самокритика	сын және өзара сын (әдеб.)
критика	сын (әдеб.)
критицизм	сындарлық (филос.)
критическая психология	сын психологиясы (психол.)
критическая философия	сындарлы философия (филос.)
критический разбор	сынай талдау (әдеб.)
критический реализм	сыншыл реализм (әдеб.)
критическое мышление	сыншыл ойлау (психол.)
критичность воли	еріктің сыншылдығы (психол.)

кроль	күлаштап жүзу (спорт)
кронштейн прицела	көздеуіш кронштейні (спорт)
кропотливость	ықтияттылық
кросс	жаппай жүгіру, кросс (спорт)
круг	шеңбер, айналым
круг для метания	лақтыру шеңбері (спорт)
круг доказательств	дәлелдемедегі шеңбер (заң)
круг полета	ұшу шеңбері (спорт)
круглогодичная подготовка	жыл бойғы даярлық (спорт)
круглогодичная тренировка	жыл бойғы жаттығу (спорт)
круглосуточно	тәулік бойы
круглый театр	шеңберлі театр (өнер)
круговая эстафета	шеңберлі қолжалғау (спорт)
кругозор	ой-өріс (пед.)
кругообразный прием	шеңберлеу тәсілі (спорт)
кружковая работа	үйірме жұмысы (пед.)
кружок художественной самодеятельности	көркемөнерпаздар үйірмесі (пед.)
кружок юных натуралистов	жас табиғат зерттеуші үйірмесі (пед.)
кружок юных техников	жас техниктер үйірмесі (пед.)
крупная буржуазия	ірі буржуазия (тар.)
крупная промышленность	ірі өнеркәсіп (экон.)
крупное производство	ірі өндіріс (экон.)
крупное сельское хозяйство	ірі ауыл шаруашылығы (экон.)
крупный план	үлкейтілген өріс
крученая подача	үйіріп беру (спорт)
крученный	ширатылған (спорт)
крыло; фланг	канат (спорт)
крытая арена	жабық арена (өнер)
ксероксная бумага	көшірме қағазы (іс қағаз)
ксилография	ксилография, ойма өрнек (өнер)
ксилофон	ксилофон (өнер)
кубковая игра	кубоктық ойын (спорт)
кубок	кубок (спорт)
кубок европейских чемпионов	Еуропа чемпиондарының кубогы (спорт)
кубок УЕФА	УЕФА кубогы (спорт)
кубок ФИФА	ФИФА кубогы (спорт)
кувырок боком	жанға тоңқалаң асу (спорт)
кувырок с разбега	екпінді тоңқалаң асу (спорт)
кувырок согнувшись	еңкейіп тоңқалаң асу (спорт)
кукольный театр	куыршақ театры (өнер)
кукольный фильм	куыршақты фильм (өнер)
кулак	кулак (тар.)

- кулачество
 кулачный бой
 куликовская битва
 кулиса
 кулисная сцена
 кулисно-арочная система оформления спектакля
 кулон с цепью
 кульбит
 кульминационная точка
 кульминация
 культизм
 культ личности
 культ предков
 культ религии
 культ родовых
 культ, преклонение, поклонение
 культура бизнеса
 культура быта
 культура межнациональных отношений
 культура организации
 культура поведения
 культура прибалтики
 культура речи, речевая культура
 культура речи
 культура саков
 культура скифов
 культура тюрков
 культура уйсунів
 культура управления
 культура чувства
 культура шуммеров
 культура
 культуризм
 культурно-спортивный комплекс
 культурное двуязычие
 культурный уровень
 культуролог
 кумулятивный дивиденд
 культурно-спортивный комплекс
 культурное двуязычие
 культурный уровень
 культуролог
 кумулятивный дивиденд
- кулақтық (тар.)
 жұдырық шайқасы (спорт)
 Куликово шайқасы (тар.)
 кулиса (өнер)
 қапталдық сахна (өнер)
 қойылымды безендірудің
 қапталды-арқа жүйесі (өнер)
 шынжырлы алқа, әйкел (этногр.)
 кульбит (спорт)
 шарықтау нүктесі (өнер)
 шарықтау шегі (өнер)
 культизм (мәд.)
 жеке адамға табыну (тар.)
 ата-бабаларға табыну (діни)
 дінге табынушылық (діни)
 руларға табыну (мәд.)
 табыну (діни)
 бизнес мәдениеті (экон.)
 тұрмыс мәдениеті (мәден.)
 ұлтаралық қатынастар мәдениеті (саяс.)
 ұйымдастыру мәдениеті (мәден.)
 жүріс-тұрыс мәдениеті (мәден.)
 балтық маңы мәдениет (мәден.)
 сөйлеу мәдениеті (лингв.)
 сөз мәдениеті (лингв.)
 сақтар мәдениеті (тар.)
 скифтер мәдениеті (тар.)
 түріктер мәдениеті (тар.)
 үйсіндер мәдениеті (тар.)
 басқару мәдениеті (саяс.)
 сезім мәдениеті (психол.)
 шуммер мәдениеті (тар.)
 мәдениет (мәден.)
 культуризм (спорт)
 мәдени-спорттық кешен (спорт)
 мәдени костілділік (лингв.)
 мәдени деңгей (мәден.)
 мәдениеттанушы (мәден.)
 шоғырланбалы дивиденд (экон.)
 мәдени-спорттық кешен (спорт)
 мәдени костілділік (лингв.)
 мәдени деңгей (мәден.)
 мәдениеттанушы (мәден.)
 шоғырланбалы дивиденд (экон.)

кун; стоимость	күн (экон.)
купец	көпес (тар.)
купечество	саудагерлер әулеті (тар.)
куплетист, куплетистка	шумақшы (әдеб.)
куплетная форма	шумақтық түр (әдеб.)
купля-продажа	сатып алу-сату (экон.)
купон	купон (экон.)
купюра	қағаз ақша (экон.)
курбан айт	құрбан айт (дін.)
курс акций	акция бағамы (экон.)
курс	бағам, бағыт, курс (экон.)
курс	курс (пед.)
курсивная буква	көлбеу әріп (лингв.)
курсивные скобки	көлбеу жақша (лингв.)
курсовые убытки	бағамдық залал (экон.)
курсы иностранных языков	шет тілдер курстары (пед.)
курултай	құрылтай (тар.)
куръез	ерсі оқиға (псих.)
кустарная промышленность	қолөнер өнеркәсібі (экон.)
кустарное производство	қолөнер өндірісі (экон.)
кустарный промысел	қолөнер кәсіпшілігі (экон.)
қыз куу	қыз куу (этногр.)
қылует	қылует (дін)
кюй	күй (өнер)
кюй айтыс	күй айтыс (өнер)
кюй дастан	күй дастан (өнер)
кюй поэма	күй поэма (өнер)
кюй токпе	төкпе күй (өнер)
кюй шертпе	шертпе күй (өнер)
кюйши	күйші (өнер)
қосымша талап	аксессуарное требование
лабиализованные гласные	лабиалданған дауыстылар (лингв.)
лабиализованные согласные	лабиалданған дауыссыздар (лингв.)
лабиализация	лабиализация (лабиалдану) (лингв.)
лабиализация звуков	дыбыстардың лабиалдануы (лингв.)
лабиальная аттракция	лабиалдық аттаркция (ерін үндестігі) (лингв.)
лабиальные звуки	лабиаль дыбыстар (лингв.)
лабиальный сингармонизм	лабиаль сингармонизмі (лингв.)
лабиодентальные звуки	лабиодентал дыбыстар (лингв.)
лаборатория писателя	жазушы зертханасы (әдеб.)
лад, саз	саз (өнер)
лад	жарастық (өнер)
ладовая альтерация	саздық альтерация (өнер)

ладовая модуляция	саздық әуезділік (өнер)
ладовая опора	саздық тірек (өнер)
ладовая функция	саздық функция (өнер)
ладовый ритм	саздық ырғақ (өнер)
ладотональность	сазды үнділік (өнер)
ладья против легкой фигуры	жеңіл фигураға қарсы ладья (спорт)
лазание по горам	тауға өрмелеу (спорт)
лазание по скалам	жартасқа өрмелеу (спорт)
лазутчик	жансыз (саяс.)
лаконизм	лаконизм (лингв.)
лаконичная речь	жинақы сөз (лингв.)
лаконичность	шымыр (лингв.)
лакуна (лексическое несоответствие)	лакуна (лексикалық сәйкессіздік) (лингв.)
лама	лама (діни)
ламаизм	ламаизм (діни)
ламаркизм	ламаркизм (филос.)
лапидарный стиль	жинақы стиль (лингв.)
ларгетто	ларгетто (өнер)
ларингальный звук	ларингаль дыбыс (лингв.)
ларь, инкрустированный костью	сүйектелген кебеже, жозыланған кебеже (этногр.)
ласкательные суффиксы	еркелету жұрнағы (лингв.)
латентность в социологии	әлеуметтанудағы бүркемелік (филос.)
латеральные сонанты	латераль сонанттар (өнер)
латеральный звук	латерал дыбыс (лингв.)
латинизация	латинизация (лингв.)
латинизм	латинизм (лингв.)
лагинист	лагинист (лингв.)
лагиница	лагиница (лингв.)
латинская графика	латын жазуы (лингв.)
латифундизм	латифундизм (тар.)
латифундист	латифундист (тар.)
латифундия	латифундия (тар.)
латы; панцирь; броня; кольчуга	сауыт (тар.)
латы	көк сауыт (тар.)
латынь	латын тілі (лингв.)
лауреат	саңлақ, лауреат
левая оппозиция	солшыл оппозиция (саяс.)
левизна, левачество	солшылдық (тар.)
левират	эменгерлік (тар.)
левосторонняя стойка	солақай тұрыс (спорт)
левофланговый	сол қанатшы (спорт)
левша	солақай (пед.)

левые гегельянцы	солшыл гегелшілдер (филос.)
левые	солшылдар (тар.)
левый защитник	сол жақ қорғаушы (спорт)
левый полузащитник	сол жақ жартылай қорғаушы (спорт)
левый фланг	сол жақ қаптал (спорт)
легализация	жария ету (заң.)
легато	легато (өнер)
легитимная власть	заңды өкімет (заң)
легкая атлетика	жеңіл атлетика (спорт)
легкая комедия	жеңіл комедия (өнер)
легкая музыка	жеңіл музыка (өнер)
легкая партия	жеңіл партия (өнер)
легкая промышленность	жеңіл өнеркәсіп (экон.)
легкий бег	жайдақ жүгіру (спорт)
легкий вес	жеңіл салмақ (спорт)
легкий звук, легкий тон	жеңіл дыбыс (өнер)
легкий удар	жай ұру (спорт)
легкоатлетическая дорожка	жеңіл атлетикалық жол (спорт)
легкоатлетическая обувь	жеңіл атлетика аяқ киімі (спорт)
легкоатлетический бег	жеңіл атлетикалық жүгіріс (спорт)
легкоатлетический инвентарь	жеңіл атлетика жабдығы (спорт)
легкоатлетический кросс	жеңіл атлетикалық кросс (спорт)
легкоатлетический манеж	жеңіл атлетикалық манеж (спорт)
легкоатлетический сектор	жеңіл атлетикалық секторы (спорт)
легкоатлетическое многоборье	жеңіл атлетикалық көпсайыс (спорт)
легкоатлетическое пятиборье	жеңіл атлетикалық бессайыс (спорт)
легкоатлетическое соревнование	жеңіл атлетикалық жарыс (спорт)
легкоатлетическое спортивное ядро	жеңіл атлетикалық спорт ядросы (спорт)
легкоатлетическое упражнение	жеңіл атлетикалық жаттығу (спорт)
легкомыслие	жеңілтектік (психол.)
легкоатлетический весенний кросс	көктемгі жеңіл атлетикалық кросс (спорт)
легчайший вес	жеңілдеу салмақ (спорт)
ледяная дорожка	мұз жолы (спорт)
лезгинский язык	лезгин тілі (лингв.)
лексема	лексема (лингв.)
лексика	лексика (сөздік құрам)
лексикализация	лексикалану (лингв.)
лексикограф	лексикограф (лингв.)
лексикография	лексикография (лингв.)
лексиколог	лексиколог (лингв.)
лексикология	лексикология (лингв.)
лексикон	лексикон (лингв.)

лексическая акронограмма	сөз қайталама (лингв.)
лексическая метафора	лексикалық метафора (лингв.)
лексическая норма	лексикалық норма (лингв.)
лексическая нормализация	лексикалық нормалану (лингв.)
лексическая синонимия	лексикалық синонимия (лингв.)
лексическая стилистика	лексикалық стилистика (лингв.)
лексическая форма	лексикалық тұлға (лингв.)
лексические синонимы	лексикалық синонимдер (лингв.)
лексический состав языка	тілдің лексикалық құрамы (лингв.)
лексическое гнездо	лексикалық ұя (лингв.)
лексическое заимствование	лексикалық ауысу, лексикалық кірме (лингв.)
лексическое значение (вещественное значение)	лексикалық мағына (заттық мағына)
лексическое значение слова	сөздің лексикалық мағынасы (лингв.)
лексическое соответствие	лексикалық сәйкестік (лингв.)
лекция	дәріс (пед.)
лендлер	лендлер (өнер)
ленинградская защита	ленинград қорғанысы (тар.)
лента для волос, наконик	шашбау (этногр.)
лента чемпиона	чемпион лентасы (спорт)
лепка	сомдау; мүсіндеу (пед.)
летка-енка	летка-енка (би) (өнер)
летний спортивно-оздоровительный комплекс	жазғы спорттық-сауықтыру кешені (спорт)
летний спортивный инвентарь	жазғы спорт жабдығы (спорт)
летний спортивный лагерь	жазғы спорт лагері (спорт)
летний спортивный сезон	жазғы спорт маусымы (спорт)
летний спорт	ұшу спорты (спорт)
летняя производственная практика	жазғы өндірістік практика (пед.)
летописание	жылнама жазу (тар.)
летописец	жылнама (тар.)
летучка	лездеме
лечебная педагогика	емдік педагогика (пед.)
лжесвидетель	жалған куә (заң)
лжесвидетельство	жалған куәлік (заң)
либерал	либерал (саяс.)
либерализация экономики	экономиканы ырықтандыру (экон.)
либеральные народники	либерал халықшылдар (саяс.)
либретист	либретто жазушы (өнер)
либретто	либретто (өнер)
Ливонский орден	Ливон ордені (тар.)
лига	лига (тар.)
лига наций	ұлттар лигасы (тар.)

лига чемпионов	чемпиондар лигасы (спорт)
лидер турнира	турнир озаты (спорт)
лидер	басшы, жетекші, топ бастаушы
лидерство	жетекшілік
лидерство в ценах	бағадағы жетекшілік
лидирование	топ бастау
лизинг	лизинг (экон.)
ликвидационная комиссия	тарату комиссиясы (экон.)
ликвидационный баланс	жою балансы (экон.)
ликвидационный баланс	тарату балансы (экон.)
ликвидация неграмотности	сауатсыздықты жою (пед.)
ликвидация юридических лиц	заңды ұйымдардың таралуы (заң)
ликвидация	жойылу; жою
ликвидировать	тарату, жою
ликвидность баланса	төлемпаздық балансы (экон.)
лимитированный чек	шектелген есеп айырысу чегі (экон.)
лингвальный сингармонизм	лингвал үндесім (лингв.)
лингвист, языковед	лингвист (тіл маманы, тіл танушы)
лингвист	тіл танушы (лингв.)
лингвистика (наука о языке, наука об отношениях между языковыми системами), языкознание, языковедение	лингвистика, тіл білімі, тіл ғылымы, тілтаным (лингв.)
лингвистика текста	мәтін лингвистикасы (лингв.)
лингвистическая география	тілтанымдық география (лингв.)
лингвистическая дидактика	тілтанымдық дидактика (лингв.)
лингвистическая карта мира	дүние жүзінің лингвистикалық картасы (лингв.)
лингвистическая карта	лингвистикалық карта, тілтанымдық карта (лингв.)
лингвистическая литература	лингвистикалық әдебиет, тілтанымдық әдебиет (лингв.)
лингвистическая палеонтология	лингвистикалық палеонтология, тілтанымдық палеонтология (лингв.)
лингвистическая психология	лингвистикалық, тілтанымдық психология (лингв.)
лингвистическая статистика, лингвостатистика	лингвистикалық, тілтанымдық статистика (лингвостатистика) (лингв.)
лингвистическая стилистика, лингвостилистика	лингвистикалық, тілтанымдық стилистика (лингвостилистика) (лингв.)
лингвистическая стилистика	лингвистикалық, тілтанымдық стилистика (лингв.)

лингвистическая терминология	лингвистикалық, тілтанымдық терминология (лингв.)
лингвистическая типология	лингвистикалық, тілтанымдық типология (лингв.)
лингвистическая философия (философия языка)	лингвистикалық, тілтанымдық философия (тіл философиясы) (лингв.)
лингвистическая экономия (экономия языковых усилий)	лингвистикалық, тілтанымдық үнемдеу (тілдік үнемдеу) (лингв.)
лингвистические категории	лингвистикалық, тілтанымдық категориялар (лингв.)
лингвистические универсалии	лингвистикалық, тілтанымдық универсалийлер (тілдік универсалийлер) (лингв.)
лингвистический атлас	лингвистикалық атлас (лингв.)
лингвистический метод	лингвистикалық әдіс (лингв.)
лингвистический процесс	лингвистикалық процесс (лингв.)
лингвистический словарь	лингвистикалық сөздік (лингв.)
линия ворот	қақпа сызығы (спорт)
линия обороны	қорғаныс шебі (спорт)
линия нападения	шабуыл жасау шебі (спорт)
линия плавания	жүзу сызығы (спорт)
линия площадки вратаря	қақпашы алаңы сызығы (спорт)
линия полузащиты	жартылай қорғаныс шебі (спорт)
линия сопротивления	қарсыласу шебі (спорт)
линия старта	сөре сызығы (спорт)
линия сюжета	сюжет арнасы (өнер)
линия ходьбы	жүру сызығы (спорт)
линия	сызық, желі, торап
линованная бумага	сызықты қағаз (іс қағаз)
линогравюра	линонақыш (өнер)
линчевание	линчтеу (заң)
лира	лира (аспап), музыкалық белгі
лиризм	лиризм, сыршылдық (өнер)
лирик	лирик (әдеб.)
лирика настроений	көңіл-күй лирикасы (әдеб.)
лирика	сыршылдық жыр, лирика (әдеб.)
лирико-драматическая опера	лирикалық-драмалық опера (өнер)
лирическая драма	лирикалық драма (әдеб.)
лирическая опера	лирикалық опера (өнер)
лирическая песня	лирикалық ән (өнер)
лирическая проза	лирикалық проза (әдеб.)
лирическая трагедия	лирикалық трагедия (әдеб.)
лирический баритон	лирикалық баритон (өнер)
лирический герой	лирикалық қаһарман (әдеб.)

лирический жанр	лирикалық жанр (әдеб.)
лирический кюй	лирикалық күй (өнер)
лирический тенор	лирикалық тенор (өнер)
лирическое отступление	лирикалық шегініс (әдеб.)
лирическое сопрано	лирикалық сопрано (өнер)
лиро-эпический жанр	лиро-эпос жанры (әдеб.)
лист-оттиск	табақ-бедер (іс қағаз)
листаж	табақкөлем (іс қағаз)
листовка	үндеухат (саяс.)
литер	литер (іс қағаз)
литературная часть театра	театрдың әдебиет бөлімі (өнер)
литургия	литургия (діни)
лихоимство, вымогательство	сұғанақтық (заң)
лица, участвующие в деле	іске қатысушы тұлғалар (заң)
лицевая линия	жақтау сызығы
лицевой счет экономии	үнемдеудің дербес шоты (экон.)
лицевой счет, самостоятельный счет	дербес шот (экон.)
лицедей	ойынпаз (өнер)
лицедейство	ойынпаздық (өнер)
лицей	лицей (пед.)
лицензирование экспорта	экспорттық лицензиялау (экон.)
лицензия	лицензия (заң)
лицо глагола	етістіктің жағы (лингв.)
лицо	жақ (лингв.)
личная гигиена	жеке бас тазалығы (пед.)
личная зависимость	жеке тәуелділік (психол.)
личная карточка	жеке карточка (іс қағаз)
личная форма глагола	етістіктің жіктік тұлғасы (лингв.)
лично-командное первенство	жекелей командалық біріншілік (спорт)
лично-командное соревнование	жекелей командалық жарыс (спорт)
личное взаимодействие	жеке әрекеттестік (психол.)
личное дело	жеке іс (іс қағ.)
личное имущество населения	халықтың өзіндік мүлкі (экон.)
личное местоимение	жіктеу есімдігі (лингв.)
личное общение	жекелік қарым-қатынас (психол.)
личное окончание глаголов	етістіктердің жіктік жалғауы (лингв.)
личное окончание	жіктік жалғау (лингв.)
личное первенство	жеке біріншілік жарыс (спорт)
личное соревнование	жекелік жарыс (спорт)
личное страхование	жеке басын сақтандыру (заң)
личный статус	жеке тұлғалық мәртебе (психол.)
личность в истории	тарихтағы жеке адам
личность воспитателя	тәрбиеші тұлғасы (пед.)

личность, лицо, персона	тұлға, кісі, кісілік
личные гонки	жеке жарыс (спорт)
личные мотивы	жеке түрткілер
личный листок по кадру	кадрлар жөніндегі жеке іс қағазы
личный листок	жеке іс қағаз (іс қағаз)
личный пример	жеке бас үлгісі
личный результат	жеке нәтиже (спорт)
лишение избирательных прав	сайлау еркін жою (саяс.)
лишение свободы	еркінен айыру (заң)
любовой удар	маңдайдан соғу (спорт)
ловчий; знаток ловчих птиц	құсбегі (этногр.)
логика	логика, қисын (филос.)
логическая грамматика	логикалық грамматика (лингв.)
логическая комбинация	қисындық қиыстыру (психол.)
логический субъект	логикалық субъект (психол.)
логическое подлежащее	логикалық бастауыш (лингв.)
логическое сказуемое	логикалық баяндауыш (лингв.)
логическое ударение	логикалық екпін (ой екпіні) (лингв.)
логичность, логограмма	қисындылық, логограмма (филос.)
логограмма (идеограмма)	логограмма (идеограмма)
логограмма	ойсөз
логограф	логограф
логографическое письмо	логографиялық жазу (лингв.)
логография (идеография)	логография (идеография) (лингв.)
логопедия	логопедия
лодочный туризм	қайық туризмі (спорт)
ложная позиция	жалған позиция
ложная этимология	жалған этимология
ложное заключение эксперта	сарапшының жалған қорытындысы
ложное понятие	жалған ұғым
ложное сооружение	жалған құрылыс
ложное узнавание	жалған тану
ложное укрепление	жалған бекініс
ложный дифтонг	жалған дифтонг
ложный донос	жалған білдіру
ложный прием	жалған тәсіл
локальные ассоциации	жекелеген қауымдастық (психол.)
локальные падежи	локаль септіктер (лингв.)
локальный договор	жергілікті шарт (заң)
локатив, местный падеж	локатив (жатыс септік) (лингв.)
локаут	локаут (экон.)
ломбард	ломбард (экон.)
лорд	лорд (тар.)

лот	лот (экон.)
лояльность	бейілділік (саяс.)
лубок	тозсурет (өнер)
луза	луза (спорт)
лучник	садақшы (спорт)
лыжехранилище	шаңғы қоймасы (спорт)
лыжи	шаңғы (спорт)
лыжная акробатика	шаңғы акробатикасы (спорт)
лыжная база	шаңғы базасы (спорт)
лыжная мазь	шаңғы майы (спорт)
лыжная обувь	шаңғы аяқ киімі (спорт)
лыжная подготовка	шаңғы даярлығы (спорт)
лыжная секция	шаңғы секциясы (спорт)
лыжная трасса	шаңғы жолы (спорт)
лыжник	шаңғышы (спорт)
лыжное кольцо	шаңғы таяқ шығыршығы (спорт)
лыжное крепление	шаңғы бекітпесі (спорт)
лыжное многоборье	шаңғы көпсайысы (спорт)
лыжное соревнование, лыжные гонки	шаңғы жарысы (спорт)
лыжные ботинки	шаңғы бәтеңкесі (спорт)
лыжные палки	шаңғы таяқтары (спорт)
лыжный агитпоход	шаңғы үгіт жорығы (спорт)
лыжный инвентарь, лыжное снаряжение	шаңғы жабдығы
лыжный кросс	шаңғы кроссы (спорт)
лыжный переход	шаңғы сапары (спорт)
лыжный подъемник	көтерме шаңғы жолы (спорт)
лыжный спорт	шаңғы спорты (спорт)
лыжный стадион	шаңғы стадионы (спорт)
лыжный трамплин	шаңғы тақтай серіппесі, шаңғы трамплині (спорт)
льготный кредит	жеңіл несие (спорт)
льготный тариф	жеңілдік тариф (экон.)
льготы гражданам	азаматтар жеңілдіктері (экон.)
льготы для военнослужащих	әскери қызметкерлер жеңілдіктері (экон.)
льготы для юношей	жасөспірімдер жеңілдіктері (экон.)
льготы по подоходным налогам	табыс салығы бойынша жеңілдіктер (экон.)
любительский спортивный союз	спорт әуесқойларының одағы (спорт)
любительское спортивное объединение	спорт әуесқойларының бірлестігі (спорт)
лютеранство	лютерандық (діни)
ля бекар	ля бекар (өнер)

ля бемоль мажор	ля бемоль мажор (өнер)
ля бемоль минор	ля бемоль минор (өнер)
ля бемоль	ля бемоль (өнер)
ля диез минор	ля диез минор (өнер)
ля диез	ля диез (өнер)
ля дубль бемоль	ля дубль бемоль (өнер)
ля дубль диез	ля дубль диез (өнер)
ля мажор	ля мажор (өнер)
ля минор	ля минор (өнер)
магистр	магистр (пед.)
магистрант	магистрант (пед.)
магнаты капитала	капитал магнаттары (экон.)
магнат	магнат (экон.)
мадонна	мадонна (діни)
мадригал	мадригал (әдеб.)
мадригальная комедия	мадригалдық комедия
мажилис	мәжіліс (саяс.)
мажор	мажор (өнер)
мажорная гамма	мажорлық мақам (өнер)
мажорные трезвучия	мажорлық үшендыбыстық (өнер)
мажорный лад	мажорлық саз (өнер)
мажор-минор	мажор-минор (өнер)
макоронический стиль	макороникалық стиль (лингв.)
макролингвистика	макролингвистика (лингв.)
макропроизводство	макроөнеркәсіп (экон.)
максимализм, крайность	ұшқарылық, шектен шығу (психол.)
максимальная заработная плата	жалақының ең жоғарғы шегі (экон.)
максимальный срок наказания	жазаның ең ұзақ мерзімі (заң)
максимальный тариф	жоғарғы тариф (заң)
максимум	максимум
малайско-полинезийские языки	малай-полинезия тілдері (лингв.)
малая октава	кіші октава (өнер)
малая приватизация	шағын жекешелендіру (экон.)
малая эстафета	кіші қолжалғау (спорт)
малограмотность	шала сауаттылық (пед.)
малодушие	жасықтық (психол.)
малое предпринимательство	шағын кәсіпкерлік (экон.)
малое предприятие	шағын кәсіпорын (экон.)
малоимущие граждане	табысы аз азаматтар (экон.)
малокомплектная школа	шағын жинақты мектеп (пед.)
малообщительный	томағатұйық (психол.)
малоподвижный тип нервной системы	жүйке жүйесінің аз қозғалатын типі (психол.)
малопродуктивность	төмен өнімділік (экон.)

малый бизнес	шағын бизнес (экон.)
малый симфонический оркестр	кіші симфониялық оркестр (өнер)
малый театр	кіші театр (өнер)
мальтузианство	мальтусшылдық (экон.)
манежная езда	манеждік жүріс (өнер)
манежный галоп	манеж шоқырығы (өнер)
манера	мәнер, әдет (өнер)
манифест	манифест (тар.)
мануфактура	мануфактура (тар.)
марафон	марафон (спорт)
марафонец	марафоншы (спорт)
марафонский бег	марафондық жүгіру (спорт)
марафонский заплыв; марафонское плавание	марафондық жүзу (спорт)
маргиналии	маргиналдар (*)
маргинальность	шектеулік (*)
марийские языки	мари тілдері (лингв.)
маркетинг	маркетинг
маркетинг потребительских товаров	тұтыну тауарларының маркетингі (экон.)
маркиз	маркиз (тар.)
маркировка	таңбалау, белгілеу (экон.)
марксизм	марксизм (тар.)
марсельеза	марсельеза (тар.)
марш-бросок	жедел шеру (спорт)
маска вратаря	қақпашы бетпердесі (спорт)
маслодельное производство	сары май өндірісі (экон.)
масон	масон (діни)
масонство	масондық (діни)
массовая безработица	жаппай жұмыссыздық (экон.)
массовая игра	көпшілік ойын (спорт)
массовая репрессия	жаппай қуғыншылық (саяс.)
массовая эмиграция, вызванная чрезвычайными обстоятельствами	төтенше жағдайға байланысты жаппай көшіру (саяс.)
массовидные явления психики	жалпылама психикалық құбылыстар (психол.)
массовка	тобырқай (өнер)
массовость спорта	спорттың бұқаралылығы (спорт)
массовые и народные представления	топтық және бұқаралық ойын-сауықтар (спорт)
массовые соревнования	жаппай жарыстар (спорт)
массовый театр, публичный театр	бұқаралық (көпшілік) театр (спорт)
мастер спорта	спорт шебері (спорт)
мастер ФИДЕ	ФИДЕ шебері (спорт)
мастерство	шеберлік (өнер)

мат двумя конями	екі атпен мат қою (спорт)
мат двумя слонами	екі пілмен мат қою (спорт)
мат ладьей	ладьямен мат қою (спорт)
мат ферзем	ферзьбен мат қою (спорт)
математическая лингвистика	математикалық лингвистика (лингв.)
материализм	материализм (филос.)
материализовать идею	идеяны іске асыру (филос.)
материалистическое понимание истории	тарихты материалистік тұрғыдан ұғыну (филос.)
материалы дела	іс материалдары (заң)
материалы для сравнительного исследования	салыстырмалы-зерттеу материалдары (заң)
материальная культура	материалдық мәдениет (мәден.)
материальная часть	заттық бөлім (мәден.)
материальное благосостояние	материалдық әл-ауқат (экон.)
материальное пособие	заттай жәрдем (экон.)
материальное сходство	материалдық ұқсастық (филос.)
материальность мира	дүниенің материалдылығы (филос.)
материальные нормы налогового права	салықтық құқықтың материалдық нормалары (экон.)
матриархат	матриархат, аналық дәуір (тар.)
матрица экономической модули	экономикалық үлгі қалыптамасы (экон.)
матроним	матроним (лингв.)
матч	матч (спорт)
матч-реванш	қарымта матч (спорт)
матч-турнир	матч-турнир (спорт)
матчевая встреча	матчтық кездесу (спорт)
мах прогнувшись	шалқая сермеу (спорт)
маховая нога	сермейтін аяқ (спорт)
машинный перевод	машиналық аударма (лингв.)
машинный фонд	машиналық қор (лингв.)
мгновенный согласный	шұғыл дауыссыз (лингв.)
медиатив	медиатив (филос.)
медиативная лирика	медиативті лирика (әдеб.)
медиативная литература	медиативті әдебиет (әдеб.)
медина	мәдине (діни)
медицинское освидетельствование	дәрігерлік куәландыру (заң)
медицинское свидетельство	дәрігерлік куәлік (заң)
медленное движение	жай қозғалу (заң)
медленный шаг	жайлап адымдау (спорт)
медресе	медресе (дін)
межведомственные соревнования	мекемеаралық жарыстар (спорт)
межгрупповое восприятие	топаралық қабылдау (психол.)

международный интернациональный термин	халықаралық термин (лингв.)
междометие	одағай (лингв.)
междометная теория происхождения языка	тілдің шығуы жайында одағай теориясы (лингв.)
международная ассоциация политической науки	саяси ғылымдардың халықаралық ассоциациясы (саяс.)
международная ассоциация развития	халықаралық даму ассоциациясы
международная ассоциация спортивной прессы (МАСП)	халықаралық спорт баспасөзі (АМПС) (спорт)
международная ассоциация федерации футбола (ФИФА)	халықаралық футбол федерациясы қауымдастығы (ФИФА) (спорт)
международная ассоциация шахматной прессы	халықаралық шахмат баспасөзі қауымдастығы (спорт)
международная вежливость	халықаралық сыпайыгершілік (саяс.)
международная встреча	халықаралық кездесу (саяс.)
международная гарантия	халықаралық кепілдік (экон.)
международная дипломатическая академия	халықаралық дипломатиялық академия (саяс.)
международная зона	халықаралық аймақ (саяс.)
международная категория	халықаралық дәреже (саяс.)
международная конвенция,	халықаралық келісім (саяс.)
международное соглашение	
международная конференция	халықаралық конференция (саяс.)
международная концессия	халықаралық бәтуәгершілік (заң)
международная легкоатлетическая любительская федерация (ИААФ)	халықаралық әуесқой жеңіл атлетика федерациясы (ИААФ) (спорт)
международная лига хоккея на льду (ЛИХГ)	халықаралық мұздағы хоккей лигасы (ЛИХГ) (спорт)
международная любительская ассоциация баскетбола	халықаралық әуесқой баскетбол қауымдастығы (спорт)
международная любительская ассоциация бокса (АИБА)	халықаралық әуесқой бокс қауымдастығы (АИБА) (спорт)
международная любительская федерация борьбы (ФИЛА)	халықаралық әуесқой күрес федерациясы (ФИЛА) (спорт)
международная любительская федерация плавания (ФИНА)	халықаралық әуесқой жүзу федерациясы (ФИНА) (спорт)
международная любительская федерация регби (ФИР)	халықаралық әуесқой регби федерациясы (ФИР) (спорт)
международная миграция	халықаралық көшіп-қонушылық (саяс.)
международная организация журналистов	халықаралық журналистер ұйымы (мәден.)

международная организация труда	халықаралық еңбек ұйымы (саяс.)
международная организация уголовной полиции (интерпол)	халықаралық қылмыстық полиция ұйымы (интерпол) (заң)
международное право	халықаралық құқық (заң)
международная правовая аренда	халықаралық құқықтық жалдау (заң)
международная сделка	халықаралық мәміле (заң)
международная ситуация	халықаралық ахуал (саяс.)
международная спортивная ассоциация	халықаралық спорт байланысы, халықаралық спорт қауымдастығы (спорт)
международная спортивная федерация	халықаралық спорт федерациясы (спорт)
международная торговая палата	халықаралық сауда палатасы (экон.)
международная торговая связь	халықаралық сауда байланысы (экон.)
международная торговля	халықаралық сауда (экон.)
международная федерация академической гребли (ФИСА)	халықаралық академиялық есу федерациясы (ФИСА) (спорт)
международная федерация волейбола (ФИВБ)	халықаралық волейбол федерациясы (ФИВБ) (спорт)
международная федерация гимнастики (ФИЖ)	халықаралық гимнастика федерациясы (ФИЖ) (спорт)
международная федерация гиревого спорта и физической культуры (ФИХК)	халықаралық кір көтеру спорты мен дене тәрбиесі федерациясы (ФИХК) (спорт)
международная федерация гребли (ФИСА)	халықаралық есу спорты федерациясы (ФИСА) (спорт)
международная федерация гребли на байдарке и каноэ	халықаралық байдарка мен каноэ есу федерациясы (спорт)
международная федерация каноэ (ИКФ)	халықаралық каноэ федерациясы (ИКФ) (спорт)
международная федерация конного спорта (ФЕИ)	халықаралық ат спорты федерациясы (ФЕИ) (спорт)
международная федерация лыжного спорта (ФИС)	халықаралық шаңғы спорты федерациясы (ФИС) (спорт)
международная федерация любительского велоспорта (ФИАК)	халықаралық әуесқой велосипед спорты федерациясы (ФИАК) (спорт)
международная федерация мотоциклистов	халықаралық мотоцикл спорты федерациясы (спорт)
международная федерация настольного тенниса (ИТТФ)	халықаралық үстел теннисі федерациясы (ИТТФ) (спорт)
международная федерация профессионального велоспорта	халықаралық кәсіпқой велосипед спорты федерациясы (спорт)

международная федерация роликбежцев (ФИРС)	халықаралық роликпен жүгірушілер федерациясы (ФИРС) (спорт)
международная федерация санного спорта (ФИЛ)	халықаралық шана спорты федерациясы (ФИЛ) (спорт)
международная федерация спортивной медицины (ФИМС)	халықаралық спорт медицинасы федерациясы (ФИМС) (спорт)
международная федерация стрельбы из лука (ФИТА)	халықаралық садақ ату федерациясы (ФИТА) (спорт)
международная федерация фехтования (ФИЕ)	халықаралық сайыс спорты федерациясы (ФИЕ) (спорт)
международная федерация хоккея на траве (ФИХ)	халықаралық көгалдағы хоккей федерациясы (ФИХ) (спорт)
международная федерация хоккея с мячом (ИБФ)	халықаралық допты хоккей федерациясы (ИБФ) (спорт)
международная федерация шахматных игр по переписке (ФИДЭ)	халықаралық шахматты хатпен ойнау федерациясы (ФИДЭ) (спорт)
международная фонетическая ассоциация	халықаралық фонетика ассоциациясы (лингв.)
международная шахматная федерация (ФИДЕ)	халықаралық шахмат федерациясы (ФИДЕ) (спорт)
международная шашечная федерация	халықаралық дойбы федерациясы (спорт)
международная экономическая безопасность	халықаралық экономикалық қауіпсіздік (экон.)
международно-правовая аренда	халықаралық-құқықтық жалдау (заң)
международно-правовая ответственность	халықаралық-құқықтық жауапкершілік (заң)
международно-правовой акт	халықаралық-құқықтық кесім (заң)
международное общество по фонетическим наукам	фонетика ғылымдарының халықаралық қоғамы (лингв.)
международное правило	халықаралық ереже (заң)
международное признание	халықаралық тану (саяс.)
международное публичное право	халықаралық көпшілік құқығы (мәден.)
международное сотрудничество	халықаралық ынтымақтастық (саяс.)
международное спортивное движение	халықаралық спорт қозғалысы (спорт)
международное спортивное объединение	халықаралық спорт бірлестігі (спорт)
международное спортивное соревнование	халықаралық спорт жарысы (спорт)
международное торговое право	халықаралық сауда құқығы (экон.)

международное уголовное право	халықаралық қылмыстық құқық (заң)
международное финансовое право	халықаралық қаржы құқығы (экон.)
международное частное право	халықаралық жеке құқық (заң)
международные займы	халықаралық зайым (экон.)
международные биржи	халықаралық биржалар (экон.)
международные деньги	халықаралық ақша (экон.)
международные каналы	халықаралық арналар
международные	халықаралық үкіметаралық ұйымдар (саяс.)
межправительственные организации	халықаралық үкіметтік емес ұйымдар (саяс.)
международные неправительственные организации	халықаралық ұйымдар (саяс.)
международные организации	халықаралық қатынастар (саяс.)
международные отношения	халықаралық сервитуттар (заң)
международные сервитуты	халықаралық тауар келісімдері (экон.)
международные товарные соглашения	халықаралық сауда-саттық (экон.)
международные торги	халықаралық қатынастарды зерттеу жөніндегі халықаралық орталықтар (заң)
международные центры по исследованию международных отношений	халықаралық абонемент (заң)
международный абонемент	халықаралық кесім (заң)
международный акт	халықаралық қазы (заң)
международный арбитраж	халықаралық төрелік (заң)
международный арбитраж	халықаралық аукцион (экон.)
международный аукцион	халықаралық банк (экон.)
международный банк	халықаралық экономикалық ынтымақтастық банкі (экон.)
международный банк экономического сотрудничества	халықаралық валюталық қор (экон.)
международный валютный фонд	халықаралық әскери трибунал (заң)
международный военный трибунал	халықаралық гроссмейстер (спорт)
международный гроссмейстер	халықаралық студенттер күні (пед.)
международный день студентов	халықаралық келісімшарт, халықаралық шарт (заң)
международный договор	халықаралық борыш (саяс.)
международный долг	халықаралық журналист (мәден.)
международный журналист	халықаралық капитал (экон.)
международный капитал	халықаралық конгресс (заң)
международный капитал	халықаралық байқау (мәден.)
международный конгресс	халықаралық кооператив одағы (экон.)
международный конкурс	халықаралық несие (экон.)
международный кооперативный союз	
международный кредит	

международный криминалистический симпозиум	халықаралық криминалистік симпозиум (заң)
международный мастер спорта	халықаралық спорт шебері (спорт)
международный матч	халықаралық матч (спорт)
международный олимпийский комитет (МОК)	халықаралық олимпиадалық комитет (МОК) (спорт)
международный порядок	халықаралық тәртіп (саяс.)
международный рынок	халықаралық нарық (экон.)
международный сионизм	халықаралық сионизм (саяс.)
международный союз альпинистских ассоциаций (УИАА)	халықаралық шыңға өрмелеушілер қауымдастықтары одағы (УИАА) (спорт)
международный союз водных лыж	халықаралық су шаңғысы одағы (спорт)
международный союз конькобежцев (МСК)	халықаралық конькишілер одағы (МСК) (спорт)
международный союз официальных туристических организаций (МСОТО)	халықаралық ресми туристік ұйымдар одағы (МСОТО) (спорт)
международный союз парусного спорта (ИУРУ)	халықаралық желкенді спорт одағы (ИУРУ) (спорт)
международный союз современного пятиборья (УИПМ)	халықаралық қазіргі бассайыс одағы (УИПМ) (спорт)
международный союз стрелкового спорта (ИШУ)	халықаралық ату спорты одағы (ИШУ) (спорт)
международный спор	халықаралық талас (саяс.)
международный спортивный конгресс	халықаралық спорт конгресі (спорт)
международный суд	халықаралық сот (заң)
международный терроризм	халықаралық лаңкестік (саяс.)
международный турнир	халықаралық турнир (спорт)
международный фонетический алфавит	халықаралық фонетикалық әліпби (лингв.)
международный язык	халықаралық тіл (лингв.)
межевание	межелілеу (саяс.)
межконтинентальный кубок	кұрлықаралық кубок (спорт)
межличностная совместимость	тұлғааралық сыйысымдылық (психол.)
межличностное взаимодействие	тұлғааралық әрекеттестік (психол.)
межличностные отношения	тұлғааралық қатынастар (психол.)
межнациональное согласие	ұлттаралық келісім (саяс.)
межнациональные отношения	ұлттаралық қатынастар (саяс.)
межнациональный совет	ұлттаралық кеңес (саяс.)
межотраслевая конкуренция	салааралық бәсеке (экон.)
межотраслевая координация	салааралық үйлестіру (экон.)
межотраслевое хозяйственное объединение	салааралық шаруашылық бірлестік (экон.)

межотраслевое начисление	салааралық есептеу (экон.)
межотраслевой баланс	салааралық баланс (экон.)
межотраслевой принцип	салааралық принцип (экон.)
межстилевая лексика	стильаралық лексика (лингв.)
межхозяйственная кооперация	шаруашылықаралық кооперация (экон.)
межъязыковая интерференция	тіларалық интерференция (лингв.)
межъязыковое сравнение	тіларалық салыстыру (лингв.)
межэтническая культура	ұлттаралық мәдениет (мәден.)
межэтническое отношение	этносаралық қарым-қатынас (саяс.)
мезолит	мезолит (тар.)
Мекка	Мекке (діни)
меланхолия	күйректік (психол.)
мелизмы	үнөрнек (өнер)
мелкая кража, мелкое хищение	ұсақ ұрлық (заң)
мелкая спекуляция	ұсақ альпсатарлық (экон.)
мелкая торговля	ұсақ түйек сауда (экон.)
мелкая фракция	ұсақ фракция, майда фракция (саяс.)
мелкие торговцы	майда саудагерлер (экон.)
мелкий расход	ұсақ шығын (экон.)
мелкий собственник	ұсақ меншік иесі (экон.)
мелкий товаропроизводитель	ұсақ зат өндіруші (экон.)
мелкобуржуазная политическая экономия	ұсақбуржуазиялық саяси экономия (экон.)
мелкобуржуазный социализм	ұсақбуржуазиялық социализм (саяс.)
мелкобуржуазный	ұсақбуржуазиялық (саяс.)
мелкое объединение	ұсақ құрама (экон.)
мелкое производство	ұсақ өндіріс (экон.)
мелкое хулиганство	ұсақ бұзақылық (заң)
мелкокрестьянское хозяйство	ұсақ шаруа қожалығы (экон.)
мелкотоварное производство	ұсақтауарлық өндіріс (экон.)
мелкотоварный	ұсақтауарлы (экон.)
мелодика речи	сөйлеу сазы, сөйлеу әуезі (сөйлеу сарыны) (лингв.)
мелодическое музыкальное ударение	сазды, әуенді екпін (өнер)
мелодичность	саздылық (өнер)
мелодичный	сазды, сарынды (өнер)
мелодрама	мелодрама (өнер)
мелодраматический балет	мелодрамалық балет (өнер)
меломан	сазқұмар (өнер)
меморандум	меморандум (саяс.)
мемориальная доска	ескерткіш тақта, сынтас, ескерткіш тақта (тар.)
мемуар	естелік (әдеб.)

менеджер	менеджер (экон.)
менеджмент	менеджмент (экон.)
менестрель	кезбе әнші, менестрель (өнер)
мензура	мензура (өнер)
мензуральная нотация	мензуралық ноталау (өнер)
менуэт	менуэт (би) (өнер)
мера наказания	жазалау шарасы (заң)
мера, мероприятие	шара
меркантильность	есепшілдік (психол.)
меркантильные отношения	алыс-беріс қатынастары (экон.)
мертвый язык	өлі тіл (лингв.)
меры веса	салмақ өлшемі (экон.)
меры доверия	сенім шаралары (психол.)
меры по укреплению доверия	сенімді нығайту жөніндегі шаралар (психол.)
меры поощрения	ынталандыру шаралары (пед.)
меры предосторожности	сақтандыру шаралары
мес кобыз	мес қобыз (өнер)
места, опасные для движения	жүруге қауіпті жерлер
местная акция	жергілікті акция (саяс.)
местная власть	жергілікті өкімет (саяс.)
местная промышленность	жергілікті өнеркәсіп (экон.)
местная радиосеть	жергілікті радиоторап (мәден.)
местная станция	жергілікті станса (мәден.)
местное издание	жергілікті басылым (мәден.)
местное потребление	жергілікті тұтыну (экон.)
местное самоуправление	жергілікті өзін-өзі басқару (саяс.)
местное снабжение	жергілікті жабдықтау (экон.)
местное учреждение	жергілікті мекеме (экон.)
местное хозяйство	жергілікті шаруашылық (экон.)
местные жители	жергілікті тұрғындар (саяс.)
местные органы государственной власти	жергілікті мемлекеттік өкімет органдары (саяс.)
местные предметы	жергілікті заттар (экон.)
местный бюджет	жергілікті бюджет (экон.)
местный говор	жергілікті говор (лингв.)
местный диалект	жергілікті тіл ерекшелігі (лингв.)
местный доход	жергілікті табыс (экон.)
местный колорит	жергілікті ерекшелік (лингв.)
местный комитет	жергілікті комитет (саяс.)
местный налог	жергілікті салық (экон.)
местный падеж, локатив	жатыс септік (лингв.)
местный рынок	жергілікті базар (экон.)
местный товар	жергілікті тауар (экон.)
местный товароборот	жергілікті тауар айналымы (экон.)

местный туризм	жергілікті туризм (спорт)
место заключения	тұтқындалу орны, тұтқындау орны (заң.)
место исполнения налогового обязательства	салық міндеттемесі орындалатын жер (экон.)
место производства следственного действия	тергеу әрекетін жүргізу орны (заң)
место судьи	төреші орны (заң)
место финиша	мәре орны (спорт.)
местожительство	тұрғылықты жер (заң)
местоимение	есімдік (лингв.)
местоименные аффиксы	есімдік қосымшалары (лингв.)
местоименные имена	есімдікті есімдер (лингв.)
местоименные слова	есімдік сөздер (лингв.)
местоименные элементы	есімдік элементтері (лингв.)
металингвистика	металингвистика (лингв.)
метание диска	табақша лақтыру (спорт)
метание мяча с петлей	іلمекті доп лақтыру (спорт)
метание ядра	ядро лақтыру (спорт)
метание	лақтырыс (спорт)
метание копья	найза лақтыру (спорт)
метатеза (перестановка звуков)	метатеза (дыбыстардың орын ауыстыруы) (лингв.)
метатель	лақтырушы (спорт)
метательные движения	лақтыру қимылдары (спорт)
метафора	метафора (лингв.)
метафраза	метафраза (лингв.)
метаязык (язык “второго порядка”, язык описания языка-объекта)	метатіл (“екінші қатардағы” тіл, нысан тілді баяндауда пайдаланатын тіл) (лингв.)
метод анкетного опроса	сауалнамалық сұрақ әдісі
метод аудита	аудит әдісі (экон.)
метод вопросов	тізбе сұрақтар әдісі
метод генерации идей	идеяларды жинақтау әдісі
метод групповой дискуссии	топтық пікір таластыру әдісі (пед.)
метод интервью	сұхбат әдісі
метод критического реализма	сыншыл реализм әдісі (әдеб.)
метод обобщения независимых характеристик	тәуелсіз мінездемелерді жалпылау әдісі (әдеб.)
метод последовательного выбора	тізбекті талғау әдісі
метод примера	үлгі-өнеге әдісі (әдісі)
метод прогрессивного налогообложения	үдемелі салық салу әдісі (экон.)
метод проектов	жобалар әдісі
метод реализма	реализм әдісі (әдеб.)

метод семантического дифференциала	семантикалық дифференциал әдісі (лингв.)
метод статистики	статистика әдісі
метод сценического творчества	сахналық шығармашылық әдіс (өнер)
метод теста	тест әдісі (пед.)
метод тестирующего стимула	тестілеуші стимул әдісі
метод убеждения	сендіру әдісі (пед.)
метод упражнения	жаттығу әдісі (пед.)
методика обучения	үйрету әдісі (пед.)
методика телевизионной журналистики	теледидар журналистикасының әдістемесі (мәден.)
методика тренировки	жаттығу әдістемесі (спорт)
методика школы сценического мастерства	сахналық шеберлік мектеп әдістемесі (өнер)
методология сценического творчества	сахналық шығармашылық әдіснамасы (өнер)
методы воспитания	тәрбие әдістері (пед.)
методы зоопсихологии	жануарлар психологиясының әдістері (психол.)
методы исследования личности	тұлғаны зерттеу әдістері (психол.)
методы налогового права	салықтық құқық әдістері (экон.)
методы обучения	оқыту әдістері (пед.)
методы общей теории судебной экспертизы	сот сараптамасының жалпы теория әдістері (заң)
методы организации деятельности	іс-әрекетті ұйымдастыру әдістері (пед.)
методы политики и власти	саясат пен биліктің әдістері (заң)
методы сравнительной психологии	салыстырмалы психология әдістері (психол.)
метонимия	метонимия (лингв.)
метрика, свидетельство о рождении	туу туралы куәлік (заң)
механизация театра	театрды механикаландыру (өнер)
механизм высшей нервной деятельности	жоғарғы жүйке қызметінің механизмі (психол.)
механизм налогообложения	салық салу механизмі (экон.)
механизм обучаемости	үйрету механизмі (пед.)
механизм памяти	ес механизмі (психол.)
механизм речи	сөйлеу механизмі (лингв.)
механизм торможения развития	дамытуды тежеу механизмі (психол.)
механизм ускорения	жеделдету механизмі
меценат	меценат, жебеуші, шүленгер (өнер)
меценатство	жебеушілік (өнер)
меццо сопрано	меццо сопрано (өнер)
меццо сопрановый ключ	меццо сопраналық құлақкүй (өнер)

мигрант	көшүші (этногр.)
миграция населения	халық ауысуы, халықтардың көші-қоны*
мизансцена	шағын сахна, мизансцена (өнер)
микролингвистика, внутренняя лингвистика	микролингвистика (лингв.)
микросоциология	шағынәлеуметтану (филос.)
микрофильм	шағын фильм (өнер)
миксолидийский лад	миксолидтік саз (өнер)
милитаризм	соғысқұмарлық (саяс.)
мимико-жестовая речь	ым-ишара сөзі (лингв.)
минеральная живопись	минералды кескіндеме (өнер)
миниатюра	миниатюра (өнер)
миниатюрный портрет	миниатюралық сымбат (өнер)
минимальная заработная плата	жалақының ең төменгі шегі (экон.)
минимальный срок наказания	жазаның ең аз мерзімі (заң)
минимум жизненных благ	тұрмыс қажеттерінің минимумы (экон.)
минисериал	шағын сериал (өнер)
министерство внутренних дел	ішкі істер министрлігі (заң)
министерство иностранных дел	сыртқы істер министрлігі (саяс.)
министерство юстиции	заң министрлігі (заң)
минорная гамма	минорлық мақам (өнер)
минорное трезвучие	минорлық үштендыбыстылық (өнер)
минорный лад	минорлық саз (өнер)
мир искусства	өнер әлемі (өнер)
мир понятий	ұғымдар дүниесі (филос.)
мир чувственных вещей	сезімдік заттар дүниесі (психол.)
мир	дүние
мирное разрешение международных споров	халықаралық дауларды бейбіт жолмен шешу (саяс.)
мирное соглашение	бейбіт келісім (саяс.)
мирное сосуществование	бейбіт қатар өмір сүру (саяс.)
мировая валютная система	дүниежүзілік валюта жүйесі (мәден.)
мировая война	дүниежүзілік соғыс (саяс.)
мировая империалистическая война	дүниежүзілік империалистік соғыс (саяс.)
мировая культура	әлемдік мәдениет (мәден.)
мировая сделка	әлемдік мәміле (экон.)
мировая система капитализма	дүниежүзілік капиталистік жүйе (экон.)
мировая торговля	дүниежүзілік сауда (экон.)
мировая цена	әлемдік баға (экон.)

мировая экономика	элементтік экономика (экон.)
мировоззрение личности	жеке тұлға дүниетанымы (психол.)
мировой капиталистический рынок	дүниежүзілік капиталистік рынок (экон.)
мировой кризис	дүниежүзілік дағдарыс (экон.)
мировой рынок	дүниежүзілік рынок (экон.)
мировые деньги	дүниежүзілік ақша (экон.)
мироощущение	элементтүйсік, дүниені түйсіну, дүниені аңдау (филос.)
миротворческая дипломатия	бейбітшілік дипломатиясы (саяс.)
миссия	маңызды міндет (саяс.)
мистик	мистик (діни)
мистика	тылсым (діни)
мистификация	тылсымдау (діни)
мистицизм	мистицизм (діни)
миф	миф (филос.)
мифический	мифтік (филос.)
мифологическая школа	мифологиялық мектеп (филос.)
мифологическая теория	мифологиялық теория (филос.)
мифологические сюжеты	мифологиялық күйлер (филос.)
мифологические образы	мифологиялық бейнелер (филос.)
мифологический жанр	мифологиялық жанр (филос.)
мифология	мифология (филос.)
младogrammatизм	жас грамматизм (лингв.)
младописьменные языки	жазба дәстүрлі тілдер (лингв.)
младший редактор	кіші редактор, кіші сарапшы (мәден.)
мнение коллектива	ұжым пікірі
мнение сторон	жақтардың пікір алысуы
мнимая склонность	жалған бейімділік (психол.)
мнительность	күдікшілдік (психол.)
многоборец	көпсайысшы (спорт)
многоборье	көпсайыс (спорт)
многодневные гонки	көп күндік жарыс (спорт)
многоженство	көп әйел алушылық (этногр.)
многозначность	көп мағыналылық (лингв.)
многоканальная связь	көп арналы байланыс (мәден.)
многопартийность	көппартиялық (саяс.)
многопрофильность	көп салалық
многосложный	көпбуынды

многослойная живопись	көп қатпарлы кескіндеме (өнер)
многосоюзие	көп жалғаулықты (лингв.)
многоточие	көп нүкте (лингв.)
многоукладное хозяйство	көпқұрылымды шаруашылық (экон.)
многофакторный	көпфакторлы
многоцелевое театральное пространство	көп мақсатты театр кеңістігі (өнер)
многочленное сложноподчиненное предложение	көп мүшелі сабақтас құрмалас сөйлем (лингв.)
многоязычность	көптілділік (лингв.)
множественное число, форма множественного числа	көпше (лингв.)
мобильный синтаксис	жылжымалы синтаксис (лингв.)
мода, декор	сән (өнер)
модальное значение	модальдық мағына (лингв.)
модальность	модальдық, модальдылық (лингв.)
модальные глаголы	модаль етістіктер (лингв.)
модальные слова	модаль сөздер (эргарап сөздер) (лингв.)
модели внешней торговли	сыртқы сауда үлгілері (экон.)
моделирование	үлгілеу, бейнелеу, жаңғырту (өнер)
модель предложения	сөйлем моделі (лингв.)
модель, образец	үлгі, модель ()
модерн	модерн (өнер)
модернизация	жаңғырту (өнер)
модернизировать	жаңарту (өнер)
модернизм	жаңғыртушылық (өнер)
модернизм	модернизм (өнер)
модификация предложения	сөйлемдердің түрленімі (лингв.)
модификация, вариация	түрлендіру, түрленім ()
молдаванский язык	молдаван тілі (лингв.)
молниеносная игра	шапшаң ойын (спорт)
мольберт	таған (мэд.)
момент творчества на сцене	сахнадағы шығармашылық сәт (өнер)
момент	сәт, мезет
монарх	монарх (саяс.)
монархизм	монархиялық (саяс.)
монархист	монархияшыл (саяс.)
монархия	монархия (саяс.)
монастырь	монастырь (діни)

монголистика	монголистика (лингв.)
монголоведение	монғолтану (лингв.)
монголоязычные	монғолтілділер (лингв.)
монгольские языки	моңғол тілдері (лингв.)
монетаризм	теңгешілдік, монетаризм (экон.)
монизм	монизм (экон.)
мониторинг	мониторинг
монография	монография
монодрама	монодрама (өнер)
монокультура	дара дақыл (мәден.)
монолингв	біртiлді адам (лингв.)
монолингвизм	біртiлділік (лингв.)
монолог	монолог (лингв.)
моноопера	моноопера (өнер)
монополистический капитализм	монополиялық капитализм (экон.)
монополизировать	жеке-дара иемдену
монополизм	жеке даралық топтың үстемдігі, монополизм
монополист, олигархия	алпауыт (экон.)
монополия внешней торговли	сыртқы сауда монополиясы (экон.)
монополия частной собственности на землю	жерге жеке меншік монополиясы (экон.)
монополия	дара құқықтық, монополия (заң)
моносемантизм	моносемантизм (лингв.)
моносемия (однозначность)	моносемия, бірмағыналы (лингв.)
моносемия	бірмағыналылық (лингв.)
моносиллабизм	моносиллабизм (лингв.)
моносиллабические языки	бір буынды тілдер (лингв.)
моноспектакль	моноқойылым, моноспектакль (өнер)
моностих	тақ тармақ, жалғыз тармақты өлең (әдеб.)
монотематизм	жалқытақырыптылық (әдеб.)
монотип, спортивное судно	спорттық қайық (спорт)
монотонный	бір сазды (өнер)
монофтонг (простой гласный)	монофтонг (жалаң дауысты дыбыс) (лингв.)
монтаж фильма	фильмді құрастыру (өнер)
монтаж фонограммы	фонограмманы құрастыру (өнер)
мантировочная репетиция	құрастыру дайындығы (өнер)
мантировочная часть театра	театрдың құрастыру бөлімі (өнер)

монументальная живопись	монументтік кескіндеме (өнер)
монументальная пропаганда	монументтік үгіт (саяс.)
монументальная скульптура	монументтік мүсін (өнер)
монументально-декоративная скульптура	монументтік сән мүсіні (өнер)
монументально-декоративное искусство	монументтік сән өнері (өнер)
монументальное искусство	монументтік өнер (өнер)
монументальность	монументтілік, комақтылық (өнер)
мораторий	жайға қалдыру (экон.)
мордовские языки	мордва тілі (лингв.)
мореходные документы	теңізде жүзу құжаттары (зан)
морская арбитражная комиссия	теңіз арбитраж комиссиясы (заң)
морское многоборье	теңіз көпсайысы (спорт)
морф (предельная грамматическая форма-корень, аффикс)	морф (лингв.)
морфема (класс тождественных морфов)	морфема (лингв.)
морфологическая классификация языков	тілдердің морфологиялық жіктемесі (лингв.)
морфологические категории	морфологиялық категориялар (лингв.)
морфологические особенности	морфологиялық ерекшеліктер (лингв.)
морфологический анализ	морфологиялық талдау (лингв.)
морфологический признак	морфологиялық белгі (лингв.)
морфологический принцип	морфологиялық принцип (морфологиялық қағида) (лингв.)
морфологическое строение	морфологиялық құрылыс (лингв.)
морфологическое членение слова	сөздің морфологиялық бөлінісі (лингв.)
морфология (грамматика слова)	морфология (сөз грамматикасы) (лингв.)
морфонема	морфонема (лингв.)
морфонология	морфонология (лингв.)
мотоязыковая функция речи	сөздің түсінік беру қызметі (лингв.)
мотив	саз, уәж, түрткі (лингв.)
мотивационная сфера личности	тұлғаның мотивациялық саласы (психол.)
мотивация	уәждеме (лингв.)
мотивированное отклонение	уәжді ауытқу (лингв.)
мотивированное решение	дәлелденген шешім
мотивированное слово	уәжді сөз, дәлдемелі сөз (лингв.)

мотивировка	уәждеу (лингв.)
мотивирующий признак	дәлелдеме белгісі (лингв.)
мотодром	мотоцикл алаңқайы (спорт)
мотокросс	мотоцикл кроссы (спорт)
мотопробег	мотоцикл жарысы (спорт)
мощность гребка	есу серпіні (спорт)
мстительность	кекшілдік (психол.)
мужской танец	ерлер биі (өнер)
муза	муза (өнер)
музей изящных искусств	сымбатты өнер музейі (мәден.)
музей	мұражай (мәден.)
музыка	музыка, әуен (өнер)
музыкальная азбука	музыкалық әліппе (өнер)
музыкальная акустика	музыкалық акустика (өнер)
музыкальная библиография	музыкалық кітапнама (өнер)
музыкальная грамота	музыкалық сауат (өнер)
музыкальная декламация	музыкалық тақпақ (өнер)
музыкальная драма	музыкалық драма (өнер)
музыкальная драматургия	музыкалық драматургия (өнер)
музыкальная иллюстрация	музыкалық безендіру (өнер)
музыкальная комедия	музыкалық комедия (өнер)
музыкальная критика	музыка сыны (өнер)
музыкальная лексикография	музыкалық лексикография (өнер)
музыкальная литература	музыкалық әдебиет (өнер)
музыкальная память	музыкалық жад (өнер)
музыкальная пауза	сазды кідіріс (өнер)
музыкальная педагогика	музыкалық педагогика (өнер)
музыкальная психология	музыкалық психология (өнер)
музыкальная самодеятельность	музыкалық үйірме (өнер)
музыкальная текстология	музыкалық мәтіндер (өнер)
музыкальная терапия	музыкалық терапия (өнер)
музыкальная ткань	музыка арқауы (өнер)
музыкальная фольклористика	музыкалық фольклористика (өнер)
музыкальная форма	музыкалық түр (өнер)
музыкальная пьеса	музыкалық сандықша (өнер)
музыкальная эксцентрика	музыкалық эксцентрика (өнер)
музыкальная эстетика	музыкалық эстетика (өнер)
музыкальная этнография	музыкалық этнография (өнер)
музыкально-драматическое училище	музыкалық-драма училищесі (пед.)

музыкально-хореографические образы	музыкалы-хореографиялық бейнелер (өнер)
музыкальное воспитание	музыкалық тәрбие (өнер)
музыкальное образование	музыкалық білім (пед.)
музыкальное оформление	музыкалық безендіру (өнер)
музыкальное творчество	музыкалық шығармашылық (өнер)
музыкальное телевидение	сазды теледидар (мәден.)
музыкальные инструменты	музыкалық аспаптар (өнер)
музыкальные конкурсы	музыкалық байқаулар (өнер)
музыкальные музеи	музыкалық мұражайлар (мәден.)
музыкальные словари	музыкалық сөздік (өнер)
музыкальные театральные фестивали	музыкалық театр думандары (өнер)
музыкальный алфавит	музыка әліпбиі (өнер)
музыкальный диктант	музыкалық жатжазу (пед.)
музыкальный драматический театр	музыкалық драма театры (өнер)
музыкальный звук	музыкалық дыбыс (өнер)
музыкальный и театральный вестник	музыкалық және театр хабаршысы (мәден.)
музыкальный образ	музыкалық бейне (өнер)
музыкальный редактор	музыкалық сарапшы (мәден.)
музыкальный театр	музыкалық театр (өнер)
музыкальный фестиваль	музыкалық думан (өнер)
музыкальный фильм	музыкалық фильм (өнер)
муниципализация	жеке меншіктен айыру (саяс.)
мусульманин	мұсылман (діни)
мусульманское бюро	мұсылман бюросы (діни)
мусульманство	мұсылмандық (діни)
мушаира	мұшайра (әдеб.)
мыльная опера	көпірме опера (өнер)
мыслительный тип нервной системы	жүйке жүйесінің ойшыл типі (психол.)
мышление	ойлану, ойлау (филос.)
мягкие гласные	жіңішке дауысты (лингв.)
мягкие согласные	жіңішке дауыссыздар (лингв.)
мягкий знак	жіңішкелік белгі (лингв.)
мягкое склонение	жіңішке септеу (лингв.)
мяч для лапты	лапта добы (спорт)
мяч для настольного тенниса	үстел үстілік теннис добы (спорт)
мяч забитый	соғылған доп (спорт)

мяч с петлей	ілмекті доп (спорт)
на коленях	тізерлеп тұру (спорт)
набедренник	мыкындық (спорт)
набивная груша	нығыздалған тұлып (спорт)
набивной мешок	нығыздалған қап (спорт)
набивной мяч	нығыздалған доп (спорт)
наводящий вопрос	жетекші сұрақ (пед.)
навык письма	жазу дағдысы (пед.)
навык	дағды, машық (пед.)
навязчивые образы	жабысқақ бейнелер (психол.)
наглядно-действенное мышление	көрнекі-әсерлі ойлау (пед.)
наглядное пособие	көрнекі құрал (пед.)
наглядность	көрнекілік (пед.)
наглядный метод	көрнекі әдіс (пед.)
наглядный рисунок	көрнекі сурет (пед.)
наглядный	көрнекі (пед.)
нагрузка	жүктелім, жүктеме
надбавка	үстеме
надбавка к налогу	салыққа үстеме (экон.)
надгортанная артикуляция	көмей артикуляциясы (лингв.)
надгортанные согласные	көмей дауыссыздары (лингв.)
надгробная песня; оплакивание	жоқтау (этногр.)
надежность акций	акциялар сенімділігі
надписи орхонские	орхон жазбалары (лингв.)
надситуативная активность	жағдаятқа сәйкестелмеген белсенділік (психол.)
назальные согласные	мұрын жолды дауыссыздар (лингв.)
наземная радиостанция	жердегі радиостанса (мәден.)
назначение дела к судебному разбирательству	істі соттың қарауына жіберу (заң)
назначение наказания	жазаны белгілеу (заң)
назначение по смете	смета бойынша белгілеу (экон.)
назначение экспертизы	сараптама тағайындау (заң)
назначенный срок	тағайындалған мерзім
назывное предложение	атаулы сөйлем (лингв.)
наивный реализм	балаң реализм (әдеб.)
наилегчайший вес	жеңілірек салмақ (спорт)
наказание	жаза, сазай (заң)

наказуемость	жазаланушылық (заң)
наказуемый поступок	жазаланатын қылық (заң)
наказы избирателей	сайлаушылардың аманаты (саяс.)
накидка на цены	бағаға үстеме (экон.)
накладная издержка	салынба шығын (экон.)
накладная	ілеспе құжат (экон.)
накладные затраты	үстеме шығындар (экон.)
накладные издержки	үстелме шығындар (экон.)
наклон назад	шалқаю (спорт)
наклон туловища	кеудені ию (спорт)
наклон; наклон вперед	еңкею; иілу (спорт)
наклонение	рай (лингв.)
наклонения глагола	етістік райлары (лингв.)
наклонный удар	еңкіш соққы (спорт)
накопление денег	ақшаның қорлануы (экон.)
накопление	қорлану (экон.)
накрыть противника	қарсыласты басып қалу (спорт)
наличность	нақты бары (экон.)
наличные деньги, наличность	салт ақша (экон.)
налог на сверхприбыль	үстеме пайдаға салынатын салық (экон.)
налог с оборота	айналым салығы (экон.)
налог	салық (экон.)
налоговая юрисдикция	салықтық юрисдикция (заң)
налоговая база	салық базасы (экон.)
налоговая гавань	салық айлағы (экон.)
налоговая гарантия	салық кепілдігі (экон.)
налоговая дееспособность	салықтық әрекет қабілеттілігі, салық мағлұмдамасы (экон.)
налоговая индексация	салықтық индексация (экон.)
налоговая инспекция	салық инспекциясы (экон.)
налоговая льгота	салық жеңілдігі (экон.)
налоговая оговорка	салық ескертпесі (экон.)
налоговая политика	салық саясаты (экон.)
налоговая полиция	салық полициясы (экон.)
налоговая разница	салық айырымы (экон.)
налоговая реформа	салық реформасы (экон.)
налоговая система	салық жүйесі (экон.)
налоговая скидка	салық шегерімі (экон.)

налоговая служба	салық қызметі (экон.)
налоговая ставка	салық мөлшерлемесі (экон.)
налоговая таблица	салық кестесі (экон.)
налоговая щель	салық саңылауы (экон.)
налоговая экспертиза	салықтық сараптама (экон.)
налогово-правовые запрещающие нормы	тыйым салатын салықтық-құқықтық нормалар (экон.)
налогово-правовые нормы	салықтық құқықтық нормалар (экон.)
налоговое регулирование	салықтық реттеу (экон.)
налоговое законодательство	салықтық заңнама (экон.)
налоговое обязательство	салықтық міндеттеме, салық міндеттемесі (экон.)
налоговое планирование	салықтық жоспарлау (экон.)
налоговое право	салықтық құқық (заң)
налоговое правонарушение	салықтық құқық бұзушылық (заң)
налоговое регулирование	салықпен реттеу (экон.)
налоговые кредиты	салықтық несиелер (экон.)
налоговые законы	салық заңдары (заң)
налоговые органы	салық органдары (экон.)
налоговый агент	салық агенті (экон.)
налоговый год	салық жылы (экон.)
налоговый инспектор	салық инспекторы (экон.)
налоговый кодекс	салық кодексі (заң)
налоговый механизм	салық тетігі (экон.)
налоговый патент	салықтық патент (экон.)
налоговый период	салықтық кезең (экон.)
налоговый платеж	салық төлемі (экон.)
налоговый представитель	салық өкілі (экон.)
налоговый режим	салық қысымы (экон.)
налоговый сбор	салық алымы (экон.)
налоговый статус	салықтық мәртебе (экон.)
налоговый штраф	салық айыппұлды (экон.)
налогообложение дивидендов	үлеспайдаға салық салу (экон.)
налогообложение	салық салу (экон.)
налогооблагаемый доход	салық салынатын табыс (экон.)
налогообложение процентов по вкладам налогообложения	салымдар бойынша пайыздарға салық салу (экон.)
налогоплательщик	салық төлеуші (экон.)
наложить запрет, наложение ареста	тыйым салу (экон.)

намаз	намаз (заң)
нанести поражение	жеңіліске ұшырату (спорт)
нападающая команда	шабуылдаушы команда, шабуылшы команда (спорт)
нападающий удар	шабуылды соққы (спорт)
нападающий	шабуылдаушы (спорт)
направление налогового платежа	салықтық төлемнің бағыты (экон.)
направление	жолдама қағаз (іс қағаз.)
направление действий	істің бағыты
направление наступления	шабуыл бағыты
направление удара	соққы бағыты (спорт)
направление, курс	бағыт, бағам
направленность личности	жеке адам бағыттылығы, тұлғаның бағыттылығы (пед.)
направленность чувств	сезімдер бағыттылығы (психол.)
напряжение международной обстановки	халықаралық жағдайдың шиеленісуі (саяс.)
напряженность	ширығушылық, шиеленісушілік (психол.)
нарастающая сумма	үдемелі сома (экон.)
нарды	нард ойыны (спорт)
наречие образа действия	қимыл-сын үстеуі (лингв.)
наречие причины	себеп-салдар үстеуі (лингв.)
наречие производное	туынды үстеу (лингв.)
наречие сравнительное	күшейту (лингв.)
наречие цели	мақсат үстеуі (лингв.)
наречие	үстеу (лингв.)
наречия сложные	күрделі үстеулер (лингв.)
наречное словосочетание	үстеулі сөз тіркесі (лингв.)
наречный предлог	үстеулі предлог (лингв.)
нарицательные существительные	жалпы зат есімдер (лингв.)
народная власть	халық үкіметі (саяс.)
народная демократия	халықтық демократия (саяс.)
народная дипломатия	халықтық мәмілегерлік (саяс.)
народная мудрость	халық даналығы (пед.)
народная педагогика	халықтық педагогика (пед.)
народная песня	халық әні (өнер)
народная психология	халық психологиясы (психол.)
народная сцена	халық сахнасы (өнер)
народная этимология	халықтық этимология

народничество	халықшылдық (саяс.)
народно-демократическая республика	халықтық демократиялық республика (саяс.)
народно-демократическое государство	халықтық демократиялық мемлекет (саяс.)
народно-профессиональный театр	халықтық-кәсіби театр (өнер)
народное богатство	халық байлығы (экон.)
народное волнение	халық толқуы (саяс.)
народное достояние	халық дәулеті (экон.)
народное имущество	халық мүлкі, халық дәулеті (экон.)
народное искусство	халық өнері (өнер)
народное образование	халыққа білім беру (пед.)
народное стихосложение	халықтық өлең құрылысы (әдеб.)
народное творчество	халық шығармашылығы (әдеб.)
народное хозяйство	халық шаруашылығы (экон.)
народность искусства	өнердің халықтығы (өнер)
народнохозяйственное планирование	халық шаруашылығын жоспарлау (экон.)
народнохозяйственный комплекс	халықшаруашылық кешені (экон.)
народнохозяйственный план	халық шаруашылық жоспары (экон.)
народнохозяйственный учет	халық шаруашылық есебі (экон.)
народные виды спорта	спорттың халықтық түрлері, халықтық спорт түрлері (спорт)
народные картинки	халық суреттері (өнер)
народные кюи	халық күйлері (өнер)
народные танцы	халық билері (өнер)
народный акын	халық ақыны (өнер)
народный артист	халық әртісі (өнер)
народный банк	халықтық банк (экон.)
народный депутат	халық депутаты (саяс.)
народный комиссар	халық комиссары (тар.)
народный комиссариат	халық комиссариаты (тар.)
народный контроль	халықтық бақылау (экон.)
народный костюм	халық киімі (этногр.)
народный суверенитет	халықтық егемендік (саяс.)
народный театр	халық театры (өнер)
народный университет	халық университеті (пед.)
народный учитель	халық мұғалімі (пед.)
народный цирк	халық циркі (өнер)
народный язык, просторечие	халық тілі (лингв.)

народный	халықтық
нарушение закона	заңды бұзу (заң)
нарушение законодательства о свободе совести	ұждан бостандығы туралы заңды бұзу (заң)
нарушение избирательного закона	сайлау заңын бұзу (заң)
нарушение неприкосновенности жилища	тұрғын үйге қол сұғылмаушылықты бұзу
нарушение правил паспортной системы	төлкұжат жүйесі ережесінің бұзылуы (заң)
нарушение правил соревнования	жарыс ережесін бұзу (спорт)
нарушение правил торговли	сауда ережелерін бұзу (экон.)
нарушение режима границы	шекара тәртібін бұзу (саяс.)
нарушение режима дня	күн тәртібін бұзу (пед.)
правонарушитель	құқық бұзушы (заң)
насилие	зорлық-зомбылық (заң)
наскальная живопись	жартастағы кескіндеме (өнер)
наскальное изображение	жартастағы бейне (өнер)
наслаждение	ләззат (психол.)
наследие; наследство	мұра (заң)
наследник	мұрагер (заң)
наследование по закону	заңды мұрагерлік (заң)
наследование	мұраға алу (заң)
наследственная собственность	мұралық меншік (заң)
наставник	тәлімгер (пед.)
наставничество	тәлімгерлік (пед.)
настенная живопись	қабырғалық кескіндеме (өнер)
настенная подушка	қабырға жастық (спорт)
настенное панно, войлочный	тұскиіз (этногр.)
настенный ковер	
настольная спортивная игра	үстел үсті спорт ойыны (спорт)
настольные гирные веса	үстелдік гірлі таразы (спорт)
настольные часы	үстел сағаты (спорт)
настольный теннис	үстел үстілік теннис, үстел үстіндегі теннис (спорт)
	осы шақ (лингв.)
настоящее время	нақ осы шақ (лингв.)
настоящее данного момента, собственно-настоящее время	
настроение	көңіл-күй (психол.)
наступать, атаковать	шабуылдау (спорт)
наступление в пешем строю	жаяу саптық шабуыл (спорт)
наступление фигур	фигуралар шабуылы (спорт)
настоящее переходное	ауыспалы осы шақ (лингв.)

насыпная груша	құм толтырылған тұлып (спорт)
натура	табиғи болмыс (психол.)
натуральный доход	заттай табыс (экон.)
натуральный минор	шынайы минор (өнер)
натуральный налог	заттай салық (экон.)
натуральный обмен	заттай айырбас (экон.)
натуральный учет	заттай есепке алу (экон.)
натурная съемка	табиғи түсіру (өнер)
натурные съемки	натурадан түсіру, табиғи ортада түсіру
натюрморт	натюрморт (өнер)
наука налогового права	салықтық құқық ғылымы (экон.)
наука	ғылым
наурызкоже	наурызкөже (этногр.)
научная гипотеза	ғылыми болжам
научная грамматика	ғылыми грамматика (лингв.)
научная конференция	ғылыми конференция
научная организация труда	еңбекті ғылыми жолмен ұйымдастыру (экон.)
научная поэзия	ғылыми поэзия (әдеб.)
научная транскрипция	ғылыми транскрипция (лингв.)
научная фантастика	ғылыми фантастика (әдеб.)
научная этимология	ғылыми этимология (лингв.)
научно-информационное издание	ғылыми-ақпараттық басылым (мәден.)
научно-исследовательские работы	ғылыми-зерттеу жұмыстары
научно-исследовательский институт	ғылыми-зерттеу институты
научно-исследовательское кино	ғылыми-зерттеу киносы (мәден.)
научно-популярное издание	ғылыми-көпшілік басылым (мәден.)
научно-производственная система	ғылыми-өндірістік жүйе (экон.)
научно-студенческое общество	студенттердің ғылыми қоғамы (пед.)
научно-техническая политика	ғылыми-техникалық саясат (саяс.)
научно-техническая революция	ғылыми-техникалық төңкеріс
научно-технические и экспертные подразделения органов внутренних дел	ішкі істер органының ғылыми-техникалық және сараптамалық бөлімшелері (заң)
научно-фантастический жанр	ғылыми-фантастикалық жанр, ғылыми-фантастикалық әдебиет
научное звание	ғылыми атақ
научное издание	ғылыми басылым
научное исследование	ғылыми зерттеу
научное кино	ғылыми кино

научное мировоззрение	дүниеге ғылыми көзқарас (филос.)
научное мышление	ғылыми ойлау (филос.)
научное предвидение	ғылыми болжау
научное толкование	ғылыми түсіндірме
научное учреждение	ғылыми мекеме
научный доклад	ғылыми баяндама
научный роман	ғылыми роман
научный сотрудник	ғылыми қызметкер
научный стиль	ғылыми стиль (лингв.)
научный труд	ғылыми еңбек
научный язык	ғылыми тіл (лингв.)
находчивость, остроумие	тапқырлық (пед.)
наценка	үстеме баға (экон.)
нацизм	нацизм (саяс.)
национал-патриотизм	ұлтжандылық (саяс.)
национализация	мемлекеттік меншіктеу (экон.)
национализация	ұлт меншігіне айналдыру (экон.)
национализм	ұлтшылдық (саяс.)
националист	ұлтшыл (саяс.)
национальная безопасность	ұлттық қауіпсіздік (саяс.)
национальная борьба	ұлттық күрес (саяс.)
национальная вещательная компания	ұлттық хабар тарату компаниясы (мәден.)
национальная вражда	ұлт араздығы (саяс.)
национальная гордость	ұлттық мақтаншы
национальная группа	ұлттық топ (саяс.)
национальная денежная единица	ұлттық ақша өлшемі (экон.)
национальная денежная система	ұлттық ақша жүйесі (экон.)
национальная дискриминация	ұлттық кемсітушілік (саяс.)
национальная игра	ұлттық ойын (спорт)
национальная исключительность	ұлттық астамшылық
национальная культура	ұлттық мәдениет (мәден.)
национальная независимость	ұлт тәуелсіздігі, ұлттық тәуелсіздік (саяс.)
национальная нетерпимость	ұлттық төзбеушілік (саяс.)
национальная одежда	ұлттық киімдер (этногр.)
национальная педагогика	ұлттық педагогика (пед.)
национальная политика	ұлт саясаты (саяс.)
национальная программа	ұлттық бағдарлама (саяс.)
национальная психология	ұлттық психология (психол.)
национальная спортивная федерация	ұлттық спорт федерациясы (спорт)

национальная сцена	ұлттық сахна (өнер)
национальная традиция	ұлттық дәстүр (этногр.)
национальная школа	ұлттық мектеп (пед.)
национальная экономика	ұлттық экономика (экон.)
национальная эмблема	ұлттық эмблема (саяс.)
национально-государственное размежевание	ұлттық мемлекеттік межелеу, ұлттық мемлекеттік іргені ажырату (саяс.)
национально-государственное устройство	ұлттық-мемлекеттік құрылыс (саяс.)
национально-духовная культура	ұлттық-рухани дәстүр (мәден.)
национально-культурная автономия	ұлттық-мәдени дербестік (саяс.)
национально-освободительная борьба	ұлт азаттық күрес (саяс.)
национально-освободительное движение	ұлт азаттық қозғалыс (саяс.)
национально-освободительный	ұлт азаттық (саяс.)
национальное богатство	ұлттық байлық (экон.)
национальное государство	ұлттық мемлекет (саяс.)
национальное имущество	ұлттық мүлік (экон.)
национальное кино	ұлттық кино (мәден.)
национальное меньшинство	ұлттық азшылық (саяс.)
национальное образование	ұлттық білім беру (пед.)
национальное примирение	ұлттық тағуластық (саяс.)
национальное самоопределение	ұлттардың өз тағдырын өзі шешуі (саяс.)
национальное самосознание	ұлттық сана-сезім, ұлттық өзіндік сана (психол.)
национальное согласие	ұлттық келісім (саяс.)
национальное сознание	ұлттық сана (психол.)
национальное чувство	ұлттық сезім (психол.)
национальность	ұлттылық (саяс.)
национальные блюда	ұлттық тағамдар (этногр.)
национальные виды конного спорта	ұлттық ат спорты түрлері (спорт)
национальные интересы	ұлттық мүдделер (саяс.)
национальные кадры	ұлттық кадрлар (саяс.)
национальные напитки	ұлттық сусындар (этногр.)
национальные особенности	ұлттық ерекшеліктер (этногр.)
национальные продукты питания	ұлттық тамақ өнімдері (этногр.)
национальные различия заработной платы	жалақыдағы ұлттық айырма (саяс.)
национальные танцы	ұлттық билер (өнер.)
национальный банк	ұлттық банк (экон.)

национальный вид спорта	ұлттық спорт түрі (спорт)
национальный вопрос	ұлт мәселесі (саяс.)
национальный герб	ұлттық елтаңба (саяс.)
национальный гимн	ұлттық ән ұран
национальный доход	ұлттық табыс (экон.)
национальный комитет	ұлттық комитет (саяс.)
национальный конгресс	ұлттық конгресс (саяс.)
национальный народный театр	ұлттық халық театры (өнер)
национальный олимпийский комитет	ұлттық олимпиадалық комитет (спорт)
национальный парк	ұлттық саябақ (мәден.)
национальный платеж	ұлттық төлем (экон.)
национальный природный парк	ұлттық табиғи парк (мәден.)
национальный режим	ұлттық режим (саяс.)
национальный рынок	ұлттық нарық (экон.)
национальный совет	ұлттық кеңес (саяс.)
национальный спортивный комитет	ұлттық спорт комитеті (спорт)
национальный спортивный союз	ұлттық спорт одағы (спорт)
национальный суверенитет	ұлттық егемендік (саяс.)
национальный счет	ұлттық шот (экон.)
национальный театр	ұлттық театр (өнер)
национальный темперамент	ұлттық темперамент (психол.)
национальный товар	ұлттық тауар (экон.)
национальный флаг	ұлттық ту (саяс.)
национальный фронт	ұлттық майдан
национальный характер	1. ұлттық мінез; 2. ұлттық сипат (психол.)
национальный центр	ұлттық орталық (саяс.)
национальный эгоцентризм	ұлттық менмендік (саяс.)
национальный язык судопроизводства	сот өндірісінің ұлт тілі (заң)
национальный язык	ұлттық тіл (лингв.)
национальный	ұлттық
нацист	нацист (саяс.)
начало гребка	есуді бастау (спорт)
начало кюя	күй басы (өнер)
начальная подготовка спортсмена	спортшының бастапқы дайындығы (спорт)
начальник следственного отдела	тергеу бөлімінің бастығы (заң)
начальник, чиновник	ұлық, шенеунік (саяс.)
начальное четырехлетнее обучение	төртжылдық бастауыш мектеп (пед.)

начальные звуки	сөз басындағы дыбыстар (лингв.)
начальный капитал	алғашқы капитал (экон.)
начертательное письмо	сызба жазу (лингв.)
начинающий спортсмен	жаңадан шұғылданушы спортшы (спорт)
начисление на заработную плату	жалақыға есептелген төлем (экон.)
начисление налога	салық есептеу (экон.)
начитанность	көп оқығандық (пед.)
начитанный ученик	көп оқыған оқушы (пед.)
неадекватные раздражители	сәйкес емес тітіркендіргіштер, сәйкессіз тітіркендіргіш (психол.)
небная гармония	таңдай гармониясы (лингв.)
небная занавеска	таңдай шымылдығы (лингв.)
небно-зубные согласные	таңдай-тіс дауыссыздар (лингв.)
небрежность, халатность	салақтық, ұқыпсыздық (пед.)
невежество	надандық (пед.)
невинность	жазықсыздық (заң)
невмешательство	қол сұқпау (экон.)
невнимание	зейін қоймау (пед.)
неволя	еріксіздік (психол.)
невоспитанность	тәрбиесіздік, көргенсіздік (пед.)
невоспитанный	тәрбиесіз, көргенсіз (пед.)
невосприимчивость	топастық (пед.)
невыстребованность	сұранымсыздық
невыстребованные вклады	сұралмаған салымдар (экон.)
невыстребованный дивиденд	талап етілмеген дивиденд, іздеусіз дивиденд (экон.)
невыгодная сделка	тиімсіз мәміле (экон.)
невыдержанный	ұстамсыз (психол.)
невыкупленные акции	сатып алынбаған акциялар (экон.)
неграмотный	сауатсыз (пед.)
негритянский вопрос	зәңгі мәселесі (саяси)
негубленный	езулік (лингв.)
негубленный гласный	езулік дауысты (лингв.)
негубленный звук	езулік дыбыс (лингв.)
негубленный согласный	езулік дауыссыз (лингв.)
негубленный согласный звук	езулік дауыссыз дыбыс (лингв.)
негубной гласный звук	езу дауысты дыбыс (лингв.)
негубной гласный	езу дауысты (лингв.)
негубной звук	езу дыбыс (лингв.)
негубной согласный звук	езу дауыссыз дыбыс (лингв.)

негубной согласный	езу дауыссыз (лингв.)
недекларирование товаров	тауарларды мағлұмдамау (экон.)
недвижимое имущество	жылжымайтын мүлік (экон.)
недееспособность	әрекет етуге қабілетсіздік, іс-әрекетке қабілетсіздік (заң)
неденежные активы	ақша емес активтер (экон.)
недисциплинарный проступок	тәртіпсіз қылық
недисциплинированность	тәртіпсіздік (пед.)
недоверие	сенімсіздік, сенбеушілік (психол.)
недовольство	наразылық
недоимка	мезгілінде төленбеген салық (экон.)
недоказанность	дәлелденбегендік (заң)
недоказательность	дәлелсіздік (заң)
недонесение о готовящемся или совершенном преступлении	істелгелі жатқан немесе істелген қылмыстар жөнінде хабарламау (заң)
недопущение	рұқсат етпеу
недостаток	жетімсіздік, кемшілік
недостача денежных средств	ақша қаражатының кем шығуы (экон.)
недостача товаров	тауарлардың жетпеушілігі, тауарлардың кем шығуы (экон.)
недочет	кем шығу (экон.)
недружелюбие, ненавидеть	жеккөрушілік, жаратпаушылық (психол.)
независимая аудиторская компания	тәуелсіз аудиторлық компания (экон.)
независимая информация	тәуелсіз ақпарат (мәден.)
независимая страна	тәуелсіз ел (саяс.)
независимое агентство	тәуелсіз теледидар жаңалықтарының агенттігі (мәден.)
телевизионных новостей	тәуелсіз мемлекет (саяс.)
независимое государство	тәуелсіз кино (өнер)
независимое кино	тәуелсіздік (саяс.)
независимость	соттың тәуелсіздігі (заң)
независимость суда	соттардың тәуелсіздігі (заң)
независимость судей	тәуелсіз ақпараттық арна (мәден.)
независимый информационный канал	тәуелсіз театр (өнер)
независимый театр	заңсыз ымыраласу (заң)
незаконная сделка	дәрігерлікпен заңсыз шұғылдану (заң)
незаконное врачевание	заңсыз жарлық (заң)
незаконное распоряжение	банктердің заңсыздығы (заң)
незаконность банков	заңсыз кіру (заң)
незаконный въезд	заңсыз келтіру (заң)
незаконный привод	

незаконный состав суда	соттың заңсыз құрамы (заң)
незанятость населения	халықтардың жұмыспен қамтылуы (экон.)
незаслуженный выговор	жөнсіз сөгіс
незаурядные способности	сирек кездесетін қабілеттіліктер (пед.)
незнаменательные слова	тиянақсыз сөздер (лингв.)
нейгровое кино	шынайы кино (өнер)
неизменность состава суда	сот құрамының тұрақтылығы (заң)
неизменяемая часть слова	сөздің өзгермейтін бөлігі (лингв.)
неимущие слои населения	халықтың жоқ-жітік тобы (экон.)
неисполнение судебного решения	сот шешімін орындамау (заң)
неиссякаемость	сарқылмастық (экон.)
неиссякаемый запас	сарқылмас қор (экон.)
неисчерпаемое богатство	сарқылмас байлық (экон.)
нейролингвистика	нейролингвистика (лингв.)
нейтрализация	бейтараптану (саяс.)
нейтралитет	бейтараптық (саяс.)
нейтральная зона	бейтарап аймақ (саяс.)
нейтральная лексика	бейтарап лексика (лингв.)
нейтральная позиция	бейтарап бағыт (саяс.)
нейтральная территория	бейтарап жер (саяс.)
нейтральное государство	бейтарап мемлекет (саяс.)
нейтральное значение	бейтарап мағына (лингв.)
нейтральное ударение	бейтарап еклін (лингв.)
нейтральные гласные	бейтарап дауыстылар (лингв.)
нейтральные согласные	бейтарап дауыссыздар (лингв.)
нейтральный	бейтарап
нейтральный стиль	бейтарап стиль (лингв.)
некачественный	сапасыз
некачественный товар	сапасыз тауар (экон.)
неконвертируемая валюта	айырбасталмайтын валюта (экон.)
неконвертируемость	айырбасталмайтындық (экон.)
некролог	қазанама (мәден.)
нелегальный	астыртын (заң)
неликвид	жарамсыз
немаркированный продукт	таңбаланбаған өнім (экон.)
немедленная поставка	шұғыл жеткізілім (экон.)
немедленное исполнение решения	шешімді дереу орындау (заң)
немедленное исполнение решения суда	сот шешімін дереу орындау (заң)
немедленные выплаты	шұғыл төлемдер (экон.)

немое кино	дыбыссыз кино (өнер)
немотивированные слова	уәжсіз сөз (лингв.)
ненадлежащий истец	тиісті емес талапкер (заң)
ненадлежащий ответчик	тиісті емес жауапкер (заң)
неналоговые доходы	салықтық емес табыстар (экон.)
ненападение	соғыс ашпау, шабуыл жасамау (саяс.)
ненасилие в политике	саясатта күш қолданбау (саяс.)
необарокко	жаңабарокко (өнер)
необлагаемый доход	салық түспейтін табыс (экон.)
необлагаемый минимум	салық салынатын ең төменгі мөлшер (экон.)
необоснованное снижение наказания	жаза мөлшерін негізсіз төмендету (заң)
необоснованность судебного решения	сот шешімінің негізсіздігі (заң)
необузданность	жүгенсіздік (психол.)
необходимость причинной связи	себепті байланыстың қажеттілігі (заң)
необходимость; потребность	қажеттілік ( )
неоготика	жаңаготика (өнер)
неограниченная ответственность	шектелмеген жауапкершілік (заң)
неограниченность	шектелмегендік, шексіз ( )
неогубленные гласные	езулік дауыстылар (лингв.)
неогубленный звук	езулік дыбыс (лингв.)
неоднократность	әлденеше реттік
неоднородные члены предложения	сөйлемнің бірыңғай емес мүшелері (лингв.)
неодушевленные существительные	жансыз зат есімдер (лингв.)
неодушевленный предмет	жансыз зат (лингв.)
неожиданный бросок	кенет лақтыру; күтпеген лақтыру (спорт)
неожиданный удар	күтпеген соққы (спорт)
неоидеализм	жаңаидеализм (филос.)
неоимпрессионизм	жаңаимпрессионизм, жаңа әсершілдік (өнер)
неоклассицизм	жаңаклассицизм (өнер)
неоколонизм	жаңа отаршылдық (саяс.)
неолимпийские виды спорта	олимпиадалық емес спорт түрлері ( )
неолингвистика	неолингвистика (спорт)
неологизм (новое слово или выражение)	неологизм (жаңа сөз немесе жаңа сөз қолданысы) (лингв.)
неонацизм	жаңа нацизм (саяс.)
неоплата счетов	шоттардың төленбеуі (экон.)

неопознанный труп	танылмаған өлік (заң)
неоправданная задолженность	акталмаған берешек (экон.)
неопределенная форма глагола	тұйық етістік (лингв.)
неопределенное местоимение	белгісіздік есімдігі (лингв.)
неопределенное наклонение	тұйық рай (лингв.)
неопределенность	белгісіздік (лингв.)
неопределенные частицы	белгісіздік демеуліктер (лингв.)
неопределенный артикль	белгісіздік артикль (лингв.)
неопубликованный	жарияланбаған, басылып шықпаған
неопытность	тәжірибесіздік
неорганизованная группа	ұйымдаспаған топ (заң)
неорганизованный рынок	ұйымдаспаған рынок (экон.)
неореализм	жаңареализм (филос.)
неореалистический	жаңареалистік (филос.)
неоромантизм	жаңаромантизм (өнер)
неоромантический	жаңаромантикалық (өнер)
неосведомленность	хабарсыздық, мағлұматсыздық
неосвязаемые активы	сезілмейтін активтер (экон.)
неотвратимость наказания	жазаның бұлтартпастығы, жазаның қолданылмай қалмайтындығы (заң)
неотложно, экстренно	шұғыл, қауырт, жедел
неотложный	қауырт
неотъемлемый риск	ажырамас тәуекелдік
непереходный глагол,	салт етістік (лингв.)
интранзитивный глагол	
неплатежеспособность	төлеу қабілетсіздігі, төлем қабілетсіздігі (экон.)
неплательщик налогов	салықтарды төлемеуші (экон.)
неплательщик	төлемеуші (экон.)
непобедимая сила	жеңілмейтін күш
неповиновение	бағынбаушылық, бағынбау
неподвижное ударение	жылжымайтын екпін (лингв.)
неподсудимость	сот қарауына жатпаушылық (заң)
неподсудимость уголовных дел	қылмыстық істердің сот қарауына жатпаушылығы (заң)
неполная ассимиляция,	жартылай ықпал (лингв.)
частичная ассимиляция	
неполная индукция	толымсыз индукция (филос.)
неполная редукция,	жартылай редукция (филос.)
частичная редукция	
неполная субстантивация	жартылай заттану (лингв.)
неполное предложение	толымсыз сөйлем (лингв.)

неполное согласование	жартылай қиысу (лингв.)
неполнозначное слово	жартылай мағыналы сөз (спорт)
неполноценный товар	толық құнды емес тауар (экон.)
неполный выдох	жартылай дем шығару (спорт)
непослушание	тіл алмау, тілазарлық, тілазар, тіл алмайтын (пед.)
непосредственная память	тікелей ес (психол.)
непосредственная причина	тікелей себеп (психол.)
непосредственное знание	тікелей білім (пед.)
непосредственное телевизионное вещание	тікелей телехабар тарату (мәден.)
непосредственность судебного разбирательства	істі тікелей сотта қарау (заң)
непосредственность судопроизводства	сот өндірісін тікелей жүргізу (заң)
непосредственные интересы	тікелей мүдделер (саяс.)
непостоянная валюта	тұрақсыз валюта (экон.)
непостоянный контроль	тұрақсыз бақылау
непоступление налогов	салықтардың түспеуі (экон.)
неправомерное действие	заңсыз әрекет (заң)
непререкаемое доказательство	талассыз дәлелдеме (заң)
непререкаемый, безусловно	шүбәсіз, талассыз
непрерывное образование	үздіксіз білім беру (пед.)
непрерывное производство	үздіксіз өндіріс (экон.)
непрерывное расширенное воспроизводство	үздіксіз ұлғаймалы ұдайы өндіріс (экон.)
непрерывность судопроизводства	сот өндірісінің үздіксіздігі (заң)
непрерывность экономического роста	үздіксіз экономикалық өсім (экон.)
непрерывность, беспрерывность	үздіксіздік, үзіліссіздік
непрерывный процесс	үздіксіз процесс
непрерывный стаж	үздіксіз өтіл
непрерывный труд	үздіксіз еңбек
непригодность	жарамсыздық
неприкосновенность	қол сұқпаушылық (саяс.)
неприкосновенность границы	шекараға қолсұқпаушылық (саяс.)
неприкосновенность депутата	депутаттың дербес құқығы, депутатқа тиіспеу (заң.)
неприкосновенность жилища	тұрғын үйге қол сұқпаушылық (заң)
неприкосновенность личности	адамның дербес құқығы (заң)
неприкосновенность судьи	соттың құқығына қол сұқпаушылық (заң)

неприкосновенный запас	сақталатын қор, тимейтін қор (заң)
неприменение наказания	жазаның қолданылмауы (заң)
неприменение силы в международных отношениях	халықаралық қатынастарда күш қолданбау (заң)
непримение иска	талапты қабылдамау (заң)
непродуктивный аффикс	өнімсіз аффикс (жұрнақ) (лингв.)
непроизводная основа	негізгі түбір (лингв.)
непроизводная форма	түбір тұлға (лингв.)
непроизводное местоимение	түбір есімдік (лингв.)
непроизвольная память	еріксіз ес (психол.)
непроизвольная реакция	ырықсыз реакция (психол.)
непроизвольное внимание	еріксіз зейін (психол.)
непроизвольное воображение	еріксіз қиял (психол.)
непроизвольное воспроизведение	еріксіз қайта жаңғырту (психол.)
непроизвольное запоминание	еріксіз есте қалдыру (психол.)
непроизвольное узнавание	еріксіз тану, үйреншікті зейін (психол.)
непротивление	көнбістік (психол.)
неравенство	теңсіздік (саяс.)
неравноправие	теңқұқықсыздық (саяс.)
неравноправные договоры	тең құқықсыз шарттар (заң)
нераспределенный доход	үлестірілмеген табыс (экон.)
нераспространенный член предложения	сөйлемнің жалаң мүшесі (лингв.)
нераспространение ядерного оружия	ядролық қаруды таратпау (саяс.)
нераспространенное предложение	жалаң сөйлем (лингв.)
нерациональная перевозка	тиімсіз тасымал (экон.)
нерациональный	тиімсіз (экон.)
нерв	жүйке (психол.)
нервная временная связь	уақытша жүйке байланысы (психол.)
нервная периферическая система	шеткері жүйке жүйесі (психол.)
нервная система	жүйке жүйесі (психол.)
нервно-паралитические отравляющие вещества	жүйке жансыздандыратын улағыш заттар (психол.)
нервное сплетение	жүйке түйіні (психол.)
нервные волокна	жүйке талшықтары (психол.)
нервные дети	жүйке жүйесі зақымданған балалар (психол.)
нервные клетки	жүйке талшықтары (психол.)
нервные отростки	жүйке бұтақтары (психол.)
нервный узел	жүйке торабы (психол.)
нервный центр	жүйке орталығы (психол.)

нервы эфферентные	эфферентті жүйке (психол.)
неродственные языки	туыс емес тілдер (лингв.)
нерушимость границы	шекараның мызғымастығы (заң)
несдержанность	ұстамсыздық (психол.)
несклоняемые существительные	септелмейтін зат есімдер (лингв.)
несменяемость судей	соттардың ауыспаушылығы (заң)
несовершенство рынка	рыноктың жетілдірілмегендігі (экон.)
несоответствие, диспропорция	сәйкессіздік
несостоятельное хозяйство	дәрменсіз шаруашылық (экон.)
несостоятельный должник	дәрменсіз қарыздар (экон.)
несправедливость	әділетсіздік
неспрягаемые формы глагола	етістіктің жіктелмейтін тұлғалары (лингв.)
нестабильность нервных процессов	жүйке процестерінің орнықсыздығы (психол.)
нестабильность экономики	экономикалық тұрақсыздық (экон.)
нестандартность	қалыптан тыс; өзгешелік
нестандартные уроки	стандарттан тысқары сабақ (пед.)
нетактичность	жөнсіз, дорекі (психол.)
нетерпеливый	шыдамсыз (психол.)
нетерпимость	төзімсіздік (психол.)
нетто-бюджет	таза бюджет (экон.)
неуважительная причина	дәлелсіз себеп (пед.)
неудачная игра	сәтсіз ойын (спорт)
неудачный прыжок	сәтсіз секіру (спорт)
неуплата	төлемей (экон.)
неуравновешенность	ұшқалақтық (психол.)
неуспеваемость	үлгермеушілік (пед.)
неустойка	тұрақсыздық айбы, тұрақсыздық төлемі (экон.)
нефундированные доходы	тиянақсыз табыстар (экон.)
нефундированные займы	тиянақсыз заемдар (экон.)
нефундированный доход	жалаң түсім (экон.)
нехватка активов	активтердің жетіспеушілігі (экон.)
неценовая конкуренция	бағадан тыс бәсеке (экон.)
неценовые факторы спроса и предложения	сұраныс пен ұсыныстың бағадан тыс факторлары (экон.)
нечленимые предложения	сөйлем мүшелеріне бөлінбейтін сөйлем (лингв.)
неэквивалентная торговля	құны сай келмейтін сауда (экон.)
неэквивалентный обмен	эквивалентсіз айырбастау (экон.)

неэкспериментальные методы	эксперименттік емес зерттеу әдістері
исследования	
неэффективность	тиімсіздік (экон.)
неявка	келмей қалу
неявка в суд	сотқа келмеу
неявка по вызову	шақырғанға келмей қалу
нижний палеолит	кейінгі палеолит (тар.)
нижняя палата	төменгі палата (саяс.)
низкосортный товар	төмен сұрыпты тауар (экон.)
низменность	ұждансыздық
ничья	тең ойын (спорт)
нищета	жоқшылық (экон.)
новатор	жаңашыл
новаторство	жаңашылдық
новаторство в искусстве	өнердегі жаңашылдық (өнер)
новая волна	жаңа толқын
новая история	жаңа тарих (тарих)
новая комедия	жаңа комедия (өнер)
новейшая история	қазіргі заман тарихы (тар.)
новейшее время	жаңа заман (тар.)
новизна	сонылық
новоаттическая комедия	жаңа аттикалық комедия (өнер)
нововведение	жаңа енгізілім
новое начало	жаңа бастама
новое политическое мышление	жаңаша саяси ойлау (филос.)
новоиндийская защита	жаңаүнділік қорғаныс (спорт)
новости	жаңалықтар (мәден.)
новшество	жаңа құбылыс
новый завет	жаңа өсиет (діни)
новый международный	халықаралық ақпараттық жаңа тәртіп
информационный порядок	(мәден.)
новый рекорд	жаңа рекорд (спорт)
нокаут	нокаут (спорт)
нокдаун	нокдаун (спорт)
номенклатура	номенклатура
номенклатура должностей	лауазым номенклатурасы (іс қағаз.)
номенклатура карт	карталар номенклатурасы (іс қағаз.)
номенклатура расходов	шығындар тізімі (іс қағаз.)
номенклатурный список	ресми тізім (іс қағаз.)
номер счета	шот нөмірі (экон.)
номер	нөмір

номинальные убытки	атаулы залал (экон.)
номинатив (именительный падеж)	номинатив (атау септік) (лингв.)
номинативная функция	номинативтік функция (атауыштық қызмет) (лингв.)
номинативный	номинативтік (атаулы) (лингв.)
номинация	аталым (лингв.)
нонсенс	шатпырақ, қисынсыздық (лингв.)
норма (принятое употребление языковых средств)	норма (лингв.)
норма заработной платы	жалақы мөлшері (экон.)
норма затрат	шығындар мөлшері (экон.)
норма мастера спорта	спорт шеберінің талабы (спорт)
норма поступления	түсім мөлшері (экон.)
норма потребления	тұтыну нормасы, тұтыну мөлшері (экон.)
норма ренты	рента мөлшері (экон.)
норма, требование	талап; мөлшер (спорт)
нормализация	нормалану, қалыптандыру
нормализация экономики	экономиканы қалыпқа келтіру
нормативная грамматика	нормативтік грамматика (лингв.)
нормативные правовые акты по налогообложению	салық салу жөніндегі нормативтік құқықтық актілер (заң)
нормативный словарь	нормативтік сөздік (лингв.)
нормирование заработной платы	жалақыны мөлшерлеу (экон.)
нормы налогового законодательства	салықтық заңдардың нормалары (заң)
нормы труда	еңбек нормалары (экон.)
носитель налога	салық ауыртпалығын көтеруші (экон.)
носитель, хранитель	сақтаушы, қорғаушы
носовой сонорный согласный	мұрын жолды дауыссыз (лингв.)
нота	нота (*)
нота протеста	наразылық нотасы (саяс.)
нотификация	хабарлама жасау (саяс.)
нравственность	имандылық, құлықтылық (филос.)
нувориш	жаңа бай (экон.)
нулификация денег	ақша құнының нөлге теңелуі (экон.)
ныряние	сүңгу (спорт)
ныряние на скорость	шапшаңдыққа сүңгу (спорт)

МАЗМҰНЫ

Исақова С. Терминологияны нормалаудағы терминшінің рөлі	8
С. Медеубекұлы. Телерадиодағы шешенсөздің кәсіби аталымдары	15
Әубәкірова А.Е. «Неонимия ұғымы мен болмысы	22
Анипина А.К. Қазіргі қытай тілі термин сөздерінің кірме сөздер арқылы жасалу жолдары	28
Ш. Білал. Математикалық жаңа ұлттық атаулар	36
«Қоғамдық ғылымдар терминдерінің орысша-қазақша сөздігінен» үзінді	39

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ХАБАРШЫ
2010 жыл
№ 4 (34)

Бас редакторы – Шерубай Құрманбайұлы
Жауапты хатшы – Гүлжанат Азанбаева

Редакцияның мекенжайы:

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат министрлігінің
Тіл комитеті

Астана қаласы, Есілдің сол жағалауы,
Министрліктер үйі, «А» блогы, 15-кіреберіс, 2-қабат
Тел.: 8 (7172) 74-05-02, 74-05-06, 74-05-08

Теруге берілген күні 26.11.2010 ж. Басуға қол қойылған күні 29.11.2010 ж.
Пішімі 70x100 ¹/₆. Көлемі 8,0 баспа табақ. Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 174/4902.
Бюллетень «Астана Бланк Издат» БПК ЖШС-нде басылды. 010000, Астана қаласы.